

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Trbovšek

**Vključevanje otrok v postopke zaščite po modelu
Barnahus: Vloga socialnih delavcev in sodelovanje z
institucijami**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2025

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Ana Trbovšek

**Vključevanje otrok v postopke zaščite po modelu
Barnahus: Vloga socialnih delavcev in sodelovanje z
institucijami**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo

Mentorica: Doc. dr. Alenka Gril

Ljubljana, 2025

ZAHVALA

*Z velikim veseljem se zahvaljujem vsem, ki so me na tej poti spremljali,
spodbujali in verjeli vame!*

*Najprej iskrena hvala moji družini za potrpežljivost in brezpogojno podporo.
Hvala za vsak objem, nežno misel in trenutke razumevanja.*

*Hvala tudi vsem prijateljem, mojim zvestim sopotnikom, za skupno jamranje, spodbude in
iskanje motivacije. Brez vas bi bil ta proces precej manj smešen in skoraj zagotovo daljši.*

*Iskrena hvala mentorici dr. Alenki Gril za strokovno podporo, prijaznost in hitro odzivnost.
Hvala za vašo potrpežljivost in zaupanje v moje ideje!*

*Iz srca se zahvaljujem vsem strokovnim delavkam in delavcu, ki so sodelovali v raziskavi.
Hvala za vaš čas, odprtost in dragocene misli. Vaše izkušnje in pogledi so bili ključni del tega
dela ter navdih za razmislek o boljši prihodnosti otrok.*

*Zahvaljujem se tudi vsem tistim, ki ste mi na poti do zaključka študija pustili spodbudno
besedo in nasmeh. Vsak trenutek je štel!*

Vključevanje otrok v postopke zaštite po modelu Barnahus: Vloga socialnih delavcev in sodelovanje z institucijami

Povzetek magistrskega dela

V magistrskem delu sem raziskovala način vključevanja otrokovega glasu v zaščitne postopke po modelu Barnahus, ki je bil v Sloveniji vzpostavljen leta 2022, v okviru zavoda Hiša za otroke. V središču raziskave je bilo vprašanje, kako se v okviru modela uresničuje pravica otrok do participacije ter kakšna je pri tem vloga socialnih delavcev in drugih strokovnih. Čeprav zakonodaja in mednarodne konvencije jasno opredeljujejo pomen otrokove participacije kot temeljne človekove pravice, se v praksi pogosto pojavljajo razhajanja med normativnimi določili in njihovo uresničitvijo. Otrokov glas je pogosto slišan le formalno, njegova vsebinska vrednost pa ostane spregledana.

Model Barnahus otrokom omogoča prijazno in multidisciplinarno obravnavo. Ključne ugotovitve raziskave kažejo, da model v Sloveniji pomeni pomemben napredek pri zagotavljanju celostne in manj obremenjujoče obravnave otrok, kljub temu pa se pri njegovem izvajanju v praksi sooča s številnimi izzivi. Vključevanje otrokovega glasu se razlikuje glede na institucijo, usposobljenost strokovnih delavcev in njihove zmožnosti vzpostavljanja ustreznih pogojev za participacijo. Kakovost vključevanja in izkušnje otrok so tako v veliki meri odvisne od kompetenc strokovnjakov in kakovosti sodelovanja med institucijami, kot so Hiša za otroke, centri za socialno delo, policija in sodišče.

Rezultati raziskave kažejo, da strokovni delavci kot ključni pogoj za učinkovito otrokovo participacijo prepoznavajo individualiziran pristop, ki je prilagojen otrokovi starosti, psihofizičnemu stanju in razvojnim potrebam. Pomemben element predstavlja tudi priprava otroka ter zagotavljanje varnega in spodbudnega okolja. Kljub formalnim podlagam pa medinstitucionalno sodelovanje v praksi ni enotno, kar negativno vpliva na kakovost obravnave otrok. Model Barnahus je sicer prepoznan kot pomemben in koristen, vendar pa strokovni delavci opozarjajo na potrebo po večji sistemski podpori, vključitvi Hiše za otroke v predkazenske postopke in razširitvi dostopa do storitev.

V raziskavo so bili vključeni strokovnjaki različnih profilov: socialna delavka iz Hiše za otroke, socialne delavke z različnih centrov za socialno delo, predstavnik policije in sodnica okrožnega sodišča. Takšna raznolikost je omogočila poglobljeno primerjalno analizo perspektiv in strokovnih praks ter prispevala k celovitejšemu razumevanju kompleksnosti in izzivov vključevanja otrokovega glasu v različnih fazah zaščitnega postopka v okviru modela Barnahus.

Ključne besede: Barnahus, Hiša za otroke, participacija otrok, multidisciplinarno sodelovanje, otrokov glas, zaščita otroka, socialno delo

Child Participation in Protection Processes in the Barnahus Model: The Role of Social Workers and Collaboration with Institutions

Master's Thesis Abstract

My master's thesis examines the incorporation of the child's voice in protection procedures within the Barnahus model, which was introduced in Slovenia in 2022 through the Children's House institution. The central focus of the research was how the right of the child to participate is realized within this model, and what roles social workers and other professional profiles play in the process. Although legislation and international conventions clearly emphasize the importance of child participation as a fundamental human right, in practice, there are often discrepancies between normative provisions and their actual implementation. The child's voice is frequently heard only formally, while its substantive value usually remains overlooked.

The Barnahus model enables a child-friendly and multidisciplinary approach to protection procedures. Key findings of the research indicate that the model represents significant progress in providing a comprehensive and less burdensome experience for children in Slovenia. However, its implementation still faces various challenges. The inclusion of the children's voice varies depending on the institution, the professional training of practitioners, and their ability to create appropriate conditions for participation. The quality of inclusion and the child's experience largely depend on the competences of individual professionals and the effectiveness of multidisciplinary collaboration between the Children's House, social work centres, the police, and the courts.

The findings show that professionals recognize the need for an individualized approach adapted to the child's age, psychological and physical state, and developmental needs as crucial for effective child participation. Proper preparation of the child and the provision of a safe and supportive environment are also essential elements. Despite the formal frameworks, multidisciplinary collaboration remains inconsistent in practice, affecting the overall quality of child protection procedures. While the Barnahus model is generally recognized as important and beneficial, professionals emphasize the need for stronger systemic support, earlier involvement of the Child's House in pre-trial proceedings, and broader access to support services.

The research included professionals from various fields: a social worker from the Barnahus (Children's House), social workers from different social work centres, two police officers, and a district court judge. This diversity enabled an in-depth comparative analysis of professional perspectives and practices, contributing to a more comprehensive understanding of the complexity and challenges of including the child's voice in different phases of child protection procedures within the Barnahus model.

Key words: Barnahus, Children's House, child participation, multidisciplinary collaboration, child's voice, child protection, social work

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. Otrokove pravice	1
1.1.1. Otrokove pravice in participacija.....	1
1.1.2. Načelo otrokove koristi.....	7
1.1.3. Vloga otrokovega glasu v procesih odločanja	9
1.1.4. Metode vključevanja otrokovega glasu	10
1.2. Pravni okvir v Sloveniji.....	12
1.2.1. Zakonodaja na področju otrokovih pravic in nasilja v družini	12
1.2.2. Vloga centrov za socialno delo	13
1.3. Projekt Barnahus (Hiša za otroke).....	16
1.3.1. Predstavitev modela Barnahus.....	16
1.3.2. Implementacija modela Barnahus v različnih državah	19
1.3.3. Barnahus v Sloveniji	23
1.3.4. Institucije in strokovnjaki	27
1.3.5. Socialno delo v Barnahusu	31
1.3.6. Forenzični intervju.....	32
1.3.7. Vloga otroka v postopkih Barnahus.....	34
2. OPREDELITEV PROBLEMA	40
2.1. Raziskovalna vprašanja	41
3. METODOLOGIJA.....	43
3.1. Vrsta raziskave	43
3.2. Merski instrument in viri podatkov	43
3.3. Populacija in vzorec	44
3.3.1. Značilnosti vzorca.....	45
3.4. Metoda zbiranja podatkov	46
3.5. Obdelava in analiza podatkov	47
3.6. Omejitve raziskovanja	48
4. REZULTATI.....	50
4.1. Vloga strokovnih delavcev pri vključevanju otrokovega glasu v postopke zaščite	50
4.1.1. Hiša za otroke	50
4.1.2. Center za socialno delo	52
4.1.3. Policija	57
4.1.4. Sodišče	59
4.2. Multidisciplinarno povezovanje in sodelovanje v okviru modela Barnahus	60
4.2.1. Hiša za otroke	60
4.2.2. Center za socialno delo	62
4.2.3. Policija	63

4.2.4. Sodišče	65
4.3. Učinkovitost modela Barnahus skozi oči strokovnih delavcev	66
4.3.1. Hiša za otroke	66
4.3.2. Center za socialno delo	67
4.3.3. Policija	73
4.3.4. Sodišče	74
4.4. Vizija sodelovanja in razvoja	75
4.4.1. Hiša za otroke	75
4.4.2. Center za socialno delo	76
4.4.3. Policija	82
4.4.4. Sodišče	84
5. RAZPRAVA	86
6. SKLEP	99
7. PREDLOGI	101
8. UPORABLJENA LITERATURA	104
9. PRILOGE	111
9.1. Vodilo za intervju	111
9.1.1. Hiša za otroke	111
9.1.2. Center za socialno delo	112
9.1.3. Policija	113
9.1.4. Sodišče	113
9.2. Transkript intervjuja	114
9.2.1. Primer odseka transkripta intervjuja I	114
9.3. Odprto kodiranje	115
9.3.1. Primer odprtega kodiranja intervjuja I	115
9.4. Osno kodiranje	117
9.4.1. Hiša za otroke	117
9.4.2. Center za socialno delo	119
9.4.3. Policija	128
9.4.4. Sodišče	131

KAZALO TABEL

Tabela 9.1: Primer odprtega kodiranja intervjuja I.....	115
---	-----

PREDGOVOR

V času študija socialnega dela sem razvila posebno zanimanje za področje otrokovih pravic in njihovo uresničevanje v praksi, zlasti v kontekstu zaščitnih postopkov. Med praktičnim usposabljanjem sem pogosto opažala, da je vključevanje otrok v odločitve kompleksen proces, ki zahteva predvsem občutljiv pristop, strokovno znanje in uporabo otroku prilagojenih metod dela. Kljub mednarodnim in nacionalnim zavezam sem opažala, da pravica otrok do izražanja mnenja v praksi ni poenotena in se pomanjkljivo uresničuje. Njena dejanska uresničitev je pogosto pogojena s številnimi dejavniki, kot so usposobljenost strokovnih delavcev, institucionalne zmožnosti in splošno razumevanje pomena otrokove participacije v postopkih zaščite.

V praksi se strokovni delavci pogosto zatekajo k posrednim informacijam namesto vzpostavljanja neposrednega dialoga z otrokom. Takšna praksa zmanjšuje otrokovo avtonomijo in lahko vodi v zmanjšano zaupanje otrok v institucije. Poleg tega se strokovni delavci soočajo s številnimi sistemskimi ovirami, od pomanjkanja jasnih smernic in neenotnih protokolov do omejenih pristojnosti, kar vpliva na razdrobljenost praks in neenotno vključevanje otrok v postopke.

Z namenom premagovanja teh ovir so se v mednarodnem prostoru razvile nove prakse in modeli, usmerjeni v otroku prijaznejše pravosodje. Svojo raziskovalno pozornost sem tako usmerila v model Barnahus, ki se je v Sloveniji vzpostavil leta 2022, v okviru javnega zavoda Hiša za otroke v Ljubljani. Gre za celostni in multidisciplinarni pristop k obravnavi otrok, žrtev nasilja ali zlorab, ki pod eno streho združuje strokovnjake z različnih področij. Cilj modela je zmanjšanje ponavljajočih se obravnav otrok, ustvarjanje varnega in podpornega okolja ter postavljanje otrokove koristi v središče zaščitnih postopkov.

Ker je model Barnahus v slovenskem prostoru še razmeroma nov, sem se v svoji raziskavi osredotočila na njegovo učinkovitost pri uresničevanju otrokove participacije v zaščitnih postopkih. Posebej me je zanimala vloga socialnega delavca znotraj Hiše za otroke ter medinstitucionalno sodelovanje z drugimi strokovnimi profili, ki so vključeni v obravnavo otrok. Ker Barnahus v Sloveniji praviloma vstopi šele v fazi kazenskega postopka, se odpirajo pomembna vprašanja, ali trenutna zakonodajna ureditev omogoča uresničevanje celostne vizije modela, ki stremlji k celoviti in otroku prilagojeni obravnavi. Osredotočila sem se na vidike učinkovitosti implementacije modela, njegov prispevek k zmanjšanju števila izjav otrok in hitrejši ter manj obremenjujoči obravnavi.

V ta namen sem izvedla intervjuje s socialno delavko iz Hiše za otroke, strokovnimi delavkami z različnih centrov za socialno delo po Sloveniji, predstavnikoma policije ter sodnico enega izmed okrožnih sodišč. Zanimalo me je, kako posamezen strokovni profil razume in uresničuje pravico otroka do participacije v okviru svojih pristojnosti, kako poteka njihovo sodelovanje s Hišo za otroke ter katere prednosti in izzive opažajo po implementaciji modela Barnahus.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Otrokove pravice

1.1.1. Otrokove pravice in participacija

Otroci, ki doživijo nasilje, se pogosto soočajo z večplastnimi stiskami.¹ Najprej jih zaznamuje bolečina zaradi same izkušnje nasilja, nato pa jih obremenjuje odločitev, ali naj o tem spregovorijo. Ko njihova izkušnja postane znana drugim, se lahko pojavijo občutki strahu, sramu in krivde. Pogosto se znajdejo v neznanem okolju, kjer morajo svojo zgodbo večkrat pripovedovati različnim osebam, ne da bi se zavedali posledic svojih besed. Formalizirani postopki so lahko za otroke zastrašujoči in nejasni, še posebej če ne razumejo, kako bodo njihove izjave vplivale na nadaljnje odločitve (Filipčič, 2019).

V teh postopkih imajo otroci pravico, da so zaščiteni, slišani in aktivno vključeni v odločitve, ki jih zadevajo. Konvencija o otrokovih pravicah (KOP, 1989) določa temeljne pravice otrok v zaščitnih postopkih, med katerimi so pravica do največje koristi otroka (3. člen), pravica, da niso ločeni od staršev proti svoji volji, razen v primerih zlorabe ali zanemarjanja (9. člen), pravica do svobodnega izražanja mnenja (12. člen) in pravica do zaščite pred vsemi oblikami nasilja, zlorabe in zanemarjanja (19. člen).

Pravica do izražanja mnenja, kot jo opredeljuje 12. člen KOP (1989), otrokom omogoča, da sodelujejo v sodnih in upravnih postopkih, ki jih zadevajo. Konvencija otroke prepoznava kot aktivne udeležence v procesih odločanja, kjer njihovo mnenje ni samo slišano, temveč tudi upoštevano v skladu z njihovo starostjo in zrelostjo (Lundy, 2007). Vendar pa otrokova participacija v praksi ni vedno sistematično vključena, kar kaže na potrebo po strukturiranih okvirih za njeno uresničevanje.

¹ Pri oblikovanju teoretičnega poglavja sem si pomagala z orodjem umetne inteligence ChatGPT (OpenAI, 2024), ki sem ga uporabila za tematsko strukturiranje besedila in izboljšanje njegove tekočnosti. Na osnovi lastnega osnutka sem pridobila smernice za oblikovanje bolj jasnega in lepše berljivega besedila. Pri uporabi umetne inteligence sem sledila priporočilu Univerze Ljubljana o transparentni in odgovorni rabi tovrstnih orodij.

Okvir 6 P-jev za implementacijo otrokovih pravic

Byrne in Lundy (2019) opredeljujeta okvir 6 P-jev, ki vključuje ključne dimenzije za implementacijo otrokovih pravic:

1. Načela (Principles): vsaka politika mora biti zasnovana z jasnim ciljem uresničevanja otrokovih pravic, pri čemer naključna skladnost ni dovolj. Upoštevati je treba celoten spekter pravic, ki so določene v KOP (1989), in ne zgolj splošnih načel, kot sta največja otrokova korist in pravica do izražanja mnenja.
2. Proces (Process): za zagotavljanje skladnosti politik z otrokovimi pravicami je treba izvajati ocene vplivov na otrokove pravice pred in po implementaciji politik, saj se tako prispeva k večji transparentnosti, odgovornosti in skladnosti z mednarodnimi standardi.
3. Participacija (Participation): otroci morajo biti vključeni v vse faze postopkov, ki jih zadevajo. To vključuje zagotavljanje prostora za izražanje mnenj, prilagoditev komunikacijskih metod starosti in razvojnim potrebam otrok ter zagotavljanje vpliva otrokovega mnenja na končne odločitve.
4. Javna sredstva (Public spending): za uresničevanje otrokovih pravic je potrebno jasno dodeljevanje in spremljanje finančnih sredstev, namenjenih otrokom.
5. Partnerstvo (Partnership): sodelovanje med različnimi institucijami, vključno z vladnimi in nevladnimi organizacijami, je ključno za učinkovito zaščito otrok. Skupno delo omogoča celostno obravnavo otrokovega življenja in preprečuje podvajanje ukrepov.
6. Oglaševanje (Publicity): politike morajo biti dostopne in razumljive otrokom. Pomembno je, da so informacije o njihovih pravicah in postopkih predstavljene v otrokom prijaznem in prilagojenem jeziku, kar krepi njihovo zaupanje v sistem.

Elementi otrokove participacije

Lundy (2007) za učinkovito otrokovo participacijo predlaga model, ki vključuje štiri ključne elemente: prostor, glas, občinstvo in vpliv.

Prostor (Space) se nanaša na zagotavljanje varnega in podpornega okolja, kjer lahko otroci brez strahu izražajo svoje mnenje (Lundy, 2007). Pomembno je, da participacija ni omejena samo na fizični prostor, temveč zajema sprotno informiranje in aktivno vključevanje otrok v vseh fazah postopka obravnave (Henze-Pedersen in Torbenfeldt Bengtsson, 2024). Glas (Voice) otroka pomeni, da so mu informacije o postopkih podane na razumljiv način z uporabo metod komunikacije, prilagojene njegovi starosti in razvojnim potrebam (Lundy, 2007). Henze-

Pedersen in Torbenfeldt Bengtsson (2024) opozarjata, da otroci svoj glas pogosto oblikujejo v interakciji z drugimi, zato je naloga strokovnih delavcev, da v sodelovanju z otroki uporabljajo otrokom prijazne metode komunikacije, vključno z igro, zgodbami in vizualnimi pripomočki.

Za zagotavljanje dejanskega vpliva otrokovih mnenj je ključno, da njihov glas doseže občinstvo (Audience), torej odgovorne osebe, ki njihova stališča resno obravnavajo. Pomembno je, da so otroci seznanjeni tudi s tem, kdo vse bo slišal njihovo mnenje (Lundy, 2007). Henze-Pedersen in Torbenfeldt Bengtsson (2024) razširjata koncept občinstva na neposredne odločevalce (strokovni delavci, ki z otrokom komunicirajo) in širšo mrežo strokovnjakov in institucij, ki sodelujejo pri odločanju in sprejemajo ključne odločitve ter pogosto nimajo neposrednega stika z otrokom. Končni element, vpliv (Influence), se navezuje na vpliv otrokovega mnenja na končne odločitve, kar krepi občutek vključenosti in pomembnosti otrokovega glasu. Zaradi neenakosti moči med otroki in strokovnimi delavci je pomembno, da strokovnjaki otrokom omogočijo pogoje za izražanje mnenja in jim hkrati pojasnijo, na kakšen način je bil njihov pogled upoštevan pri končnih odločitvah (Henze-Pedersen in Torbenfeldt Bengtsson, 2024).

Lestvica participacije otrok

Hart (1992) je razvil lestvico participacije otrok, ki prikazuje različne stopnje otrokove vključenosti v proces odločanja. Lestvica vključuje osem stopenj, kjer višje stopnje označujejo večjo avtonomijo otrok pri sodelovanju z odraslimi, najnižje stopnje pa predstavljajo manipulacijo, dekoracijo in tokenizem, pri čemer otroci nimajo dejanskega vpliva na odločitve. Vmes so stopnje, kjer so otroci informirani o svoji vlogi, imajo možnost posvetovanja ali deljenja odločitev z odraslimi, medtem ko najvišja stopnja pomeni, da otroci samostojno vodijo projekte in enakovredno sodelujejo pri odločanju.

Aktivno vključevanje otrok v zaščitne postopke omogoča strokovnim delavcem boljše razumevanje otrokovega doživljanja, njegovih strahov in pričakovanj. Bouma in sodelavci (2018, v Toros, 2021b) poudarjajo tri ključne vidike participacije: informiranje, slišanost in vključevanje. Otroci morajo vedeti, kakšna je njihova vloga v postopkih, imeti morajo priložnost izraziti svoje mnenje in biti seznanjeni s tem, kako je bilo njihovo mnenje upoštevano v končnih odločitvah.

Pravična obravnava otrok zahteva prilagajanje postopkov njihovi starosti in stopnji razvoja, kar jim omogoča polno sodelovanje v procesih, ki jih zadevajo (KOP, 1989). Ključno je, da strokovni delavci pri tem izkazujejo občutljivost do otrokove starosti in spola ter spoštujejo

njihov glas in individualne izkušnje. Takšen pristop zmanjšuje otrokove strahove, krepi njegovo samozavest in občutek vključenosti, hkrati pa omogoča učinkovitejšo obvladovanje situacij, v katerih se znajde, občutka nemoči in spodbujanje njegovega zaupanja v postopke (Iorfa idr., 2022).

Ovire za otrokovo participacijo

Pravica otrok do participacije je temeljna, saj otroka prepozna kot celovito človeško bitje z integriteto, ki ima pravico biti slišan in upoštevan v družbi (Lundy, 2007). Kljub temu pa je v zaščitnih postopkih pogosto zaznana kot grožnja avtoriteti odraslih, zaradi česar je pogosto omejena ali v celoti zanemarjena (Lansdown, 2014). Participacija otrok je pogosto omejena zgolj na informiranje ali zbiranje podatkov, zlasti pri mlajših otrocih, kjer strokovni delavci informacije raje pridobivajo posredno, preko tretjih oseb. Neposreden dialog z otroki je redek, kar jih pogosto postavlja v pasivno vlogo opazovalcev, namesto aktivnih udeležencev (Toros, 2021b).

Čeprav 12. člen KOP določa pravico otrok do izražanja mnenja v vseh zadevah, ki so povezane z njihovim življenjem, je ta pravica pogosto zanemarjena pod pretvezo zaščite njihove koristi. Otroci so zaradi institucionalnih in kulturnih predstav o otroštvu pogosto izključeni iz odločanja, zaradi domnevne nezrelosti, kar vodi v začarani krog pasivnosti (Lansdown, 2014). Toros (2021a) opozarja, da je njihova vloga v sistemih zaščite pogosto zgolj simbolična – čeprav so fizični prisotni na sestankih ali v razpravah, njihov glas ni zares upoštevan. Otroci poročajo o pomanjkanju priložnosti za izražanje svojih mnenj, nezadostnih informacijah o odločitvah, ki vplivajo na njihova življenja, ter omejenem povratnem odzivu glede vpliva njihovih mnenj na končne odločitve. Poleg tega so otroci iz marginaliziranih skupin dodatno izključeni zaradi socialnih, kulturnih in ekonomskih dejavnikov, diskriminatornih praks, jezikovnih ovir in pomanjkanja ozaveščenosti med strokovnjaki (Lansdown, 2014).

Dodatne ovire izpostavljajo Van Bijleveld, Bunders-Aelen in Dedding (2020), ki ugotavljajo, da so mlajši otroci v postopkih zaščite pogosto obravnavani kot premladi in nezreli za sprejemanje odločitev, kar vodi v njihovo sistematično izključevanje iz odločanja. Časovni pritiski strokovnih delavcev prav tako dodatno otežujejo vzpostavitev zaupanja in razvoj odnosa z otrokom, ki bi mu lahko omogočil varno izražanje. še ena izmed ovir je izražen strah strokovnih delavcev pred ustvarjanjem nerealnih pričakovanj pri otrocih, kar zmanjšuje njihovo pripravljenost za vključevanje otrok v procese odločanja.

Negativni vpliv na participacijo otrok ima tudi visoka fluktuacija strokovnih delavcev (Diaz in Aylward, 2019, v Woodman, Roche in McArthur, 2023), ki zmanjšuje kontinuiteto odnosov in otežuje vzpostavljanje zaupanja med otrokom in strokovnim delavcem. Novi strokovni delavci potrebujejo čas za razumevanje otrokove situacije, kar povzroči zamude pri obravnavi, hkrati pa lahko različne metode dela strokovnih delavcev pri otrocih povzročajo zmedo. Prav tako, pa visoka fluktuacija povečuje obremenjenost preostalih strokovnih delavcev, kar lahko vodi v izgorelost in zmanjša čas, ki bi ga v nasprotnem primeru lahko namenili posameznemu otroku.

Participacija otrok v postopkih zaščite je pogosto odvisna od individualne sposobnosti, osebne motivacije in razumevanja pomena otrokovega glasu posameznega strokovnega delavca. Namesto, da bi bila pravica do participacije sistemsko urejena in podprta z jasnimi organizacijskimi smernicami in protokoli, ostaja odvisna od posameznikove prakse dela. Zaradi pomanjkanja enotnih protokolov se otroci v podobnih situacijah obravnavajo na različne načine, kar ima za posledico neenake možnosti za njihovo vključevanje in izražanje mnenj. V vsakdanji praksi se daje prednost otrokovi zaščiti, kar pa pogosto ustvarja konflikt med otrokovo pravico do zaščite in njegovo pravico do participacije (Woodman, Roche in McArthur, 2023).

Kay in Tisdall (2012, v Facca idr., 2020) opozarjata na tako imenovane ableistične predpostavke v raziskovalnih procesih, kjer se pogosto daje prednost verbalni komunikaciji, s čimer se izključi otroke, ki se izražajo predvsem na neverbalne načine. Če je komunikacija otrok s posebnimi potrebami ocenjena kot »nerazločna«, se njihovo mnenje pogosto šteje za neveljavno, kar zmanjšuje njihov vpliv na pomembne odločitve. Lewis (2010, v Facca, Gladstone in Teachman, 2020) poudarja, da tišina ni le odsotnost govora, temveč lahko pomeni pomembno obliko izražanja. Za razumevanje tišine kot del otrokove participacije je pomembno, da strokovni delavci namenijo pozornost tako verbalni kot tudi neverbalni komunikaciji, hkrati pa kritično reflektirajo tišino kot izraz nelagodja, strahu, odpora ali strategije obvladovanja stresne situacije.²

Rešitve za izboljšanje participacije otrok

Za izboljšanje vključevanje otrokovega glasu v odločitvene procese so potrebni pristopi, ki celostno naslavlajo tako strukturne kot tudi kulturne ovire za otrokovo participacijo. Na

² O neverbalnih in umetnostno izraznih metodah, kot so risbe, fotografije in drugi načini simbolnega izražanja otrok, več v poglavju 1.1.4.

podlagi ugotovitev raziskave Visa, Holtan in Thomasa (2012) lahko identificiramo več medsebojno povezanih dejavnikov, ki vplivajo na uspešno uresničevanje participacije otrok: komunikacijske ovire, zaščitniški pristop (protekcionizem) ter pomanjkanje zagovorništva.

Avtorji opozarjajo, da številni socialni delavci izražajo negotovost pri komunikaciji z otroki, kar predstavlja pomembno oviro za njihovo vključevanje v postopke zaščite. Dodatna usposabljanja in krepitev kompetenc strokovnih delavcev, ki delajo z otroki, bi lahko prispevala k krepitvi strokovne suverenosti in izboljšala vzpostavitev kakovostne komunikacije. Kljub temu, pa avtorji opozarjajo, da usposabljanja sama po sebi niso dovolj in ne zmanjšujejo komunikacijskih ovir v celoti (Vis, Holtan in Thomas, 2012).

Trenutna organizacijska struktura je razdrobljena na različne strokovnjake in institucije. Otroci se posledično srečujejo z več različnimi strokovnjaki, kar otežuje vzpostavljane zaupnega odnosa, po drugi strani pa takšna struktura socialnim delavcem onemogoča, da bi otroka dobro spoznali in dobili vpogled v celotno sliko situacije. Avtorji pri tem opozarjajo, da je za premagovanje omenjenih izzivov potrebno razmisliti o sistemskih spremembah. Kot možno rešitev predlagajo uvedbo bolj strukturiranih in otroku prijaznih srečanj, po vzoru britanskega sistema obveznih pregledov primerov (»mandatory review meetings«) (Vis, Holtan in Thomas, 2012).

Razumevanje koncepta participacije otroka se med socialnimi delavci razlikuje. Številni izražajo mnenje, da otrokova participacija ni bistvenega pomena in pogosto ni v njegovo največjo korist. Na drugi strani pa nekateri socialni delavci izražajo prepričanje, da otrokovo mnenje v postopku zaščite je pomembno in mora biti slišano pred vsako odločitvijo. Avtorji opozarjajo, da se odpor socialnih delavcev do vključevanja otrok pogosto kaže kot posledica ne razlikovanja med izražanjem otrokovega mnenja in uresničitvijo njegove želje. Tisti, ki otrokovo participacijo razumejo zgolj kot orodje za doseganje želje, otroke vključujejo v primerih realne možnosti vpliva otrokovega mnenja na končne odločitve. V primerih, ko so odločitve vnaprej določene oziroma se o njih ni mogoče pogajati, pa se smiselnost za otrokovo participacijo zdi odveč. Otrokovo mnenje posledično ostane spregledano, socialni delavci pa pozabljajo, da ima že sama možnost izražanja mnenja bolj pomembno vlogo pri krepitvi občutka slišanosti in razumevanja, kot pa sam vpliv na končno odločitev (Vis, Holtan in Thomas, 2012).

Postopki zaščite so pogosto obravnavani kot odrasle zadeve, zato se številnim socialnim delavcem zdi neprimerno, da bi vanje neposredno vključevali otroke. Pojavlja se skrb, da bi

neposredna vključitev otroka dodatno obremenila. Razumevanje otroka kot ranljivega in potrebnega zaščite je del širše predstave o otroštvu, zaradi katere otrokova participacija pogosto ni zaznana kot priložnost za krepitev njegove avtonomije, temveč zgolj kot potencialno tveganje. Poglobljeno razumevanje otrokove koristi in pozitivnih učinkov otrokove participacije bi lahko prispevalo k zmanjšanju »protekcionizma« in k odpiranju prostora za vključitev otrok v postopke odločanja (Vis, Holtan in Thomas, 2012). Ta zaščitniški pristop, čeprav dobronameren, pogosto vodi v občutek nemoči pri otrocih, saj ne dobijo priložnosti za izražanje svojih potreb in mnenj (Toros in Falch-Eriksen, 2021).

Avtorji Van Bijleveld, Bunders-Aelen in Dedding (2020) poudarjajo, da je za odpravljanje ovir pri vključevanju otrok ključna redna samorefleksija. V njihovi raziskavi so strokovni delavci skozi redna srečanja in reflektivne pogovore uspeli prepoznati svoje notranje negotovosti, dvome in nezavedne predstave o otrocih kot pasivnih in ranljivih. Z aktivno samorefleksijo in skupnim razmišljanjem so na koncept participacije začeli gledati kot na nekaj, kar je smiselno in izvedljivo. Takšen pristop odpira prostor za spremembo odnosa do otrokove participacije in spodbuja premik k bolj odprti in vključujoči praksi, v kateri je lahko otrokov glas resnično slišan in upoštevan.

Kot ugotavljajo Facca in sodelavci (2020), je participacija otrok dinamičen proces, ki zahteva upoštevanje kontekstualnih in relacijskih dejavnikov, reflektiranje vloge moči ter uporabo metod, ki otrokom omogočajo tako verbalno kot neverbalno izražanje. To pomeni, da mora biti participacija prilagojena vsakemu otroku posebej ter podprta s tehnikami in pristopi, ki spodbujajo njegovo aktivno sodelovanje.

1.1.2. Načelo otrokove koristi

Načelo največje otrokove koristi je osrednje vodilo KOP (1989), ki poudarja zagotavljanje otrokove zaščite, varnosti in zdravega razvoja. Gre za širok in subjektiven koncept, ki se lahko razlikuje glede na kontekst in odločevalca ter odpira možnosti za različne interpretacije. Kritiki opozarjajo, da lahko ta nejasnost povzroči negotovost, hkrati pa omogoča prilagodljivost načela različnim kulturnim in pravnim okvirom. Pomembno je poudariti, da načelo otrokove koristi ne pomeni tehtanja otrokovih potreb proti interesom drugih, temveč zahteva, da so otrokove koristi vedno osrednjega pomena pri odločanju ter da se jim nameni ustrezna teža in skrbna presoja (Zermatten, 2010).

Koncept otrokove koristi je prilagodljiv in zahteva upoštevanje specifičnih okoliščin vsakega otroka, vključno z njegovo starostjo, osebnostjo, stopnjo zrelosti ter življenjskimi razmerami (Filipčič, 2019). Zermatten (2010) izpostavlja tri ključne vidike tega načela. Prvič, kot postopkovno pravilo zahteva skrbno preučitev vpliva vsake odločitve na otroka. Drugič, kot vsebinska pravica vsakemu otroku zagotavlja individualno presojo njegove koristi, pri čemer morajo države pogodbenice vzpostaviti ustrezne pravne mehanizme. Tretjič, kot interpretativno pravno načelo priznava, da odrasli sprejemajo odločitve v imenu otrok zaradi njihovega pomanjkanja izkušenj in sposobnosti presoje, vendar hkrati omejuje moč odraslih nad otroki.

Načelo otrokove koristi zahteva, da je dobrobit otroka primarna skrb pri vseh odločitvah in dejavnostih, ki se nanašajo nanj, ne glede na to, ali jih izvajajo javne ali zasebne institucije (KOP, 1989). Pri tem se je treba izogniti enostranski presoji odraslih in zagotoviti, da se upošteva tudi otrokovo mnenje, tudi če končna odločitev ni nujno skladna z njegovo željo (Čižman, 2019). Lansdown (2014) poudarja, da vključevanje otrokovega glasu ne sme biti zgolj formalnost, temveč proces, ki otroku zagotavlja varnost, omogoča predelavo izkušenj in pripomore k boljšemu razumevanju njegovih potreb.

V slovenskem pravnem okviru je načelo otrokove koristi zapisano v 5. členu Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND, 2008), ki določa, da imajo otrokove pravice in koristi prednost pred pravicami drugih udeležencev v postopkih, povezanih z nasiljem v družini. Poleg tega 6. člen ZPND poudarja, da mora biti otrokova varnost vedno na prvem mestu, kadar je otrok žrtev nasilja, pri čemer je naloga centrov za socialno delo, da zagotovijo otroku ustrezno zaščito in podporo.

Pri oceni otrokove koristi strokovni delavci uporabljajo različne metode, kot so ocena ogroženosti, identifikacija varovalnih dejavnikov, uporaba psiholoških pripomočkov, terenski obiski ter sodelovanje z drugimi strokovnjaki, kar omogoča celovitejše razumevanje otrokovega položaja v družinskem okolju (Trbovšek, 2023). Da bi se izognili subjektivnosti pri odločanju, je ključno interdisciplinarno sodelovanje strokovnjakov, ki preprečuje pristranskost in zagotavlja objektivnejše ugotovitve (FRA, 2017).

Pomembno vlogo pri oceni otrokove koristi imajo kontinuirana srečanja z otrokom, ki ne služijo zgolj pridobivanju informacij za pripravo mnenj in predlogov sodišču, temveč otroku omogočajo izražanje, nudijo čustveno oporo in pripomorejo k vzpostavitvi zaupanja. Tak pristop izboljšuje oceno otrokove koristi in zagotavlja njegovo aktivno vključitev v zaščitne postopke (Čižman, 2019).

1.1.3. Vloga otrokovega glasu v procesih odločanja

Smiselna participacija otroka zahteva interaktiven proces, v katerem se njegov glas ne samo sliši, temveč tudi resno upošteva. Dedding in Slager (2013, v Van Bijleveld idr., 2020) poudarjata, da vključujoča interakcija temelji na vzpostavljanju dialoga med strokovnim delavcem in otrokom, pri čemer je ključno, da se otroku zagotovi občutek vključenosti in da je ustrezno obveščen o načinu upoštevanja njegovega mnenja v procesu odločanja. Raziskava potrjuje, da se otroci pogosteje počutijo bolj slišane in vključene, kadar jim strokovni delavci omogočijo varen in individualiziran način izražanja mnenja. Ko otroci zaznajo, da so njihova mnenja upoštevana in obravnavana s spoštovanjem, so bolj pripravljeni aktivno sodelovati in prispevati k oblikovanju odločitev (Van Bijleveld idr., 2020).

Kljub vse večjemu zanimanju za participacijo otrok še vedno primanjkuje empiričnih raziskav, ki bi preučevale učinkovite metode za vključevanje otrokovega glasu v zaščitne postopke. Maria Eriksson (2024) poudarja, da raziskave zunaj forenzičnega področja redko preučujejo načine, kako lahko strokovnjaki učinkovito podprejo otroke pri vključevanju v postopke in izražanju njihovega mnenja v procesih odločanja. Eden izmed možnih prilagodljivih pristopov je model »Dober dialog« (Good Dialogues), ki temelji na otrokovih pravicah do izražanja. Model obravnava otroke kot kompetentne udeležence v postopku in ustvarja prostor, v katerem lahko otrok aktivno usmerja pogovor z strokovnim delavcem (Eriksson, 2024).³

Čeprav številne avtorice in avtorji poudarjajo pomen otrokovega glasu in njegove participacije v različnih kontekstih, se v zaščitnih postopkih, kjer je otrok žrtev nasilja ali zlorabe, oblikuje posebno razumevanje njegove vloge in udeležbe. Ko gre za postopke zaščite, predvsem kadar gre za mlajše otroke, ki pogosto ne izražajo svojega mnenja v klasičnem pomenu, temveč v postopku sodelujejo že s podajanjem lastne izkušnje, povezane s preživetim nasiljem ali zlorabo. Otrokova izjava tako postane pomemben vir informacij za presojo njegove koristi, ki pa je ne smemo razumeti zgolj kot dokazno sredstvo, temveč tudi kot obliko njegove participacije. Z vidika raziskovalne naloge, ki se hkrati osredotoča na strokovne delavce, ki delujejo na področju zaščite otrok, dodajam svoje razumevanje, da otrokova participacija v primerih nasilja vključuje tako otrokovo izjavo o doživetem nasilju kot tudi način, kako strokovni delavci omogočijo, da je ta izjava pridobljena na varen in otroku prijazen način. Ob

³ Podrobnejši opis modela »Dober dialog« sledi v poglavju 1.1.4.

tem poudarjam, da ne zadostuje samo slišanje otrokovega glasu, temveč ga je treba razumeti kot izkušnjo, ki nosi velik pomen, in ne samo kot sredstvo dokazovanja.

1.1.4. Metode vključevanja otrokovega glasu

Učinkovita participacija otrok zahteva uporabo prilagojenih in ustvarjalnih metod, ki otrokom omogočajo izražanje mnenj in čustev na način, ki jim je razumljiv. Raziskave Van Bijleveld in sodelavcev (2020) kažejo, da otroci potrebujejo konkretne pripomočke, ki podpirajo njihovo aktivno sodelovanje. Ključni elementi teh metod vključujejo neverbalno komunikacijo, pri kateri otroci s simboli sporočajo, katere teme želijo obravnavati ali se jim izogniti, ter različne pripomočke, kot so škatlice za predloge in dnevniki, ki jim omogočajo nadzor nad tem, katere teme obravnavajo. Dnevniki imajo dodatno funkcijo varnega zapisovanja misli, pri čemer otroci sami določajo, kdo lahko prebere njihova razmišljanja in kdaj.

Model »Dober dialog« (Eriksson, 2024) spodbuja vzpostavljanje zaupnega odnosa med otrokom in strokovnim delavcem, kjer dialog izhaja iz otrokovega pogleda na lastno situacijo in vprašanj, ki jih otrok sam izpostavi. Pri tem se lahko uporabita tudi vizualna pripomočka, dva kroga, ki služita kot orodje za pogovor. Prvi krog raziskuje otrokovo vsakdanje življenje (domače okolje, šola, prijatelji, počutje), drugi pa vprašanja, povezana s težavami starša (npr. smrt, odvisnost, bolezen itd.). Takšen pristop spodbuja otrokovo aktivno participacijo in samorefleksijo, osvetljuje njegovo razumevanje lastne situacije ter s tem povezanih skrbi in vprašanj, hkrati pa odpira prostor za pogovor o morebitnih spremembah, ki bi si jih otrok želel. Bistvo modela je, da otrok svojo situacijo oceni sam, strokovni delavec pa mu ob tem nudi podporo z odprtimi in nevsiljivimi vprašanji. Pomembna značilnost modela je tudi dokumentiranje otrokovih izjav, kar prispeva k ohranjanju njegovega glasu v nadaljnjih fazah postopka, kjer morda ni prisoten. S tem se spodbuja boljše razumevanje otrokovih potreb s strani staršev in drugih vključenih deležnikov (Eriksson, 2024).

Ustvarjalne in igralne metode

Poleg verbalne komunikacije imajo pomembno vlogo ustvarjalne in igralne metode, ki otrokom omogočajo lažje izražanje, prispevajo k večji sproščenosti ter vzpostavljajo zaupanje med otrokom in strokovnim delavcem. Formalni pogovori pogosto predstavljajo oviro, saj otroci še nimajo razvite verbalne zmožnosti za izražanje kompleksnih občutkov, medtem ko igra, risanje, uporaba figuric in druge ustvarjalne dejavnosti omogočajo otroku, da se izrazi skozi simbolno in spontano dejavnost (O'Reilly in Dolan, 2016). Otroci pogosto niso zmožni verbalno izraziti

svojih izkušenj zaradi kognitivno-verbalnih omejitev, zato igra predstavlja primarni način njihove komunikacije (Landreth, 2002, v O'Reilly in Dolan, 2016).

Koprowska (2010, v O'Reilly in Dolan, 2016) poudarja, da otroci pogosto ne zmorejo dolgotrajnega verbalnega pogovora z odraslimi iz oči v oči, zato so metode, ki vključujejo igro in ustvarjalnost, učinkovitejše za vzpostavitev stika in uspešno komunikacijo. Ker je igra naraven način izražanja otrok, postane še posebej pomembna pri delu z otroki, ki so doživeli travmatične izkušnje. V takih primerih različne tehnike, kot je risanje družine ali ustvarjanje zgodb s pomočjo peskovnika, pomagajo pri raziskovanju otrokovega notranjega sveta in razumevanju njegovih čustev (Landreth, 2002, v O'Reilly in Dolan, 2016; McNally, 2001, v O'Reilly in Dolan, 2016). Pomembno je, da se strokovni delavci ob tem zavedajo pomena načinov otrokovega izražanja in jih aktivno vključujejo v proces. Prav tako senzorične aktivnosti, kot so pozdravne pesmi, dramatizacija zgodb in pripovedovanje, krepijo občutek varnosti in stabilnosti (Capo idr., 2019).

Uporaba teh pristopov pa ni pomembna le z vidika otroka, temveč pozitivno vpliva na strokovne delavce. Tisti, ki v svoje delo vključujejo igralne metode, poročajo o večjem zadovoljstvu pri opravljanju poklica, večji motivaciji za neposredno delo z otroki ter okrepljenem občutku smisla in povezanosti s svojo strokovno vlogo (O'Reilly in Dolan, 2016). Takšen pristop ne spodbuja le otrokove participacije v postopkih zaščite, temveč prispeva h kakovostnejšemu odnosu med otrokom in strokovnim delavcem ter krepi strokovno rast izvajalcev.

Vloga zagovornika otroka

Pomemben element vključevanja otrokovega glasu v postopke zaščite je tudi institut zagovornika otroka. Pobudo za postavev zagovornika lahko poda center za socialno delo, s čimer otroku zagotovi dodatno podporo v zaščitnih postopkih (Varuh človekovih pravic, 2018). Zagovornik vzpostavi zaupen odnos z otrokom, mu nudi strokovno pomoč ter mu na starosti prilagojen način razloži postopke, ki se nanašajo na njegove pravice in koristi. Hkrati skrbi, da je otrokovo mnenje preneseno institucijam in organom, ki odločajo o njegovem položaju (Dolčič idr., 2019). S tem institut zagovorništva pomembno prispeva k večji vključenosti otrok v procese odločanja ter k uresničevanju njihove pravice do izražanja mnenja v skladu z mednarodnimi in nacionalnimi standardi (Varuh človekovih pravic, 2018).

1.2. Pravni okvir v Sloveniji

1.2.1. Zakonodaja na področju otrokovih pravic in nasilja v družini

Nasilje v družini ima resne in dolgotrajne posledice za otroke, ki zaradi svoje nemoči in odvisnosti spadajo med najbolj ranljive družbene skupine. Posledice se pogosto kažejo v duševnih težavah, kot so anksioznost, depresija in agresivno vedenje ter socialno-vedenjske težave (Lešnik Mugnaioni, 2014). Resnost teh posledic je odvisna od trajanja in intenzivnosti nasilja, odziva okolja ter razpoložljivosti podporne socialne mreže (Hrovat, 2017). Pogosto se nasilni vzorci prenašajo na naslednje generacije, kar poveča pomen pravočasne in učinkovite podpore otrokom (Javornik Novak, 2014).

Zaradi razsežnosti in posledic nasilja nad otroki je nujno, da kot družba zagotovimo ustrezno pravno varstvo in zaščito pred vsemi oblikami nasilja. V nadaljevanju bo predstavljena zakonodaja, ki ureja področje otrokovih pravic in ukrepov za zaščito otrok v slovenskih pravnih okvirih.

Mednarodni in nacionalni pravni okvir

Za zaščito otrok pred nasiljem je ključen pravni okvir, ki vključuje mednarodne in nacionalne predpise. KOP (1989) v 19. členu določa pravico otrok do zaščite pred vsemi oblikami nasilja, zlorabe in zanemarjanja. Države pogodbenice so zavezane k vzpostavitvi zakonodajnih, upravnih, socialnih ter izobraževalnih ukrepov, ki zagotavljajo varnost otrok in preprečujejo ogrožanje njihove dobrobiti.

V slovenski zakonodaji sta ključna pravna akta na tem področju Družinski zakonik (DZ, 2017) in Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND, 2008). DZ (2017) določa, da so starši odgovorni za celovit razvoj otroka in njegovo zaščito pred škodljivimi vplivi. Poleg staršev so k delovanju v otrokovo korist zavezani tudi državni organi, lokalne skupnosti in izvajalci javnih služb. Ko je otrok v družini ogrožen, je država dolžna intervenirati z zaščitnimi ukrepi, kot so skrbništvo, rejništvo ali posvojitev.

ZPND (2008) celovito ščiti otroke pred nasiljem in poudarja prednostno obravnavo njihovih pravic in koristi v vseh postopkih. Nasilje v družini je v Zakonu opredeljeno kot vsaka oblika fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja med družinskimi člani. Poseben poudarek je namenjen otrokom, ki so žrtve nasilja ne le kot neposredni prejemniki, temveč tudi kot priče nasilnim dejanjem. V 4. členu je določeno, da je otrok žrtev nasilja tudi, če je priča

nasilju med družinskimi člani ali živi v okolju, kjer se nasilje dogaja. 3. člen Zakona izrecno prepoveduje vse oblike nasilja, vključno s telesnim kaznovanjem otrok.

Zaščitni ukrepi in pravni mehanizmi

Za zaščito otrok pred nasiljem zakonodaja predvideva različne ukrepe. DZ (2017) omogoča sodišču izdajo začasnih odredb, s katerimi lahko:

- prepove ali omeji stike med otrokom in nasilnim družinskim članom,
- odredi izselitev nasilnega družinskega člana iz skupnega bivališča,
- sprejme trajnejše ukrepe, kot so omejitev starševske skrbi, odvzem otroka staršem ali namestitev otroka v zavod.

V nujnih primerih lahko center za socialno delo (CSD) izvede takojšnji odvzem otroka, kadar presodi, da je otrok visoko ogrožen in ga je mogoče zaščititi le z urgentnim ukrepanjem. Pri tem sodeluje s policijo, odločitev pa temelji na strokovni presoji (DZ, 2017).

Otroci imajo v postopkih zaščite pravico do varnega okolja in posebnih zaščitnih ukrepov, kot so prepoved stikov z nasilneži, omejeno število zaslišanj v otrokom prijaznem okolju ter zagotavljanje multidisciplinarne podpore. Kljub obstoječi zakonodaji pa v praksi še vedno prihaja do sekundarne viktimizacije, kadar postopki niso ustrezno izvedeni. To se kaže v dolgotrajnih sodnih procesih, ponavljajočih se zaslišanjih in pomanjkanju ustrezne zaščite, kar lahko negativno vpliva na otrokovo psihosocialno stanje. Da bi preprečili te negativne posledice, je ključno dosledno izvajanje zakonskih rešitev in prilagajanje postopkov otrokovim potrebam. Učinkovite prakse vključujejo uporabo otrokom prijaznih zasliševalnih prostorov in omejeno število intervjujev, kar otrokom omogoča občutek varnosti in slišnosti (FRA, 2017).

1.2.2. Vloga centrov za socialno delo

Centri za socialno delo (CSD-ji) imajo ključno vlogo pri zaščiti otrok in zagotavljanju njihove največje koristi. KOP (1989) določa, da morajo javne in zasebne institucije delovati v skladu z največjo koristjo otroka, kar pomeni, da mora otrokova dobrobit ostati osrednje vodilo pri vseh ukrepih in postopkih.

V Sloveniji je vloga CSD-jev natančno opredeljena s pravnim okvirjem, ki določa obveznosti obveščanja pristojnih organov v primeru zaznanega nasilja v družini. Pravilnik o sodelovanju (2009) določa, da morajo vsi organi v 24 urah po zaznavi nasilja obvestiti CSD, ki nato izvede nujne postopke, usmerjene v zaščito otroka. Ti postopki vključujejo izvedbo zaščitnih ukrepov,

zbiranje informacij pri relevantnih institucijah, obveščanje policije ali državnega tožilstva ter usklajevanje začetnih aktivnosti. Ključni del postopka je tudi razgovor z žrtvijo, priprava varnostnega načrta, pogovor s povzročiteljem nasilja in sklic multidisciplinarnega tima za oceno ogroženosti otroka. Poleg tega CSD prijavitelja v roku petih dni obvesti o začetnih ukrepih (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019).

Poleg zaščitnih ukrepov CSD deluje tudi kot predlagatelj ukrepov in poda strokovno mnenje sodišču, na podlagi katerega lahko sodišče izreče začasne odredbe, kot sta omejitev stikov in izselitev nasilne osebe, izvede nujen odvzem otroka ali določi trajnejše ukrepe, vključno z odvzemom starševske skrbi, kadar je ugotovljena neposredna ogroženost otroka (DZ, 2017).

Pogovor z otrokom

Pogovor z otrokom predstavlja enega najpomembnejših elementov obravnave na CSD-ju, saj omogoča otroku, da izrazi svoje stiske in potrebe v varnem okolju. Namen pogovora ni zgolj prepoznavanje težav, temveč tudi zagotavljanje čustvene opore, analiza tveganja in življenjskih okoliščin, prepoznavanje otrokovih želja in potreb ter priprava na morebitne spremembe v njegovem življenju. Prav tako je pomembno otroka povezati z zaupanja vrednimi osebami iz njegove širše socialne mreže (Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, 2024).

Kot poudarjata Mešl in Drobnič Radobuljac (2019), je ključnega pomena, da strokovni delavci ustvarijo varno, spoštljivo in podporno okolje, kjer se otrok počuti slišane in sprejete. Pri tem morajo upoštevati načela vzpostavljanja zaupanja, preprečevanja retravmatizacije in spodbujanja aktivne participacije otroka. Prav tako je pomembno, da se način komunikacije prilagodi otrokovi starosti, razvojnim značilnostim in čustvenemu stanju (Čižman, 2019).

Zaradi kompleksnosti zaščitnih postopkov, ki pogosto ne vključujejo zadostne obravnave čustvenih stisk otrok, je nujno sodelovanje CSD-ja z drugimi institucijami, ki lahko otroku zagotovijo celostno podporo. Dolgoročno usmerjeno delo različnih strokovnjakov je ključno za zagotavljanje otrokovih potreb in njegove čustvene varnosti (Mešl in Drobnič Radobuljac, 2019).

Multidisciplinarni pristop

Eden izmed ključnih vidikov zaščite otrok je multidisciplinarni pristop, ki omogoča učinkovitejše reševanje problemov z združevanjem različnih strokovnih perspektiv, zmanjšuje možnost napačnih sklepanj, omogoča bolj fleksibilno razmišljanje (Zaviršek, Domiter Protner

in Drobníč Radobiljac, 2019) ter zagotavlja, da odločanje o zaščiti otroka ni odvisno samo od ene osebe, temveč se odgovornost deli na več strokovnjakov. S tem se izboljšuje ocena okoliščin in družinskih razmer, hkrati pa se zmanjšuje tveganje prenapljenih odločitev (Leskošek, Miklič in Sitar Surić, 2019). Pri organizaciji, koordinaciji in evalvaciji celotnega procesa ima CSD osrednjo vlogo (Hrovat, 2017).

Ocena ogroženosti otroka

Pri oceni ogroženosti otroka je treba upoštevati številne dejavnike, vključno s socialnimi okoliščinami, kakovostjo starševske skrbi, varovalnimi in rizičnimi dejavniki ter podporno mrežo družine. Pomemben del ocene je tudi analiza prevzemanja odgovornosti povzročitelja nasilja in sposobnost ne ogrožajočega starša, da zaščiti otroka (Hrovat, 2017).

Glede na zbrane podatke se določi stopnja ogroženosti otroka, ki je lahko nizka, srednja ali visoka. Če je ogroženost nizka, se lahko postopek zaključi in po potrebi družino spodbudi k iskanju pomoči. Pri srednji stopnji ogroženosti CSD nadaljuje spremljanje družine in po potrebi izvede nujne ukrepe za zaščito otroka. Če je ogroženost visoka, CSD izvede takojšnje zaščitne ukrepe in vključi ustrezne institucije (Skupnost centrov za socialno delo, 2024).

Pri ocenjevanju ogroženosti se upoštevajo pripravljenosti staršev na sodelovanje pri reševanju problema, njihova sposobnost zagotavljanja varnega okolja ter sposobnost razumevanja otrokovih potreb in interesov (Hrovat, 2017). V nekaterih primerih se ocena ogroženosti opravi v paru s psihologom ali v sodelovanju s strokovnim timom, še posebej v primerih, ko je žrtev nasilja otrok (Skupnost centrov za socialno delo, 2024).

Načrt pomoči za otroka

Na podlagi ocene ogroženosti CSD v sodelovanju z multidisciplinarnim timom oblikuje načrt pomoči, ki je namenjen zagotavljanju varnosti otroka, preprečevanju nadaljnjega nasilja ter zmanjšanju njegovih posledic. Celostna zaščita otroka je ključna za njegov ustrezni psihosocialni razvoj, zato mora načrt vključevati ukrepe, ki zagotavljajo stabilno in varno okolje za otroka (ZPND, 2008; Skupnost centrov za socialno delo, 2024), pri čemer mora biti dovolj podroben, da omogoča takojšnje izvajanje intervencij, hkrati pa dovolj prilagodljiv, da se lahko spreminja glede na otrokove potrebe in okoliščine, ki se čez čas razvijajo (Skupnost centrov za socialno delo, 2024).

Načrt pomoči vsebuje celovit pregled otrokove situacije. V njem so jasno določeni vrsta in obseg pomoči, trajanje intervencij ter konkretni cilji, roki in odgovorni izvajalci. Pomemben vidik oblikovanja načrta je pripravljenost otroka in družine na sodelovanje, pri čemer se upošteva njihova zmožnost in motivacija za uresničevanje načrtovanih ukrepov. Hkrati je ključno, da so predvideni tudi specifični zaščitni ukrepi, skladni z zakonodajnimi predpisi s področja družinskih razmerij, ki zagotavljajo takojšnjo in dolgoročno varnost otroka (Skupnost centrov za socialno delo, 2024).

Vloga multidisciplinarnega tima pri oblikovanju in izvajanju načrta je ključnega pomena. Strokovnjaki z različnih področij, kot so socialno delo, psihologija, zdravstvo, izobraževanje in pravosodje, s skupnim delovanjem zagotavljajo celostno obravnavo otroka. Tim oblikuje načrt pomoči na podlagi ocene ogroženosti ter usklajuje nadaljnje aktivnosti vseh vključenih institucij, kar je bistveno za zagotavljanje učinkovite zaščite otroka (Skupnost centrov za socialno delo, 2024).

V primerih, ko je otrok žrtev nasilja, mora načrt pomoči vključevati dodatne varnostne ukrepe, ki zagotavljajo takojšnjo in trajno zaščito. Ključnega pomena je, da tudi otrok aktivno sodeluje pri pripravi načrta. Da bi zagotovili dolgotrajno zaščito in podporo otroku, je potrebno redno spremljanje družine in prilagajanje ukrepov glede na spreminjajoče se otrokove potrebe in okoliščine. CSD skupaj z multidisciplinarnim timom stalno ocenjuje učinkovitost izvajanja načrta in po potrebi prilagaja aktivnosti, s čimer zagotavlja, da so otrokove koristi vedno v ospredju (Hrovat, 2017).

1.3. Projekt Barnahus (Hiša za otroke)

1.3.1. Predstavitev modela Barnahus

Barnahus je multidisciplinarni in otroku prijazen pristop, namenjen zaščiti otrok, ki so žrtve nasilja ali zlorab. Njegov glavni namen je zmanjševanje travmatične izkušnje otrok v predkazenskih in kazenskih postopkih ter zagotavljanje učinkovitega sodelovanja različnih strokovnih služb. Osrednji element je ustvarjanje varnega prostora, v katerem otroci prejmejo celostno podporo v okviru pravosodnih, socialnih in zdravstvenih storitev, s čimer se zmanjšuje potreba po večkratnem podajanju izjav in preprečuje retravmatizacija otrok (Johnsson in Eriksson, 2023).

Barnahus temelji na otroku prijaznem okolju, kjer so vse potrebne storitve združene pod eno streho in zagotavljajo usklajeno in celovito obravnavo primerov nasilja, ki otrokom in njihovim družinam omogočajo ustrezno podporo ter hkrati izboljšujejo učinkovitost sodnih postopkov (Council of Europe, 2018a). Ključnega pomena je pridobivanje verodostojnih izjav otrok, ki imajo pomembno vlogo v kazenskih postopkih, s pomočjo forenzičnih intervjujev. Slednji so prilagojeni otrokovim potrebam in temeljijo na preizkušenih metodah, kot je protokol NICHHD (Kaldal, 2020a).

Protokol NICHHD se izvaja v več fazah. V pripravljalni fazi se vzpostavlja zaupanje med otrokom in strokovnim delavcem, hkrati pa se preverja otrokovo razumevanje osnovnih konceptov. Sledi faza urjenja »epizodičnega spomina«, kjer otrok s pomočjo nevtrálnih zgodb vadi pripovedovanje preteklih dogodkov. Glavni del intervjuja se začne s prostim pripovedovanjem, kjer se otroka spodbuja k opisovanju dogodka z odprtimi vprašanji, brez sugestivnih vprašanj (NICHHD Protocol, b.d.)⁴

Ena izmed ključnih značilnosti modela Barnahus je multidisciplinarno sodelovanje med policijo, tožilstvom, zdravstvenimi in socialnimi službami, ki omogoča celovit in usklajen pristop k zaščiti otrok ter boljšo izmenjavo informacij in skupno načrtovanje nadaljnjih postopkov (Johnsson in Eriksson, 2023). Forenzične intervjuje izvajajo za to posebej usposobljeni strokovnjaki v prilagojenih prostorih. Intervjuji so snemani in veljajo za dokazno gradivo na sodišču. Takšen pristop zmanjšuje potrebo po večkratnem zaslišanju ter otrokom in njihovim družinam omogoča hitrejši dostop do psihološke pomoči (Wenke, 2017).

Barnahus združuje dve ključni usmeritvi: »kazensko logiko« (the penal logic), ki je osredotočena na preiskave in sodne postopke, ter »logiko pomoči« (the treatment logic), ki poudarja podporo in rehabilitacijo otrok. Ohranjanje ravnovesja med obema pristopoma pogosto predstavlja izziv, vselej pa je ključnega pomena za zagotavljanje učinkovite zaščite otrok (Johansson in Stefansen, 2019). Za zagotavljanje kakovosti storitev ima ključno vlogo kontinuirano medinstitucionalno sodelovanje, izmenjava znanj ter redna usposabljanja strokovnjakov, ki sodelujejo v centrih Barnahus (Wenke, 2017).

⁴ Več informacij in primer protokola je dostopen na: <https://nichdprotocol.com/the-nichd-protocol/>

Zgodovina

Model Barnahus, ki v prevodu iz islandščine pomeni »hiša za otroke«, je bil prvič uveden leta 1998 na Islandiji, nato pa se je razširil v druge nordijske države, vključno s Švedsko (2006), Norveško (2007), Dansko (2013) in Finsko (2014). Gre za inovativni pristop k obravnavi primerov nasilja nad otroki, ki združuje kazenski in socialnovarstveni vidik (Johansson in Stefansen, 2019). Pobudnik modela je bil Bragi Guðbrandsson, takratni direktor Agencije za zaščito otrok na Islandiji, ki je na podlagi analize islandskega sistema zaščite otrok ugotovil, da so obstoječe prakse za otroke pogosto retravmatizirajoče. Z razvojem multidisciplinarnega in otroku prijaznega pristopa je oblikoval koncept, ki pod eno streho združuje različne strokovnjake in otrokom omogoča varnejši in učinkovitejši dostop do zaščite, podpore in pravičnega sodnega postopka (Wenke, 2017).

Koncept Barnahus se je zgledoval po modelu centrov za zagovorništvo otrok (Children's Advocacy Centers) iz Združenih držav Amerike, ki so bili prvič ustanovljeni leta 1985 v Huntsvillu, Alabami. Ti centri so združevali storitve in intervencije pod eno streho, da bi zmanjšali psihološko obremenitev otrok, ki so morali v tradicionalnih sistemih svojo zgodbo večkrat ponoviti različnim strokovnjakom (Markina idr., 2019). Model Barnahus je delno sledil temu pristopu, vendar ga je prilagodil nordijskemu pravnemu in socialnemu kontekstu (Council of Europe, 2018a).

Hitro širjenje modela Barnahus v nordijskih državah je bilo omogočeno zaradi politične podpore in obstoječih praks, ki so dopuščale snemanje otrokovih izjav zunaj sodišča ter njihovo uporabo v sodnih postopkih (Markina idr., 2019). Na Norveškem je bila leta 1926 uvedena posebna ureditev zasliševanj otrok v primerih spolih zlorab, kar predstavlja pomembno zgodovinsko podlago za kasnejšo implementacijo modela Barnahus (Johansson in Stefansen, 2019). Model Barnahus danes deluje v številnih Evropskih državah, pri čemer njegovo širitev podpira projekt PROMISE, ki je bil ustanovljen leta 2015 in ima osrednjo vlogo pri promociji modela, spodbuja razvoj evropskih kakovostnih standardov za Barnahus ter zagotavlja strokovno podporo državam pri njegovi implementaciji (Johansson in Stefansen, 2019).

1.3.2. Implementacija modela Barnahus v različnih državah

Projekt PROMISE in širjenje modela Barnahus v Evropi

Proces širjenja modela Barnahus v Evropi temelji na dveh ključnih strategijah: pripovedovanje zgodb (storytelling) in vzpostavljanje standardov. Projekt PROMISE izpostavlja uspešne primere iz nordijskih držav, s čimer prikazuje model Barnahus kot univerzalno rešitev, ki se lahko prilagodi različnim lokalnim kontekstom. Poleg tega je projekt razvil evropske standarde kakovosti za Barnahus, ki državam služijo kot smernice pri uvajanju modela. Ti standardi vključujejo multidisciplinarno sodelovanje, zagotavljanje otrokom prijaznega okolja in zmanjševanje nepotrebnih časovnih zamud pri obravnavi primerov. Standardom so dodana tudi orodja za samoevalvacijo (tracking tools), ki strokovnim delavcem omogočajo, da sproti preverjajo skladnost svojih praks z omenjenimi načeli in cilji modela (Johansson in Stefansen, 2019).

V okviru projekta je bila vzpostavljena Evropska mreža Barnahus, ki združuje 36 organizacij in posameznikov iz 22 držav ter omogoča izmenjavo znanja in dobrih praks, kar prispeva k izboljšanju kakovosti storitev in poenotenju modela na evropski ravni (Markina idr., 2019). Projekt PROMISE je imel ključno vlogo pri širjenju modela Barnahus v evropski prostor. Med pilotnimi državami, kjer je projekt podprl prenovu storitev za otroke, ki so žrtve nasilja, so bile Bolgarija, Ciper, Estonija, Nemčija, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Romunija, Anglija in Škotska. Tem državam je projekt zagotovil ustrezne smernice in standarde kakovosti za implementacijo modela, okrepil medinstitucionalno sodelovanje ter prispeval k usposabljanju strokovnjakov, ki delajo z otroki (Wenke, 2017).

Čeprav model Barnahus temelji na univerzalnih načelih, se njegova implementacija razlikuje glede na zakonodajne okvire, kulturne značilnosti in razpoložljiva sredstva posameznih držav (Johansson in Eriksson, 2023).

Barnahus v severnoevropskih državah

Islandija, Švedska, Norveška, Danska in Finska so bile med prvimi državami, ki so uvedle model Barnahus. Njihovi dobro razviti socialni sistemi in zakonodaja omogočajo zgodnje odkrivanje in posredovanje v primerih zlorabe otrok, kar je prispevalo k hitri integraciji modela. Prva je model Barnahus implementirala Islandija, leta 1998. Švedska je leta 2005 uvedla pilotne projekte Barnahus, Norveška pa ji je sledila leta 2007 (Markina idr., 2019). Model Barnahus v teh državah temelji na dolgotrajni pravni in kulturni zavezanosti k ničelni toleranci do nasilja

nad otroki in vzpostavljenem sistemu obvezne prijave suma zlorabe pristojnim institucijam. Poleg tega visoka stopnja zaupanja v medinstitucionalnem sodelovanju omogoča učinkovito izvedbo modela in hkrati spodbuja njegovo družbeno sprejetost (Kaldal, 2020a).

Pravni okvir Barnahus se med nordijskimi državami razlikuje. Danska je edina, ki ima poseben zakon, ki določa delovanje Barnahusa in omogoča sodelovanje institucij brez soglasja staršev ali skrbnikov. Na Islandiji, Norveškem in Finskem model deluje znotraj obstoječe zakonodaje s področja kazenskega prava in otrokovih pravic, medtem ko Švedska nima enotnega pravnega okvira, kar povzroča razlike v izvajanju modela med posameznimi regijami ter nejasnosti pri izmenjavi informacij med institucijami (Kaldal, 2020a).

Na Švedskem se obravnava otrok pogosto začne že v predkazenskem postopku, ko socialne službe pripeljejo otroke neposredno iz vrtca ali šole, ne da bi o tem predhodno obvestile starše. Takšen pristop sicer omogoča hitro ukrepanje, vendar lahko pri otroku povzroči občutke negotovosti in zmedenosti, če nanj ni ustrezno pripravljen in nima informacij o tem, kaj se mu dogaja. Primer dobre prakse predstavlja model »Po razgovoru z otrokom« (After the child interview), pri katerem socialne službe na dan forenzičnega intervjuja izvedejo krizno intervencijo v obliki obiska družine na domu, z namenom nudenja pravočasne podpore otroku in družini ter presojo potreb po nadaljnji pomoči (Johnsson in Eriksson, 2023).

Nizozemska

Na Nizozemskem model Barnahus ni centraliziran v eni instituciji, temveč temelji na mreži več organizacij (Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling - MDCK), ki sodelujejo pri zaščiti otrok. Ta mrežni model omogoča fleksibilnost pri zagotavljanju storitev, hkrati pa predstavlja izziv pri zagotavljanju enotnega standarda kakovosti obravnave otrok. Eden izmed prvih specializiranih centrov za forenzične preiskave otrok je MDCK v Haarlemu, kjer različne institucije (npr. policija, zdravstvo, mladinsko varstvo) sodelujejo v skupni obravnavi primerov. Model formalno ni zakonsko reguliran, temveč temelji na medinstitucionalnih dogovorih in sodelovanju (Haldorsson, 2017).

Irska

Na Irskem je implementacija modela Barnahus osredotočena na premišljen in pripravljalni pristop. Otroci in starši imajo več časa za pripravo na obisk Barnahusa, saj so o poteku forenzičnega intervjuja predhodno obveščeni. Takšen proces omogoča otrokom večjo

pripravljenost in zmanjšuje strah pred neznanim, kar pozitivno vpliva na njihovo izkušnjo sodelovanja v postopkih (Johnsson in Eriksson, 2023).

Hrvaška

Na Hrvaškem je model Barnahus implementiran prek Poliklinike za zaščito otrok in mladine mesta Zagreb (Poliklinika za zaščito djece i mladih Grada Zagreba), ki deluje kot osrednji center za zaščito otrok pred zlorabo. Hrvaški pristop je specifičen, saj je center umeščen v zdravstveni sistem in ne v sodni ali socialnovarstveni sistem. Delovanje centra urejajo obstoječi zakoni s področja zaščite otrok in kazenskega prava. Forenzični intervjuji so dovoljeni le na podlagi sodne odločitve, kar pomeni, da otroci ne morejo biti neposredno napoteni v Barnahus brez predhodnega pravnega postopka (Haldorsson, 2017).

Ciper

Implementacija modela Barnahus na Cipru je bila del širše nacionalne strategije za zaščito otrok pred spolno zlorabo. Pobuda je bila podprta z ratifikacijo Lanzarotske konvencije leta 2015 ter kampanjo Sveta Evrope »Eden od petih« (One in Five). Raziskave Univerze na Cipru so razkrile visoko stopnjo zlorab otrok, pri čemer je bil delež zlorabljenih otrok zelo visok, kar je spodbudilo ustanovitev hiše za otroke leta 2018. Vodilna organizacija Upanje za otroke (Hope for Children, CRC Policy Center) ponuja celovite storitve, vključno z multidisciplinarno obravnavo, forenzičnimi intervjuji, terapijami in podporo družinam (Markina idr., 2019).

Estonija

Estonija je v okviru projekta PROMISE leta 2017 odprla prvi center Hiša za otroke (Lastemaja) v Talinu, pozneje pa še dva dodatna v Tartuju in Jõhviu. Ti centri zagotavljajo otrokom prijazne storitve, vključno s forenzičnimi intervjuji, oceno zdravstvenega stanja in psiholoških potreb ter podporo celotni družini. Raziskave so pokazale, da otroci pogosto ne dobijo dovolj informacij o postopkih, kar povečuje stres in napačne predstave. Hiša za otroke zato zagotavlja prilagojeno informiranje in podporo otrokom, s čimer zmanjšuje tveganje za sekundarno viktimizacijo (Markina idr., 2019).

Nemčija

Nemčija je model Barnahus začela uvajati leta 2018 z odprtjem prve Otroške hiše v Leipzigu, sledili so centri v Heidelbergu (2019), Berlinu (2020), Düsseldorfu in Ortenauu (2021). Za razliko od nordijskih držav Nemčija nima obvezne prijave zlorab, kar otežuje sodelovanje med

institucijami in vodi v razdrobljenost ukrepanja. Otroci se pogosto soočajo s sodnim sistemom, ki ni prilagojen njihovim potrebam, zaradi česar so izpostavljeni ponavljajočim se intervjujem in povečanim tveganjem za retravmatizacijo. Z vzpostavitvijo centrov Barnahus se je v Nemčiji naredil pomemben korak k otrokom prijaznemu pristopu ter preprečevanju sekundarne viktimizacije (Markina idr., 2019).

Bolgarija

V Bolgariji center Zaščitna cona (Zona ZaKrila) predstavlja Barnahusu podoben model, prilagojen bolgarskemu institucionalnemu okolju, ki pa ohranja temeljna načela multidisciplinarne obravnave in otroške participacije. Ti centri združujejo forenzične intervjuje, psihološko pomoč, pravno svetovanje in socialne storitve pod eno streho. Leta 2016 so delovne metode centrov pridobile državno licenco, kar je predstavljalo pomemben korak k institucionalizaciji modela Barnahus v Bolgariji. Vzpostavitev centrov je zahtevala prehod iz formaliziranega birokratskega sistema k bolj participativnim in otrokom prilagojenim praksam, ki temeljijo na aktivni vključitvi otrok in njihovih skrbnikov. Ta prehod je zahteval dodatno usposabljanje strokovnih delavcev in prilagoditev delovnih procesov, s ciljem večje vključenosti otrok pri odločanju. Z implementacijo centrov Zona ZaKrila je Bolgarija vzpostavila visoke standarde zaščite otrok in zmanjšala sekundarno viktimizacijo (SAPI, 2021).

Severna Makedonija

V Severni Makedoniji model Barnahus deluje pod imenom Varna hiša za otroke in je usmerjen v izboljšanje zaščite otrok, ki so žrtve nasilja ter preprečevanje sekundarne viktimizacije, ki pogosto izhaja iz neustreznega ravnanja institucij. Model združuje ključne storitve za obravnavo otrok na enem mestu, pri čemer se prilagaja specifičnim kulturnim in družbenim značilnostim države. Implementacija poteka postopoma, prek vzpostavitve interdisciplinarnih timov, razvoja nacionalnih smernic, usposabljanja strokovnjakov za izvajanje forenzičnih intervjujev ter gradnje ustrezne infrastrukture. Kljub jasno zastavljenim ciljem se Severna Makedonija pri uvedbi modela sooča z različnimi izzivi, kot so pomanjkanje finančnih sredstev, omejene kadrovske zmogljivosti, administrativne ovire ter potreba po večji ozaveščenosti javnosti o otrokovih pravicah. Za trajnost modela so potrebni dolgoročni strateški načrti in zakonodajne prilagoditve, ki bodo omogočile njegovo učinkovito delovanje (Petrovska idr., b. d.).

1.3.3. Barnahus v Sloveniji

Implementacija

Slovenija je leta 2021 sprejela *Zakon o obravnavi otrok v kazenskih postopkih in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke* (ZZOKPOHO, 2021), ki je zagotovil pravno podlago za implementacijo modela Barnahus v državi (Kaldal, 2020b). Prva Hiša za otroke je bila v Sloveniji ustanovljena leta 2022, pri čemer je bila njena uvedba rezultat večletnih razprav in raziskav, ki so osvetlile pomanjkljivosti obstoječega sistema zaščite otrok.

Med ključnimi pobudami za vzpostavitev modela je bila raziskava *Percepcija spolne zlorabe otrok v Sloveniji*, ki je pokazala, da 70 % Slovencev meni, da je spolna zloraba otrok resen problem, vendar skoraj polovica (47 %) ne bi prepoznala znakov zlorabe. Prav tako kar 90 % vprašanih meni, da šole ne zagotavljajo zadostnih informacij o preprečevanju spolnih zlorab, skoraj polovica staršev pa se pri pogovorih o tej temi s svojimi otroki počuti nelagodno. Skoraj vsak peti respondent (18 %) je do svojega 18. leta starosti doživel vsaj eno izmed oblik spolne zlorabe. Ti podatki so poudarili potrebo po sistemski in usklajeni obravnavi otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj (Vlada Republike Slovenije, 2020c).

Barnahus v Sloveniji deluje kot državna institucija, ki združuje več strokovnih služb pod eno streho z namenom zagotavljanja otrokom prijaznega pravosodja. Ključne naloge vključujejo izvedbo forenzičnih intervjujev, nudenje psihosocialne podpore in organizacijo zdravstvenih pregledov za otroke, vključene v kazenske postopke. Delovanje temelji na načelu celostne obravnave, katere glavni cilj je zagotoviti varno in otroku prijazno okolje ter zmanjšati možnost za nastanek sekundarne viktimizacije otrok, ki lahko nastane zaradi večkratnih zaslišanj in neusklajenega delovanja institucij (Kaldal, 2020b). Poleg zagotavljanja zaščite otrok ima pomembno vlogo tudi uresničevanje otrokove pravice do sodelovanja in informiranosti. Kot poudarja Kaldal (2020a), je otroku treba omogočiti, da razume postopke, v katerih sodeluje, ter da dobi informacije na njemu razumljiv način. Jasna razdelitev odgovornosti med strokovnjaki za informiranje otroka je ključna za preprečevanje občutka izključenosti in ponovne viktimizacije.

Slovenski model Barnahus sledi evropskim standardom in načelom, ki temeljijo na otrokom prijaznih ter znanstveno utemeljenih metodah obravnave (Haldorsson, 2017). Spoštovanje načela »Ne škoduj« (Do not harm) je ključno vodilo pri delu strokovnih delavcev v Hiši za otroke. To pomeni, da so dolžni aktivno preprečevati dodatno travmatizacijo otrok,

sistematično ocenjevati tveganja ter pravočasno preprečevati škodljive situacije (Boljka in Rutai, b.d.). Ena izmed posebnosti slovenske ureditve je tudi, da delovanje Hiše za otroke ni opredeljeno zgolj s smernicami, temveč ima zakonske podlage, kar jo razlikuje od nordijskih držav (Miklič, 2021).

Zakonodajni okvir

Implementacija Barnahusa v slovenski pravni sistem je zahtevala oblikovanje nove zakonodaje, saj obstoječi pravni okvir ni omogočal celovite ureditve tega modela. ZZOKPOHO je rezultat večletnih usklajevanj med sodniki, tožilci, klinični psihologi in drugimi strokovnjaki, ki so si prizadevali za izboljšanje zaščite otrok, žrtev kaznivih dejanj, predvsem spolnih zlorab. Ključni cilji zakonodajnih sprememb so zmanjšanje števila zaslišanj otrok ter krepitev multidisciplinarnega sodelovanja pri njihovi obravnavi (Vlada Republike Slovenije, 2020b).

Evropski standardi Barnahus poudarjajo pomen formaliziranih sporazumov med institucijami, enotnih protokolov za izmenjavo informacij ter interdisciplinarnih sestankov za usklajevanje primerov (Haldorsson, 2017). Slovenska zakonodaja predpisuje, da se zaslišanja otrok izvajajo v otrokom prijaznem okolju s strani za to posebej usposobljenih strokovnjakov, pri čemer se omejuje stike med otrokom in domnevnim storilcem kaznivega dejanja (Vlada Republike Slovenije, 2020b).

Poseben pomen pri pripravi zakonodaje je imel pristop »nič o otrocih brez otrok«, ki je omogočil, da so bile v proces oblikovanja zakona vključene fokusne skupine otrok. V zakonodajnem procesu je sodelovalo 104 otrok, starih med 13 in 17 let, ki so prispevali svoja stališča in predloge glede zakonodajnih rešitev (Vlada Republike Slovenije, 2020a).

Delovanje Barnahusa v Sloveniji temelji na več mednarodnih in nacionalnih pravnih aktih, ki zagotavljajo skladnost s standardi zaščite otrokovih pravic, med drugim na Konvenciji Združenih narodov o otrokovih pravicah (CRC), Lanzarotski konvenciji, Ustavi Republike Slovenije, DZ ter Zakonu o kazenskem postopku (Boljka, b.d.).

Struktura in delovanje Hiše za otroke

Hiša za otroke v Sloveniji deluje kot javni zavod s sedežem v Ljubljani in je namenjena otrokom, mlajšim od 18 let, ki so žrtve ali priče spolnih zlorab. Leta 2024 se je njeno delovanje razširilo tudi na druge oblike kaznivih dejanj ter na mladoletne storilce (Boljka, b.d.). Zavod zagotavlja celostno obravnavo mladoletnih oškodovancev in prič v predkazenskem in

kazenskem postopku ter omogoča multidisciplinarno sodelovanje med ključnimi institucijami, kot so policija, tožilstvo in CSD (ZZOKPOHO, 2021).

Da bi otrokom zagotovili varno okolje in preprečili stik s storilcem, je prostorska ureditev Hiše za otroke skrbno načrtovana (Miklič, 2021). Zakon določa organizacijske, tehnične in metodološke ukrepe, ki varujejo otrokove pravice, preprečujejo ponovno viktimizacijo ter zagotavljajo dostop do podpornih storitev (ZZOKPOHO, 2021). V skladu s protokoli, določenimi za obravnavo mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj, lahko svoje naloge v prostorih Hiše za otroke izvajajo tudi policija in CSD-ji (Vlada Republike Slovenije, 2021).

Zavod omogoča izvedbo forenzičnih intervjujev, zdravstvenih pregledov ter psihosocialne podpore. Pred fizičnim pregledom se vedno preuči otrokova zdravstvena dokumentacija, kar zmanjšuje nepotrebne posege v otrokovo zasebnost (Miklič, 2021). Ključno vlogo pri kakovostni izvedbi postopkov ima usposobljenost strokovnjakov. Evropski standardi Barnahus predvidevajo obvezna usposabljanja za vse strokovnjake, ki sodelujejo pri forenzičnih intervjujih in multidisciplinarni obravnavi otrok (Haldorsson, 2017). Slovenska zakonodaja določa, da mora imeti strokovnjak, ki izvaja zaslišanja otrok, najmanj pet let delovnih izkušenj na področju dela z otroki ter opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje zaslišanj otrok (ZZOKPOHO, 2021).

V okviru evropskega projekta PROMISE III so bila izvedena specializirana usposabljanja za kriminaliste, ki so vključevala avatar simulacije forenzičnih intervjujev. Usposabljanj so se udeležili tudi predstavniki Vrhovnega državnega tožilstva in klinični psihologi, ki so kriminalistom nudili povratne informacije o tehnikah vodenja intervjujev, pravnih vidikih ter psiholoških značilnostih otrok, ki so žrtve nasilja in zlorab, pri čemer so sodelujoči strokovni delavci aktivno spremljali izvedbo simulacij in podajali konkretne smernice za izboljšave. Zaradi pomanjkanja strokovnjakov s specifičnimi znanji lahko v prvih petih letih delovanja forenzične intervjuje izvajajo tudi policijski uradniki s petletnimi izkušnjami na področju dela z otroki. Ti usposobljeni kriminalisti so lahko imenovani kot strokovnjaki za nadaljnja usposabljanja, kar prispeva k dvigu kakovosti forenzičnih intervjujev v Sloveniji (Miklič, 2021).

Omejen obseg v predkazenskih postopkih

Ena izmed ključnih pomanjkljivosti slovenske ureditve Barnahusa je njegova omejena vloga v predkazenskih postopkih. Slovenska zakonodaja določa, da se forenzični intervjuji lahko

izvajajo v prostorih Barnahusa šele po sodni odredbi. To pomeni, da Barnahus ni vključen v začetne faze preiskave, ko otroci prvič spregovorijo o morebitni zlorabi ali nasilju (Kaldal, 2020b). Kaldal (2020b) poudarja, da bi zgodnja vključenost Barnahusa v proces razkrivanja zlorabe omogočala boljšo zaščito otrok in učinkovitejšo kriminalistično preiskavo. Dostop do Barnahusa v začetni fazi bi otrokom omogočil prijaznejši in varnejši prostor za prvo razkritje ter zagotovil usposobljene strokovnjake za pridobivanje informacij, kar bi prispevalo k večji dokazni vrednosti izjav in zmanjšanju tveganja za retraumatizacijo.

Po slovenskem kazenskem postopku lahko otrokova izpoved služi kot dokaz le, če je bilo zaslišanje opravljeno na predobravnavnem naroku pod nadzorom sodnika. Predhodna zaslišanja, ki jih opravi policija ali CSD, pravno niso enakovredna, saj ne izpolnjujejo formalnih zahtev kazenskega postopka. Takšna ureditev prinaša več težav. Prvič, večkratna zaslišanja otrok povečujejo tveganje za retraumatizacijo. Drugič, prvo zaslišanje otroka, ki ni opravljeno po formalnih pravilih, nima enake dokazne vrednosti. Tretjič, neskladnost med prvo izpovedjo in kasnejšim forenzičnim intervjujem lahko vpliva na verodostojnost pričanja v sodnem postopku (Kaldal, 2020b).

Eden izmed temeljnih ciljev Barnahusa je zagotavljanje učinkovitega multidisciplinarnega sodelovanja med organi pregona, socialnimi službami, zdravstvenimi institucijami in sodnimi organi. Čeprav zakon Barnahusu nalaga odgovornost za usklajevanje in organizacijo tega sodelovanja, njegova vloga v predkazenskih postopkih ni dovolj jasno opredeljena, kar predstavlja oviro za učinkovito sodelovanje institucij (Kaldal, 2020b).

Ob prijavi suma zlorabe je ključno, da se otrok čim prej obravnava s strani organov pregona kot tudi socialne službe, da se prepreči nadaljnja ogroženost. Trenutna zakonodaja Barnahusu ne daje osrednje vloge pri tej koordinaciji, temveč jo prepušča drugim institucijam, kot so CSD-ji. Dodatno težavo predstavlja dejstvo, da CSD-ji niso obvezno vključeni v postopke Barnahusa, kar lahko vodi v neusklajeno zaščito otrok in nejasno porazdelitev odgovornosti. Pomanjkanje izmenjave ključnih informacij med institucijami lahko oteži celostno obravnavo otroka in upočasnijo učinkovito odzivanje na njegove potrebe (Kaldal, 2020b). Kaldal (2020b) tudi opozarja, da pomanjkanje jasnih določil o izmenjavi informacij in obvezni udeležbi vseh ključnih institucij lahko vodi do razdrobljenih odzivov in podvajanja ali izpuščanja ukrepov.

Vse te okoliščine kažejo, da je za učinkovito implementacijo modela Barnahus ključna ne le zakonska podlaga, temveč tudi vzpostavitev jasnih protokolov, ki bodo zagotavljali pravočasno

vključevanje vseh institucij, spoštovanje otrokove pravice do sodelovanja in celostno obravnavo, skladno z največjo koristjo otroka (Kaldal, 2020b).

1.3.4. Institucije in strokovnjaki

Multidisciplinarni pristop

Eden ključnih elementov delovanja Hiše za otroke je multidisciplinarni pristop, ki zagotavlja celostno obravnavo otrok v predkazenskih in kazenskih postopkih. Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke (2022) določa obveznosti in odgovornosti institucij, ki sodelujejo z zavodom, pri čemer vključuje protokole za izmenjavo podatkov, usklajevanje postopkov in poročanje.

Barnahus združuje pravosodne, socialne in zdravstvene storitve pod eno streho, kar omogoča, da se vsi postopki, povezani z otrokom, izvajajo v varnem in podpornem okolju. Medinstitucionalno sodelovanje temelji na formalnih odgovorih, ki opredeljujejo vloge in naloge različnih strokovnih profilov. Multidisciplinarni timi redno pregledujejo primere, spremljajo postopke in zagotavljajo podporo otrokom ter njihovim družinam skozi celoten proces (Council of Europe, 2018a).

Kljub prednostim multidisciplinarnega sodelovanja raziskave opozarjajo na pomembne izzive, zlasti na dinamiko moči med institucijami, ki lahko vpliva na razporeditev vpliva, vlogo strokovnih delavcev in sprejemanje odločitev (Johansson, 2017). Model Barnahus združuje dve različni institucionalni logiki - kazenskopravno in socialnovarstveno. Pravosodni organi vodijo kazensko preiskavo z namenom ugotavljanja dejstev in zbiranja dokazov, medtem ko CSD-ji ocenjujejo otrokovo trenutno in dolgoročno varnost ob upoštevanju njegove največje koristi. Ti različni pristopi, usmerjeni retrospektivno (kazenska preiskava) ali prospektivno (socialna zaščita), lahko povzročijo napetosti in konflikte v sodelovalni praksi (Johansson, 2017).

Da bi zagotovili kakovostno izvajanje multidisciplinarnega modela, morajo biti vsi strokovnjaki ustrezno usposobljeni za delo z otroki ter vključeni v redna usposabljanja in supervizije. Takšen pristop omogoča bolj usklajene in celovite postopke, osredotočene na otrokove koristi, ter prispeva k zmanjšanju retravmatizacije in večji učinkovitosti sistema zaščite otrok (Council of Europe, 2018b).

Sodelujoče institucije

Po Uredbi o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke (2022) so ključni deležniki pri celostni obravnavi otrok pravosodni organi, socialne službe, zdravstvene ustanove, vzgojno-izobraževalni zavodi, strokovnjaki za psihosocialno podporo ter nevladne organizacije. Njihova naloga je otroku zagotoviti usklajeno in celostno podporo ter preprečiti ponovno viktimizacijo skozi ponavljajoče se zaslišanje in obravnavo v različnih institucijah.

Pravosodni organi, kot so policija, tožilstvo in sodišča, so odgovorni za zbiranje dokazov in vodenje kazenskih postopkov. Prav tako sodelujejo pri forenzičnih intervjujih, pri čemer zagotavljajo, da so postopki skladni z zakonodajo in otrokovimi pravicami (Council of Europe, 2018b).

CSD-ji imajo osrednjo vlogo pri zaščiti otrok s podajo ocene ogroženosti, pripravo načrta pomoči, izvedbe kriznih intervencij ter zagotavljanjem dolgoročne podpore otroku in družini (Council of Europe, 2018b).

Zdravstvene ustanove vključujejo pediatre, medicinske sestre in zdravnike, ki izvajajo forenzične preglede otrok. Njihova prisotnost omogoča takojšen dostop do medicinske oskrbe in pravočasno identifikacijo posledic zlorabe (Council of Europe, 2018b).

Vzgojno-izobraževalne ustanove imajo podporno vlogo pri prilagajanju izobraževalnega procesa otrokom, ki so vključeni v postopke Barnahus. Otrokom zagotavljajo varno šolsko okolje in prilagajajo učni proces, če je to potrebno (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022).

Psihologi, psihiatri in terapevti ocenjujejo duševno zdravje otrok ter zagotavljajo tako krizno podporo kot dolgotrajno terapevtsko obravnavo. Njihova vloga je ključna za rehabilitacijo otrok in preprečevanje dolgoročnih posledic travme (Council of Europe, 2018b).

Poleg javnih institucij imajo pomembno vlogo nevladne organizacije, ki nudijo psihosocialno podporo, krizne intervencije in svetovanje tako otrokom kot njihovim družinam. Poleg tega prispevajo k ozaveščanju javnosti o pravicah otrok in k organizaciji usposabljanj za strokovnjake, ki delajo na področju zaščite otrok (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim

zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022).

Strokovni delavci znotraj centra Barnahus

V Hiši za otroke delujejo različni strokovnjaki, ki zagotavljajo celostno obravnavo otrok. Koordinatorji Barnahus imajo ključno vlogo pri povezovanju institucij, usklajevanju multidisciplinarnih timov ter načrtovanju procesov dela. Njihove naloge vključujejo spremljanje in vrednotenje delovanja Barnahus ter pripravo letnih poročil, ki prispevajo k transparentnosti delovanja zavoda (Council of Europe, 2018b).

Izvajalci forenzičnih intervjujev so za to posebej usposobljeni strokovnjaki, ki vodijo razgovore z otroki v njim prijaznem in varnem okolju. Ti intervjuji potekajo na dokazno utemeljenih protokolih, ki so prilagojeni starosti in razvojnim potrebam otrok. Da bi preprečili dodatno retravmatizacijo, je število intervjujev omejeno na minimum, potreben za pridobivanje zanesljivih in pravno veljavnih izjav (Council of Europe, 2018b).

Socialni delavci znotraj Barnahusa aktivno sodelujejo pri načrtovanju in upravljanju primerov ter spremljanju forenzičnih intervjujev, kar omogoča boljše razumevanje otrokovih potreb in prilagoditev nadaljnjih ukrepov. Njihova vloga vključuje oceno otrokovih okoliščin, zagotavljanje povratnih informacij ter podporo otroku in družini po zaključku postopka (Council of Europe, 2018b).

Medicinsko osebje, kot so pediatri in forenzični zdravniki, izvajajo zdravstvene preglede in forenzične ocene, ki so bistvene za identifikacijo morebitnih znakov zlorabe in nadaljnjo zaščito otrok (Council of Europe, 2018b).

Psihologi, psihiatri in terapevti zagotavljajo dolgoročno podporo otrokom in njihovim družinam ter sodelujejo pri kriznih intervencijah in oblikovanju terapevtskih programov. Njihova vloga je ključna za preprečevanje dolgoročnih posledic travme (Council of Europe, 2018b).

Otroški svetovalec

Poseben pomen v modelu Barnahus ima tako imenovan otroški svetovalec (Child liaison), ki zagotavlja, da vsak otrok prejme prilagojeno podporo skozi celoten postopek obravnave. Johnsson in Eriksson (2023) poudarjata, da otroški svetovalec otroku nudi stabilnost, čustveno podporo in mu posreduje informacije o postopkih. Prav tako deluje kot posrednik med otrokom in strokovnjaki, s čimer zagotavlja, da je otrokovo mnenje upoštevano pri ključnih odločitvah.

V slovenskem kontekstu je vloga otroškega svetovalca pravno opredeljena v Zakonu o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke (ZZOKPOHO, 2021). Svetovalec otroka ne sme biti ista oseba, kot izvaja forenzično zaslišanje, njegova naloga pa je, da otroka sprejme pred postopkom, ga pomiri, pojasni potek obravnave in spremlja zaslišanje iz ločene sobe. Po zaključku postopka otroku nudi krizno podporo in ga po potrebi usmeri v nadaljnjo obravnavo (ZZOKPOHO, 2021).

Johnsson in Eriksson (2023) opozarjata, da se implementacija vloge otroškega svetovalca med centri Barnahus razlikuje. Medtem ko nekateri centri zagovarjajo, da naj svetovalec izhaja iz obstoječe ekipe, drugi menijo, da bi to vlogo moral opravljati zunanji strokovnjak, da se zagotovi nepristranska podpora. V Sloveniji zakon določa, da mora otroka skozi postopek spremljati isti svetovalec, razen v izjemnih primerih, ne določa pa jasnih kriterijev za te izjeme (ZZOKPOHO, 2021).

Sodelovanje Centra za socialno delo in Hiše za otroke

CSD-ji imajo ključno vlogo pri zaščiti otrok in sodelujejo s Hišo za otroke pri zagotavljanju celostne obravnave otrok v predkazenskih in kazenskih postopkih. Njihovo sodelovanje je opredeljeno v Uredbi o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke (2022), ki določa več ključnih nalog CSD-ja v tem procesu.

Ena izmed temeljnih nalog je zagotavljanje otrokove prisotnosti na zaslišanju ali telesnem pregledu (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022, 10. člen). V okviru sodelovanja skrbijo, da se postopki odvijajo v otroku prijaznem okolju, skladno z načelom njegove največje koristi.

Hiša za otroke nosi odgovornost za obveščanje CSD-ja o poteku psihosocialne pomoči, ki jo prejme otrok. To pomeni, da mora institucija socialnim delavcem posredovati informacije o začetku in zaključku obravnave ter o morebitnih nadaljnjih ukrepih, ki jih je treba izvesti zunaj zavoda (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022, 11. člen). Na ta način se zagotavlja neprekinjena podpora otroku tudi po zaključku postopkov v Hiši za otroke.

CSD-ji imajo možnost koriščenja prostorov Hiše za otroke kadar ocenijo, da je to potrebno za učinkovito izvedbo socialnovarstvenih nalog (npr. razgovor z otrokom). V takšnih primerih

lahko zaprosijo za uporabo prostorov in tehnične podpore Hiše za otroke, določijo pa se tudi pogoji in časovni okvir za izvedbo nalog (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022, 12. člen).

Za učinkovito izvajanje zaščite otrok je nujna izmenjava informacij med institucijami. CSD lahko v okviru svoje vloge pri zaščiti otrok od Hiše za otroke zahteva informacije o otrokovi obravnavi, vključno s podatki o predhodnih postopkih in okoliščinah, ki bi lahko bile pomembne za načrtovanje nadaljnjih ukrepov. Hiša za otroke mora te podatke posredovati v pisnem poročilu brez nepotrebnega odlašanja, kar omogoča hitro in učinkovito komunikacijo med institucijami (Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke, 2022, 13. člen).

1.3.5. Socialno delo v Barnahusu

Vloga socialnega delavca

Socialni delavci v Barnahusu imajo ključno vlogo pri zagotavljanju podpore otrokom, ki so doživeli nasilje. Delujejo kot vezni člen med institucijami in strokovnjaki, njihovo delo pa presega zgolj koordinacijo postopkov. Njihove naloge vključujejo sprejem otrok in njihovih družin, zagotavljanje varnega in podpornega okolja ter spremljanje forenzičnih razgovorov. Poleg tega sodelujejo pri oblikovanju individualiziranih načrtov obravnave, nudijo psihosocialno podporo v kriznih situacijah ter svetujejo in povezujejo različne institucije, kot so šole, zdravstvene ustanove in CSD-ji (Andersen, 2022).

Socialno delo v Barnahusu je tesno povezano s forenzičnim socialnim delom, ki združuje elemente pravnega sistema in psihosocialne podpore. Socialni delavci vzpostavljajo ravnovesje med pravno zaščito in participacijo otroka, pri čemer se prilagajajo specifičnim potrebam vsakega primera. Njihovo delo presega zagotavljanje varnosti in pravne zaščite, saj aktivno spodbujajo otrokov glas v postopkih, ki jih neposredno zadevajo (Van Wormer, idr., 2007).

Pomemben vidik socialnega dela v Barnahusu je tako imenovano intersticijsko delo (Andersen, 2022), ki vključuje prepoznavanje in zapolnjevanje vrzeli med institucijami in strokovnimi praksami, na primer počasnih postopkov ali nejasnih pristojnosti. Ko formalne rešitve niso takoj dostopne, socialni delavci poiščejo alternativne oblike podpore, kot so začasno svetovalno delo, krepitev otrokove podporne mreže ali posredovanje pri vključevanju drugih strokovnih

delavcev. Pri tem izvajajo strokovne ocene v okviru forenzičnega socialnega dela, pri čemer se ocenjuje otrokovo duševno stanje, stopnja travme in potreba po nadaljnji psihosocialni podpori (Van Wormer idr., 2007). Odločitve temeljijo na kombinaciji empiričnih dokazov, izkušenj iz prakse, strokovne intuicije ter razumevanja otrokovega specifičnega konteksta, kar omogoča prilagojeno ter strokovno utemeljeno obravnavo (Andersen, 2022).

Ključni izziv multidisciplinarnega sodelovanja predstavlja usklajevanje različnih strokovnih perspektiv. Medtem ko pravni strokovnjaki dajejo prednost zbiranju dokazov in pravnim postopkom, socialni delavci in psihologi poudarjajo nujnost takojšnje čustvene in psihološke podpore otroku (Andersen, 2022). Z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije otrok socialni delavci pri forenzičnih intervjujih skrbijo, da se postopki izvajajo v otroku prijaznem okolju, kjer so upoštevane njihove razvojne potrebe in čustvena ranljivost. S tem se zagotovi pravočasna in prilagojena podpora (Andersen, 2022).

1.3.6. Forenzični intervju

Forenzični intervju je osrednja komponenta modela Barnahus, saj omogoča pridobitev kakovostnih in pravno uporabnih izjav otrok, ki so ključne za kazenske postopke. Izvajajo ga za to posebej usposobljeni strokovnjaki, ki uporabljajo razvojno ustrezne tehnike. Celoten postopek se snema in je pravno veljaven, kar otroku omogoča, da poda svojo izjavo le enkrat, s čimer se prepreči ponovno zasliševanje in zmanjša njegova psihološka obremenitev (Kaldal, 2020a).

V Sloveniji se forenzični intervju po zakonu (ZZOKPOHO) izvede na podlagi pisne odredbe sodišča. Pisno odredbo lahko predlagajo različni upravičenci, med drugim tožilec, osumljenec ali obdolženec, njegov zagovornik, zakoniti zastopnik otroka, otrok, ki je dopolnil 16 let, ali pooblaščenec mladoletnega oškodovanca (ZZOKPOHO, 2021).

Ključni cilj forenzičnega intervjuja je preprečevanje ponovnega pričanja in zmanjševanje obremenitve otroka. Med izvedbo forenzičnega intervjuja so poleg sodnika v ločenem prostoru navzoči še tožilec, obdolženec, zagovornik otroka, zakoniti zastopnik, strokovni delavec CSD-ja, svetovalec otroka in morebitne druge osebe (npr. iz nevladnih organizacij) (ZZOKPOHO, 2021). Potek intervjuja se spremlja prek video povezave, kar omogoča koordinirano delo brez neposredne prisotnosti več oseb v istem prostoru, s čimer se zmanjša otrokova izpostavljenost stresu (Kaldal, 2020a).

Forenzični intervju sledi natančno strukturiranim metodološkim protokolom, kot je protokol NICHHD, ki temelji na raziskavah o razvoju otroškega spomina, komunikacijskih sposobnosti in socialnemu razumevanju otrok. Gre za enega izmed najbolj uveljavljenih forenzičnih protokolov, saj zmanjšuje tveganje sugestivnih vprašanj in spodbuja spontano pripovedovanje otrok o doživetih izkušnjah (Lamb idr., 2007, v Baugerud in Johnson, 2017). Prenovljena različica protokola (Revised Protocol – RP⁵) je posebej prilagojena otrokom, ki se obotavljajo pri razkritju zlorabe. Vključuje večji poudarek na socialno-emocionalni podpori otroku, kar pomeni, da strokovnjak pred formalnim začetkom pogovora vzpostavi zaupanje, spodbuja izražanje čustev in zagotavlja varno ter spodbudno okolje (Hershkowitz idr., 2014, v Baugerud in Johnson, 2017).

Pred izvedbo intervjuja sodnik skliče pripravljalni sestanek, na katerem so prisotni sodnik, strokovnjak, ki bo izvedel intervju, policist, državni tožilec, otrokova pravna zastopniška oseba, socialni delavec, zagovornik otroka ter drugi udeleženci postopka, kot so pooblaščenec mladoletnega oškodovanca, svetovalec iz Hiše za otroke, osumljenec in njegov zagovornik. Namen sestanka je oblikovanje vprašanj, ki bodo zastavljena otroku, s ciljem zmanjšanja potrebe po ponavljanju intervjujev (Miklič in Stojnšek, 2023). Med samim intervjujem lahko sodnik ali drugi udeleženci postavljajo dodatna vprašanja preko avdiovizualne povezave, kar omogoča učinkovito pridobivanje dodatnih informacij brez nepotrebnega ponavljanja razgovorov z otrokom (Miklič, 2021).

Poseben poudarek je vedno na največji koristi otroka pred, med in po intervjuju. Ob prihodu v Hišo za otroke ga sprejme svetovalec, ki mu pojasni potek postopka in mu nudi psihosocialno podporo. Svetovalec otroka spremlja tudi po izvedenem intervjuju v šestmesečnem obdobju. Prostor, v katerem se intervju izvaja, je oblikovan tako, da zagotavlja prijazno in varno okolje ter preprečuje stik med otrokom in osumljencem. Če se med postopkom pojavi potreba po dodatnem pojasnjevanju otrokove izjave, lahko sodišče odredi dodaten intervju, vendar le v nujno potrebnem obsegu, da se zmanjša psihološka obremenitev otroka (Miklič in Stojnšek, 2023).

Slovenija je imela leta 2023 devet kriminalistov z mednarodno veljavnimi certifikati za izvajanje forenzičnih intervjujev. Njihovo usposabljanje je potekalo v okviru projekta PROMISE III, vključevalo pa je tako teoretično kot praktično izobraževanje ter uporabo

⁵ Več informacij in primer protokola na voljo na: <https://nichdprotocol.com/the-nichd-protocol/>.

simulacijskih orodij, kot je virtualni avatar. Slovenski strokovnjaki so dodatno opravili tudi izobraževanje po modelu »usposobi trenerje« (Train the Trainers), kar pomeni, da lahko svoje znanje prenašajo na nove generacije forenzičnih preiskovalcev (Miklič in Stojnšek, 2023). Kljub napredku avtorja Miklič in Stojnšek (2023) opozarjata, da bi morali forenzični intervju izvajati že v zgodnejši fazi preiskave (predkazenskem postopku), s čimer bi zmanjšali potrebo po ponavljanju zaslišanj in otrokom omogočili manj travmatično izkušnjo.

1.3.7. Vloga otroka v postopkih Barnahus

Model Barnahus predstavlja celovit okvir za vključevanje otrok v zaščitne postopke, saj temelji na multidisciplinarnem in otrokom prijaznem pristopu, ki spodbuja njihovo aktivno participacijo. Osrednje načelo tega modela je zagotovitev pravice otrok do prostovoljnega sodelovanja, kar pomeni, da morajo biti skupaj z zakonitimi zastopniki jasno in pravočasno obveščeni o namenu in poteku postopkov. Posebna pozornost je namenjena preprečevanju retravmatizacije otrok, kar se zagotavlja s strukturiranimi in otroku prilagojenimi postopki (SAPI, 2021).

Participacija otrok v Barnahusu presega zgolj pravni okvir in nosi pomembno psihosocialno vrednost. Aktivna vključenost otrok v postopke lahko pozitivno vpliva na njihovo okrevanje po travmatičnih izkušnjah, saj krepi občutek varnosti, zaupanja in nadzora nad lastnim življenjem ter zmanjšuje tveganje za sekundarno viktimizacijo (Lind Haldorsson in Heiberg, 2019). Participacija temelji na otrokovih pravicah, med katerimi so pravica do izražanja mnenja, upoštevanje otrokovih stališč ter prilagoditev postopkov njihovi starosti in razvojnim zmožnostim (Boljka, b. d.).

Pri zagotavljanju participacije otrok se model Barnahus opira na Lundyjin model (2007), ki identificira štiri ključne elemente participacije: prostor, glas, občinstvo in vpliv. Ti elementi predstavljajo sistematičen okvir za vključevanje otrok v vseh fazah obravnave in so uveljavljeni kot standardi v številnih evropskih centrih Barnahus (SAPI, 2021).

Prostor

Barnahus je zasnovan kot varno in spodbudno okolje, kjer otroci brez strahu izrazijo svoja mnenja in občutke. Prostorji so prilagojeni otrokom in opremljeni z elementi, ki zmanjšujejo strah in ustvarjajo občutek varnosti, kot so igrače, umetniška dela otrok ter terapevtski kotički z možnostjo umetnostne in peskovne terapije (Council of the Baltic Sea States Secretariat,

2021). Ob prihodu so otroci deležni uvodne predstavitve prostorov, strokovnjakov in njihove vloge, kar prispeva k sproščenemu vzdušju ter zmanjšuje občutek tesnobe (SAPI, 2021). V nekaterih centrih Barnahus, vključno s slovenskim, otroci aktivno sodelujejo pri oblikovanju in urejanju prostorov, kar dodatno krepi občutek nadzora nad okoljem, v katerem poteka obravnavanje (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Glas

Postopki Barnahus zagotavljajo, da lahko otroci svobodno izražajo svoje potrebe in izkušnje. Strokovnjaki prilagajajo komunikacijo otrokovi starosti in razvojnim zmožnostim ter jim zagotavljajo jasne in dostopne informacije o postopkih, intervencijah in pravicah, kar prispeva k boljšemu razumevanju njihove vloge v procesu (SAPI, 2021). V nekaterih državah, vključno s Slovenijo⁶, so razviti otroški in mladinski odbori, kjer imajo otroci možnost podajanja povratnih informacij o delovanju Barnahusa, predlaganja izboljšav in sodelovanja pri oblikovanju informacijskih gradiv (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Pri forenzičnih intervjujih je otrokom omogočeno, da sodelujejo le, če se s tem strinjajo, in da imajo nadzor nad potekom postopka, saj lahko kadar koli prekinejo razgovor. Nekateri centri Barnahus, vključno s slovenskim, uporabljajo po končnih obravnavah posebne anonimne evalvacijske vprašalnike (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Da bi bilo sodelovanje smiselno, etično in varno, se uporablja skrbno prilagojene metodologije za pridobivanje in obdelavo njihovih mnenj, ki upoštevajo starost, razvojno stopnjo in individualne potrebe otroka (Lind Haldorsson in Heiberg, 2019). V okviru projekta PROMISE so bili razviti strukturirani vprašalniki za zbiranje povratnih informacij o otrokovih izkušnjah v različnih fazah obravnave. Vprašalniki so prilagojeni dvema starostnima skupinama: mlajšim otrokom (8 - 12 let) in mladostnikom (13 - 18 let). Pri mlajših otrocih se priporoča uporaba ustnih intervjujev ali vprašalnikov z vizualnimi elementi, kot so risbe, ki odražajo njihova čustva. Pri starejših otrocih pa se uporabljajo Likertove lestvice in odprta vprašanja, ki omogočajo globlji vpogled v njihove izkušnje (Lind Haldorsson in Heiberg, 2019)⁷.

⁶ Več o slovenskem otroškem odboru na: <https://www.gov.si/novice/2020-09-30-ministrice-kozlovic-se-je-seznanila-s-predlogi-otrok-k-osnutku-zakona-o-hisi-za-otroke/>.

⁷ Več o vprašalniku: <https://barnahus.eu/2022/12/27/the-promise-child-participation-tool/>.

Občinstvo

Pomemben vidik participacije je aktivno poslušanje otrokovih mnenj in njihovo upoštevanje pri sprejemanju odločitev. Med ključnimi deležniki, odgovornimi za zagotavljanje otrokove participacije, so psihologi, socialni delavci, terapevti, pravniki, policisti in sodniki (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

V nekaterih centrih Barnahus so uvedeni evalvacijski mehanizmi, kjer otroci lahko izrazijo svoje mnenje o kakovosti storitev, ki so jih prejeli. To vključuje anonimne vprašalnike o zadovoljstvu (SAPI, 2021), individualne razgovore s strokovnjaki in povratne informacije, ki jih otroci podajo na multidisciplinarnih sestankih, v določenih primerih so otroške povratne informacije vključene tudi v letna poročila Barnahusa, kar omogoča sistematično spremljanje potreb otrok in izboljšanje praks (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Vpliv

Da bi bil otrokov glas resnično upoštevan, mora imeti vpliv na postopke in odločitve v Barnahus. V številnih evropskih centrih Barnahus otroci sodelujejo pri oblikovanju načrtov postopkov in strategij, njihove izkušnje pa se upoštevajo pri oblikovanju politik na področju zaščite otrok (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Vse odločitve, ki jih sprejemajo strokovni delavci, morajo biti transparentne in utemeljene. Otrokom je treba pojasniti, kako so bila njihova mnenja vključena v proces odločanja in zakaj določenih želja morda ni bilo mogoče uresničiti (Boljka, b.d.). Na ta način otroci niso zgolj pasivni udeleženci v postopkih, temveč postanejo aktivni soustvarjalci odločitev, ki jih neposredno zadevajo (SAPI, 2021).

Posebno vlogo pri oblikovanju politik in evalvacijskih postopkov Barnahus imajo otroški posvetovalni odbori, ki omogočajo kolektivno participacijo otrok. Odbor sestavljajo otroci in mladostniki, izbrani na javnem razpisu, ki svetujejo pri izboljšanju pristopov, storitev in postopkov ter sodelujejo pri ozaveščevalnih aktivnostih (Boljka, b. d.). V tujih centrih Barnahus vključujejo otroke tudi v srečanja s policisti, sodniki in zakonodajalci, kjer lahko delijo svoja stališča in izkušnje z namenom izboljšanja sistema zaščite otrok (Council of the Baltic Sea States Secretariat, 2021).

Izzivi pri zagotavljanju participacije otrok

Kljub temu da je model Barnahus zasnovan z jasnim ciljem uresničevanja participacije otrok v zaščitnih postopkih, se pri njegovi implementaciji v praksi pojavljajo številnim izzivi. Ti izhajajo iz pravnih, kulturnih in institucionalnih razlik med državami, omejenih kadrovskih in finančnih virov ter kompleksnosti individualnih potreb otrok, ki sodelujejo v postopkih (Hill, Lundy in Mitchell, 2021).

Eden izmed ključnih izzivov je »juridifikacija« modela, kjer kazenski postopki pogosto prevladajo nad socialnovarstvenimi vidiki. Osredotočenost na pridobivanje dokazov lahko omejuje fleksibilnost strokovnih delavcev pri zagotavljanju podpore otrokom, saj je njihova vloga podrejena potrebam kazenske preiskave. Otrokov glas pri odločanju o lastni zaščiti je tako lahko potisnjen v ozadje, saj je njegova vloga podrejena potrebam kazenske preiskave (Johansson in Stefansen, 2019). Po ugotovitvah Johansson (2011a, povzeto v Bakketeig, 2017) kazenskopravna logika v modelu Barnahus pogosto prevlada nad terapevtsko usmerjenostjo strokovnih delavcev. To vpliva na delo socialnih delavcev, psihologov in terapevtov, ki prilagajajo svoje postopke tako, da ne bi ogrozili dokazne vrednosti otrokovih izjav. Posledično so terapevtske intervencije in druge oblike podpore pogosto odložene, kar lahko predstavlja tveganje za dobrobit otroka.

Drug pomemben izziv predstavlja pomanjkanje učinkovitega medinstitucionalnega sodelovanja. Raziskave kažejo, da imajo strokovnjaki iz različnih institucij, ki sodelujejo v okviru Barnahusa, pomanjkljivo razumevanje vlog, pristojnosti in odgovornosti drugih udeležencev, kar lahko ovira učinkovito sodelovanje in zmanjša kakovost obravnave (Friðriksdóttir in Haugen, 2017). Na Norveškem so primeri v Barnahusu obravnavani izključno na pobudo policije, kar pomeni, da je forenzični intervju v ospredju, socialnovarstveni vidik pa ostaja v ozadju. Strokovni delavci se pogosto predhodno posvetujejo s preiskovalci, še preden vzpostavijo stik z otrokom ali družino, da ne bi ogrozili kazenskega primera, kar lahko omejuje otrokovo možnost smiselne participacije (Bakketeig, 2017). Podoben trend je zaznan v islandski različici modela, kjer se pravosodni organi in policija pogosto osredotočajo predvsem na zbiranje dokazov in forenzične postopke, medtem ko so socialnovarstveni ukrepi in psihosocialna podpora pogosto odloženi ali pa ostanejo pomanjkljivo obravnavani (Friðriksdóttir in Haugen, 2017).

Poleg raznolikih pravnih in organizacijskih okvirov, ki vplivajo na participacijo otrok, model Barnahus zaznamuje pomanjkanje standardiziranih praks in protokolov, kar vodi do neenotnih

pristopov pri vključevanju otrokovega glasu. Nekateri centri Barnahus so to težavo naslovili z razvojem strukturiranih protokolov, kot so kontrolni sezname in informativni vodiči, ki izboljšujejo otrokovo razumevanje postopkov in zagotavljajo večjo doslednost pri delu strokovnjakov (Johnsson in Eriksson, 2023). Kljub tem prizadevanjem raziskave norveških centrov Barnahus kažejo, da zaposleni pogosto poročajo o občutku ravnovesja med pravnim in socialnovarstvenim ciljem, vendar v praksi kazenski postopki še vedno prevladujejo. Forenzični intervjuji so namreč organizirani na način, ki zagotavlja ohranitev dokazne vrednosti otrokovih izjav, tudi če to pomeni zamik terapevtske podpore (Bakketeig, 2017).

Komunikacija z otroki predstavlja temeljni element participacije v postopkih Barnahus. Kljub temu pa so otroci pogosto premalo ali neustrezno informirani o poteku postopkov, kar zmanjšuje njihovo možnost za smiselno participacijo. Da bi otroci lahko izrazili svoje mnenje na način, ki ustreza njihovi starosti in razvojnim zmožnostim, je ključnega pomena, da so opremljeni z razumljivimi, pravočasnimi in dostopnimi informacijami (Hill, Lundy in Mitchell, 2021). Da bi izboljšali to področje, so nekateri centri Barnahus razvili digitalna orodja, ki omogočajo enostavno in dostopno zbiranje povratnih informacij od otrok, prilagojeno informiranje in interaktivne metode izražanja mnenj (Johnsson in Eriksson, 2023). V ta namen so bili razviti strukturirani vprašalniki, ki so prilagojeni različnim starostnim skupinam in otrokom omogočajo izražanje mnenj na več načinov – preko risb, interaktivnih vsebin ali pisnih odgovorov. Orodje za sodelovanje otrok (Child participation tool), ki ga je razvila mreža PROMISE, vključuje vprašalnike za otroke, stare od 8 do 18 let, vendar še ne vključuje ustrezne metodologije za mlajše otroke ali otroke z različnimi komunikacijskimi ovirami (Hill, Lundy in Mitchell, 2021).

Za zagotavljanje otrokom prilagojenega pristopa je ključno tudi usklajevanje strokovnjakov pred izvedbo intervjujev. Islandski model Barnahus je sprva predvideval skupna pripravljalna srečanja vseh vpletenih strokovnjakov pred izvedbo forenzičnega intervjuja, s čimer bi zagotovili bolj usklajen pristop. Vendar podatki kažejo, da v praksi to pogosto ni dosledno uresničeno, kar lahko negativno vpliva na otrokovo izkušnjo ter na kakovost in zanesljivost zbranih informacij (Friðriksdóttir in Haugen, 2017).

Pomanjkanje kadrovskih in finančnih virov dodatno otežuje sistematično vključevanje otrok v procese odločanja. Usposabljanje strokovnjakov je pogosto neenotno, kar vpliva na kakovost participativnih praks. Nekateri centri Barnahus so ta izziv naslovili z vzpostavitvijo specifičnih vlog, kot so otroški svetovalci, ki so posebej usposobljeni za spremljanje otrokovih stališč skozi

celoten proces in zagotavljanje, da so ta upoštevana pri odločanju. Švedska je ta izziv uspešno naslovila z modelom »po otrokovem intervjuju«, ki vključuje takojšnjo krizno podporo ter nadaljnje spremljanje potreb otroka in družine, kar izboljšuje kakovost storitev (Johnsson in Eriksson, 2023).

Družbene in kulturne norme pomembno vplivajo na razumevanje in sprejemanje otroške participacije. V nekaterih državah še vedno prevladuje prepričanje, da otroci niso dovolj kompetentni za sodelovanje v odločanju o lastni zaščiti, kar vodi v neenotno implementacijo participativnih praks (Johansson in Stefansen, 2019). Da bi premostili te razlike, so nekateri centri Barnahus uvedli redna multidisciplinarna srečanja strokovnjakov iz različnih institucij, kjer razpravljajo o najboljših praksah vključevanja otrok v odločanje (Johnsson in Eriksson, 2023). Nekateri centri Barnahus organizirajo tudi delavnice in izobraževanja za strokovnjake ter ozaveševalne aktivnosti za širšo javnost o pomenu participacije otrok. To je del širšega prizadevanja za krepitev strokovnih kompetenc in spodbudno institucionalno kulturo, ki temelji na otrokovih pravicah (Standard 9 v smernicah kakovosti Barnahus; Hill, Lundy in Mitchell, 2021).

Kljub obstoju mehanizmov za zbiranje povratnih informacij otrok pa se te v številnih primerih ne analizirajo sistematično oziroma ne vodijo do konkretnih izboljšav v praksi. Tako še vedno primanjkuje dolgoročnih evalvacij, ki bi podrobneje preučile vpliv otroške participacije na kakovost zaščitnih postopkov (Hill, Lundy in Mitchell, 2021). Nekateri centri Barnahus, vključno s slovenskim, so zato uvedli rutinska spremljanja otrokovih izkušenj, kar omogoča sprotno prilagajanje postopkov potrebam otrok in družin (Johnsson in Eriksson, 2023). V nekaterih državah, vključno s Slovenijo, so bile vzpostavljane mladinske svetovalne skupine, kjer otroci in mladostniki prispevajo k oblikovanju politik, evalvacijskih praks ter soustvarjanju storitev Barnahusa. Primeri dobrih praks vključujejo sodelovanje otrok pri zasnovi prostorov, oblikovanju informativnih gradiv ter sodelovanje v mladinskih forumih, kar kaže na potencial kolektivne participacije kot orodja za izboljšanje storitev (Hill, Lundy in Mitchell, 2021).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

V zaščitnih postopkih postaja pomen otrokove participacije vedno bolj prepoznan kot temeljna človekova pravica in pogoj za otrokovo celostno zaščito in dobrobit. Kljub mednarodnim zavezam, med katerimi izstopa Konvencija o otrokovih pravicah (1989), ter zavedanju o pomembnosti otrokovega glasu, pa se v praksi še vedno pogosto pojavljajo številne ovire za njegovo uresničevanje. Otrokov glas je velikokrat slišan le formalno, njegova vsebinska vrednost pa ni enakovredno vključena v odločanje (Toros, 2021a). Poleg tega se strokovni delavci pogosto zanašajo na posredne informacije namesto na neposreden dialog z otrokom (Vis, Holtan in Thomas, 2012).

Z uvedbo modela Barnahus, ki je bil v Sloveniji formalno vzpostavljen leta 2022 v okviru zavoda Hiša za otroke, se je odprla priložnost za celosten, otroku prijazen in multidisciplinarni pristop k zaščiti otrok. Model združuje strokovnjake z različnih področij pod eno streho z namenom zmanjšanja retravmatizacije in zagotavljanja otrokove največje koristi (Johansson idr., 2018). Kljub dobrim teoretičnim izhodiščem pa v praksi ostaja vprašanje, kako se ta model uresničuje v slovenskem prostoru in ali dejansko omogoča boljše vključevanje otrokovega glasu v zaščitne postopke. V Sloveniji lahko zavod Hiša za otroke, po odločbi sodišča, vstopa v fazi kazenskega postopka, kar pomeni, da otroci v predkazenskem postopku, ko so potrebe po zaščiti pogosto najnujnejše, ostajajo v obravnavi institucij, ki nimajo zagotovljenih ustreznih pogojev za otroku prilagojeno obravnavo. To odpira vprašanja o pravočasnosti in zadostnosti podpore otroku, še posebej glede zagotavljanja njegovega glasu in koristi v tej fazi.

Pomembno je razumeti, da otrokova participacija v zaščitnih postopkih ni nujno izražena v obliki mnenja ali odločitve, temveč se v kontekstu nasilja najpogosteje kaže skozi otrokovo podano izjavo o doživetem nasilju. Izjava, ki je pogosto obravnavana zgolj kot dokazno sredstvo, predstavlja pomembno obliko otrokovega glasu. Bistven je način, kako je ta izjava pridobljena, ali se otrok ob tem čuti varno, ali je ob tem slišan in razumljen. Pomanjkljivo razumevanje lahko namreč vodi v postopke, ki so sicer formalno korektni, a v resnici ne odražajo otrokove stiske in potreb.

Problem, ki ga naslavljam v magistrskem delu, izhaja iz opaženega neskladja med normativnimi okviri in dejansko prakso vključevanja otrok v zaščitne postopke. V slovenskem kontekstu se nekateri strokovni delavci na CSD-jih še vedno spopadajo z različnimi institucionalnimi, pravnimi in metodološkimi ovirami, ki onemogočajo sistematično in učinkovito participacijo

otrok. Med njimi izstopajo pomanjkanje usposobljenosti za komunikacijo z mlajšimi otroki, fluktuacija kadra, neenotni protokoli ter razhajanje med pravico otroka do zaščite in pravico do izražanja mnenja (Vis, Holtan, in Thomas, 2012; Lansdown, 2014).

Implementacija modela Barnahus je v Sloveniji še v začetni fazi, zato je ključno preučiti, kako posamezni strokovni delavci, predvsem socialni delavci, sodelujejo z drugimi institucijami (Hiša za otroke, CSD, policijo, sodišči) pri vključevanju otrokovega glasu in kako sami razumejo svojo vlogo v tem procesu. Osrednji raziskovalni problem, ki ga naslavlja magistrsko delo, je vprašanje, kako se v praksi uresničuje implementacija modela Barnahus v Sloveniji z vidika participacije otrok v zaščitnih postopkih. Poseben poudarek je namenjen vlogi socialnih delavcev in kakovosti sodelovanja med institucijami, vključenimi v procese zaščite otrok. Pomembno je razumeti, ali trenutna ureditev omogoča učinkovito vključevanje otrokovega glasu in kakšni so izzivi, s katerimi se pri tem soočajo socialni delavci in drugi strokovnjaki, saj lahko neučinkovita komunikacija med njimi vodi do pomanjkljive koordinacije in zmanjšane učinkovitosti postopkov.

Ta raziskava zato osvetljuje pomembne izzive v obstoječem znanju in praksi. Z analizo izkušenj 13 strokovnih delavcev različnih profilov, med katerimi so socialni delavci in psihologinja na različnih CSD-jih, socialna delavka iz Hiše za otroke, policista in sodnica. S tem raziskava omogoča poglobljen uvid v uresničevanje modela Barnahus v slovenskem prostoru ter izpostavlja ključne izzive, dobre prakse in možnosti za izboljšave. Posebna pozornost bo namenjena vprašanju, ali bi bilo treba Hišo za otroke vključiti že v predkazenski postopek, s čimer bi otrokom zagotovili bolj celostno, varno in participativno obravnavo že od začetka. Ugotovitve raziskave bodo uporabne tako za razvoj prakse pri oblikovanju smernic za učinkovitejše vključevanje otrokovega glasu in medinstitucionalno sodelovanje kot tudi za oblikovanje politik in zakonodaj na področju zaščite otrok.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Kako model Barnahus v Sloveniji zagotavlja vključevanje otrokovega glasu v postopke zaščite?

Kakšna je vloga različnih strokovnih profilov (socialni delavci, policija, sodišče) pri vključevanju in upoštevanju otrokovega glasu v postopkih zaščite otrok v sodelovanju s Hišo za otroke?

Kako poteka medinstitucionalno sodelovanje v okviru modela Barnahus v Sloveniji?

Kako strokovni delavci ocenjujejo učinkovitost modela Barnahus pri vključevanju otrokovega glasu v zaščitne postopke?

Kako strokovni delavci ocenjujejo smiselnost vključitve zavoda Hiša za otroke v predkazenski postopek?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, saj temelji na pridobivanju in analizi besednih opisov (Mesec, 2009) izkušenj strokovnih delavcev, ki sodelujejo v zaščitnih postopkih. Namen raziskave je preučiti, kako model Barnahus v Sloveniji zagotavlja otrokovo participacijo in kakšna je pri tem vloga socialne delavke v zavodu Hiša za otroke, strokovnih delavk na CSD-ju ter drugih strokovnih služb (policija in sodišče) v okviru multidisciplinarnega sodelovanja.

Uporabila sem eksplorativni (raziskovalni) pristop, saj raziskava obravnava za slovenski prostor relativno novo področje, implementacijo modela Barnahus. Ta pristop omogoča raziskovanje značilnosti raziskovalnega problema skozi perspektive in izkušnje različnih strokovnih delavcev (Mesec, 2009).

Raziskava je hkrati empirična, saj temelji na neposrednem zbiranju podatkov s pomočjo polstrukturiranih intervjujev s strokovnimi delavci, ki imajo neposredne izkušnje na področju zaščite otrok (Mesec, 2009).

3.2. Merski instrument in viri podatkov

V raziskavi sem uporabila metodološki pristop triangulacije virov podatkov, saj vključuje perspektive strokovnih delavcev iz različnih institucij, ki sodelujejo v zaščitnih postopkih otrok (socialni delavci na CSD-ju, socialna delavka v zavodu Hiša za otroke, policija in sodišče). Namen triangulacije je pridobiti celostno sliko o učinkovitosti modela Barnahus in o načinih vključevanja otrokovega glasu v zaščitnih postopkih (Vogrinc, 2008). Ta pristop sem uporabila z namenom razširitve in poglobitve raziskovalnega problema s primerjavo perspektiv različnih virov podatkov.

Za zbiranje podatkov sem uporabila polstrukturirani intervju, ki mi je omogočil več fleksibilnosti in poglobljen vpogled v izkušnje in stališča strokovnih delavcev, hkrati pa je ohranjal osnovno strukturo za primerljivost podatkov (Mesec, 2009).

Kot merski pripomoček sem uporabila smernice za intervju, ki sem jih oblikovala samostojno, na podlagi raziskovalnih vprašanj. Smernice sem vsebinsko prilagodila posameznemu strokovnemu profilu sodelujočih v raziskavi: socialni delavki v Hiši za otroke, strokovnim

delavcem na CSD-ju, policiji in sodnici. Vse različice intervjujev so bile razdeljene na pet ključnih tematskih sklopov, ki pa se glede na sogovornika v vprašalnikih niso pojavili v enaki obliki oziroma obsegu:

- demografski podatki – vprašanja o izobrazbi, delovni dobi in strokovnem profilu udeležencev;
- vključevanje otrokovega glasu – vprašanja o metodah, tehnikah in praksah, ki jih strokovnjaki uporabljajo za zagotavljanje participacije otrok v zaščitnih postopkih;
- kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev – vprašanja o strokovni usposobljenosti, potrebnih znanjih in specifičnih metodah, ki jih uporabljajo pri vključevanju otrok v procese odločanja;
- medinstitucionalno sodelovanje – vprašanja o načinu in kakovosti sodelovanja med različnimi institucijami (Hiša za otroke, CSD, policija, sodstvo);
- učinkovitost postopkov in organizacija dela – vprašanja o tem, kako intervjuvanci ocenjujejo učinkovitost trenutnih praks vključevanja otrokovega glasu ter kje vidijo možnosti za izboljšave.

Intervjuji so bili delno standardizirani, saj so vsi sodelujoči odgovarjali na osnovna vprašanja znotraj navedenih sklopov, pri čemer so bila vprašanja prilagojena njihovem strokovnemu profilu (npr. socialni delavci, policija, sodnica). Vprašanja so bila odprtega tipa, kar je omogočalo dinamičen dialog, prosto pripovedovanje in dodajanje podvprašanj glede na kontekst raziskovalne tematike.

Pri oblikovanju smernic sem se delno opirala tudi na orodje umetne inteligence ChatGPT, ki mi je bil v pomoč pri oblikovanju odprtih vprašanj. Predloge vprašanj sem vsebinsko pregledala in po potrebi prilagodila, da so bila slovnično pravilna in so ustrezala raziskovalnemu kontekstu.

Intervjuji so trajali od 25 do 60 minut, odvisno od odzivnosti sogovornikov in potrebe po dodatnih pojasnilih.

Vse smernice za intervju so priložene v prilogi.

3.3. Populacija in vzorec

Ciljna populacija so strokovni delavci, vključeni v zaščitne postopke otrok, ki so zaposleni v različnih institucijah: zavod Hiša za otroke, CSD, policija in okrožno sodišče. Namen izbire

omenjene populacije je bila pridobitev vpogleda v prakse vključevanja otrokovega glasu v zaščitne postopke, sodelovanje s Hišo za otroke ter percepcije različnih strokovnih profilov o učinkovitosti modela Barnahus pri zagotavljanju otrokovih pravic in participacije.

Za vključitev v raziskavo sem določila naslednje kriterije:

- vsaj 1 leto delovnih izkušenj na področju zaščite otrok;
- zaposlitev v instituciji, ki sodeluje v zaščitnih postopkih otrok (zavod Hiša za otroke, CSD, policija, okrožno sodišče);
- izkušnje sodelovanja s Hišo za otroke (pogoj, ki je bil kasneje umaknjen zaradi nizkega odziva za sodelovanje).

Raziskava temelji na neslučajnostnem priročnem vzorcu, saj so bili v raziskavo vključeni strokovni delavci, ki so bili dostopni, pripravljeni na sodelovanje v raziskavi in z relevantnimi izkušnjami s področja zaščite otrok.

Za pridobitev udeležencev sem stopila v kontakt z vsemi CSD-ji v Sloveniji, zavodom Hiša za otroke, Policijsko akademijo in okrožnim sodiščem. Zaradi nizkega odziva sem večjim CSD-jem po dveh mesecih ponovno poslala prošnjo za sodelovanje.

3.3.1. Značilnosti vzorca

Končni vzorec je vključeval 13 strokovnjakov iz različnih institucij:

- 1 socialno delavko iz Hiše za otroke;
- 2 kriminalista, oba iz iste enote, ki deluje na področju obravnave mladostniške kriminalitete;
- 9 strokovnih delavk na CSD-ju, ki prihajajo iz 8 različnih regijskih enot CSD po Sloveniji;
- 1 sodnica z okrožnega sodišča.

V vzorcu je bilo 12 žensk in 1 moški. Razpon leta zaključka študija je med 1984 in 2019, kar pomeni, da so imeli udeleženci med 5 in 40 let delovnih izkušenj, pri čemer je večina imela več kot 10 let izkušenj z delom na področju zaščite otrok.

Strokovni profili udeležencev vključujejo:

- univerzitetne diplomirane socialne delavce (7 oseb),
- magistre socialnega dela (2 osebi),
- univerzitetno diplomirano psihologinjo (1 oseba),
- univerzitetno diplomirano profesorico pedagogike (1 oseba),

- univerzitetnega diplomiranega pravnika notranjih zadev (1 oseba),
- univerzitetno diplomirano pravnico (1 oseba).

Sogovorniki so prihajali iz različnih regij Slovenije (Savinjska, Zasavska, Dolenjska, Štajerska, Osrednjeslovenska, Notranjska in Gorenjska), kar, predvsem pri CSD-jih, omogoča vpogled v različne prakse dela, ki se lahko razlikujejo glede na lokalne pogoje, kadrovsko zasedbo in organizacijsko strukturo.

3.4. Metoda zbiranja podatkov

Za zbiranje podatkov sem izbirala polstrukturirani intervju, saj ta metoda omogoča prilagodljivost v pogovorih s strokovnjaki različnih profilov, hkrati pa zagotavlja primerljivost odgovorov na ključna raziskovalna vprašanja (Mesec, 2009).

Sogovornike sem izbirala namensko, z namenom zajema raznolikih strokovnih profilov, ki sodelujejo v postopkih zaščite otrok, v okviru modela Barnahus. Kontaktirala sem vse regijske CSD-je v Sloveniji, Hišo za otroke, Policijsko akademijo in eno izmed okrožnih sodišč v Sloveniji. Prvi poziv k prošnji za sodelovanje v raziskavi sem poslala oktobra 2024, zaradi omejenega odziva pa sem v decembru 2024 ponovno naslovila prošnje na večje enote CSD-ja. Komunikacija je potekala preko elektronske pošte, v kateri sem predstavila namen raziskave, cilje, pogoje sodelovanja ter zagotovila varstvo osebnih podatkov.

Vsi sogovorniki so se na povabilo odzvali prostovoljno, glede na njihovo razpoložljivost in interes za sodelovanje. Intervjuje sem izvajala med 4. novembrom 2024 in 9. aprilom 2025, pri čemer sem se prilagajala razpoložljivosti sogovorcev in njihovim delovnim obveznostim. Večino intervjujev je bilo izvedenih v živo, trije pa so potekali preko spletne platforme Zoom, kar je omogočilo sodelovanje tudi tistim strokovnjakom, ki zaradi oddaljenosti ali drugih obveznosti niso mogli sodelovati osebno.

Pri dveh intervjujih (eden na CSD-ju in eden na policiji) sta sodelovala dva strokovna delavca hkrati, kar je omogočilo vpogled v dinamiko sodelovanja med sodelavci ter primerjavo različnih pristopov znotraj iste institucije.

Da bi sogovornikom omogočila boljšo pripravo na intervju, sem jim vnaprej posredovala vprašanja. To je pripomoglo k bolj premišljenim in vsebinsko bogatim odgovorom, saj so udeleženci imeli možnost predhodno razmisliti o svojih izkušnjah, konkretnih primerih iz prakse in morebitnih izzivih, s katerimi se srečujejo.

Vsi intervjuji, razen enega, so bili zvočno posneti s predhodnim soglasjem sogovornikov. Posnetki so bili uporabljeni izključno za namen natančne transkripcije in so bili po zaključeni analizi trajno izbrisani. Pred izvedbo intervjuja sem vse udeležence pisno informirala o namenu in ciljih raziskave, o načinu izvedbe intervjuja ter o varstvu osebnih podatkov.

Vsi zbrani podatki so bili uporabljeni izključno za raziskovalne namene, odgovori so bili anonimizirani, osebni identifikacijski podatki pa so bili odstranjeni iz zapisov in analize. Anonimizacijo sem zagotovila z uporabo šifer (npr. intervju A, intervju B itd.). V transkriptih sem zase ohranila osnovno informacijo o instituciji, saj je bil ta podatek ključnega pomena za razumevanje institucionalnih razlik v postopkih zaščite otrok ter za analizo vloge posameznih strokovnih profilov.

Zvočni posnetki so bili po opravljenem prepisu in preverjanju natančnosti transkriptov trajno izbrisani. Transkripti intervjujev so shranjeni v mapi na osebem računalniku, dostop do datoteke imam izključno raziskovalka.

Snemanje intervjuja na okrožnem sodišču zaradi varnostnega protokola ni bilo dovoljeno. V tem primeru sem med pogovorom vodila sprotne zapiske, zapisano vsebino pa sem takoj po intervjuju dopolnila po spominu. Za zagotavljanje verodostojnosti in točnosti zapisa sem vsebino naknadno posredovala sogovornici v potrditev.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem kvalitativno analizirala s pomočjo odprtega in osnega kodiranja. Intervjuji so bili najprej v celoti dobesedno transkribirani, pri čemer sem ohranila narečne jezikovne značilnosti. Vsak intervju je bil označen s črko (A–M), posamezne relevantne izjave pa sem dodatno oštevilčila (npr. A1, A2, A3 itd.).

Odprto kodiranje sem uporabila za identifikacijo ključnih pojmov oziroma kod, ki so se pojavljali v odgovorih sogovornikov. Pojme oziroma kode sem oblikovala po lastni presoji glede na vsebino izjave in ob upoštevanju teoretskega ozadja. Pojme oziroma enote sem povezala v podkategorije in kategorije. Slednjim sem določila tudi teme, ki so bile oblikovane glede na raziskovalna vprašanja. Na podlagi tega sem vzpostavila strukturo za osno kodiranje (Mesec, 2009).

Podatke sem analizirala ročno in jih organizirala v Excelovi preglednici, kar je omogočilo boljšo preglednost podatkov, njihovo primerjavo in sistematično razvrščanje ključnih ugotovitev.

Primeri analize so priloženi v prilogi.

3.6. Omejitve raziskovanja

Ena glavnih omejitev raziskave je bila pridobivanje sogovornikov. Z željo po vključitvi čim širšega spektra strokovnjakov, ki sodelujejo v zaščitnih postopkih otrok, sem kontaktirala vse CSD-je v Sloveniji, vendar je bil njihov odziv skromen. Po dveh mesecih sem ponovno poslala prošnje za sodelovanje večjim centrom, vendar se število sogovornikov ni bistveno povečalo. Nizka odzivnost lahko nakazuje na splošno preobremenjenost strokovnih delavcev, kadrovske stiske in pomanjkanja časa za sodelovanje v raziskavah. Nekateri strokovni delavci so povabilo zavrnilo tudi zaradi pomanjkanja neposrednih izkušenj sodelovanja s Hišo za otroke.

V raziskavo so bile vključene tudi socialne delavke na CSD-ju z omejenimi ali posrednimi izkušnjami sodelovanja s Hišo za otroke. Njihovi odgovori so vseeno pomembno prispevali k razumevanju strukturnih izzivov v sistemu zaščite otrok, saj osvetljujejo vidike izvajanja zaščitnih postopkov na ravni CSD-ja ter razkrivajo morebitne primanjkljaje v institucionalnem povezovanju. Več sogovornic je izrazilo nepoznavanje formalnih protokolov sodelovanja med CSD-jem in Hišo za otroke, kar kaže na pomanjkljivo usklajenost praks in nezadostno informiranost strokovnih delavcev o vlogi Hiše za otroke v sistemu zaščite otrok.

Kljub prizadevanju za vključitev čim več strokovnih profilov se raziskava osredotoča predvsem na perspektive strokovnih delavcev CSD-ja, Hiše za otroke, policije in sodstva. Vzorec ne zajema strokovnjakov drugih pomembnih področij, kot so klinični psihologi, pediatri, zagovorniki otrok ali učitelji, ki imajo prav tako pomembno vlogo v sistemu zaščite otrok. Zaradi pomanjkanja perspektiv omenjenih strok raziskava ne omogoča celovitega vpogleda v dinamiko multidisciplinarnega sodelovanja znotraj modela Barnahus. Za bolj celosten vpogled bi bilo v prihodnjih raziskavah smiselno razširiti vzorec tudi na te strokovne profile.

Raziskava se osredotoča na specifične izkušnje sodelujočih strokovnjakov, kar pomeni, da ugotovitev ni mogoče posploševati na celotno populacijo. Kljub tej omejitvi pa intervjuji ponujajo dragocen vpogled v konkretne prakse, razmišljanja in izzive, s katerimi se strokovnjaki srečujejo pri vsakodnevnem delu. S tem pomembno prispevajo k razumevanju

različnih načinov delovanja posameznih strok pri obravnavi otrok in vključevanja otrokovega glasu v postopke zaščite.

Dodatno omejitev predstavlja časovni okvir raziskave, saj so bili intervjuji izvedeni v določenem, razmeroma kratkem obdobju, kar pomeni, da ugotovitve odražajo trenutne prakse, ne pa tudi dolgoročnih institucionalnih sprememb, ki se utegnejo razviti ob nadaljnji implementaciji modela Barnahus. Daljše obdobje zbiranja podatkov bi omogočilo vključitev več raznolikih strokovnih profilov, predvsem tistih, ki v tej raziskavi niso bili vključeni.

K večji zanesljivosti rezultatov bi prispevala tudi možnost naknadne preverbe interpretacij pri sogovornikih. S potrditvijo pravilnosti zapisanih vsebin in dodatnimi pojasnili bi bilo mogoče okrepiti verodostojnost in transparentnost kvalitativne analize.

4. REZULTATI

Za boljšo preglednost so rezultati raziskave predstavljeni v obliki štirih tematskih sklopov, ki so povezani z osrednjimi poudarki raziskovalnih vprašanj. V okviru vsake teme so predstavljena opažanja in izkušnje štirih skupin strokovnih delavcev: socialne delavke iz Hiše za otroke, socialnih delavk s CSD-jev, policistov in sodnice. Ta oblika strukture omogoča boljšo primerjavo različnih strokovnih perspektiv in prispeva k celovitemu razumevanju obravnavane tematike. Poudarki, ki so zapisani v krepkem tisku, predstavljajo ključne vsebinske kategorije, ki so bile oblikovane med analizo intervjujev. Gre za pomembne teme in poudarke, izpostavljene v izjavah sogovornikov.

4.1. Vloga strokovnih delavcev pri vključevanju otrokovega glasu v postopke zaščite

4.1.1. Hiša za otroke

Strokovni delavci v Hiši za otroke se pri načrtovanju postopkov zavzemajo za **zagotavljanje otrokom prijaznega in prilagojenega okolja**, ki jim omogoča varno in aktivno sodelovanje. To se kaže tako v **fizični zasnovi prostorov** kot v samem **pristopu do otrok**. Socialna delavka opisuje, da je »*Hiša prostor, ki je v celoti namenjen otroku*« (L1), kar pomeni, da se **prostorska ureditev zavoda osredotoča izključno na potrebe otrok**. Prostori zavoda so **prilagojeni starosti otrok**, s čimer se ustvari **varno in razvojno primerno podporno okolje**. Strokovna delavka poudarja pomen **komunikacijske prilagoditve**, v kateri se uporablja **otroku razumljiv jezik**, ki krepi občutek varnosti in spodbuja sodelovanje. Otroci so **informirani o postopku** na način, ki jim omogoča razumevanje njegovega poteka: »*Vedno otroku povemo po resnici, da ga tudi seznanjamo z informacijami in da ni samo on tisti, ki nam daje informacije. Ampak tudi mi, da ga na otroku primeren način seznanjamo in mu povemo, kaj se sploh dogaja, kaj smo, zakaj smo, kakšni so postopki naprej.*« (H2)

V okviru Hiše za otroke je ključnega pomena **individualiziran pristop**, kjer se vse aktivnosti prilagodijo otrokovi **starosti, zrelosti, razvojnim značilnostim in potrebam**: »*Vse aktivnosti so prilagojene otrokovi starosti, zrelosti in njihovim sposobnostim.*« (L3, L16) Tako se uresničuje **načelo upoštevanja individualnih razlik otrok**, kar omogoča bolj **osebno in učinkovito obravnavo**. Pomembno vlogo ima tudi **dodelitev osebnega svetovalca**, ki otroku nudi **kontinuirano čustveno podporo in skrbi za informiranost otroka** v vseh fazah

postopka: »Svetovalec otroka spremlja skozi vse faze obravnave ter mu nudi čustveno podporo in odgovori na njegova vprašanja.« (L2, L5) Upoštevanje otrokovega glasu se v Hiši za otroke uresničuje preko **evalvacije otrokove izkušnje** z obravnavo. Uporabljajo se **starosti prilagojeni vprašalniki**, kot so slikovni obrazci s smeškoti za mlajše otroke in pisni vprašalniki za starejše: »Pomembno je, da ustvarimo sistem, kjer bodo otroci še bolj slišani in lahko prispevajo k izboljšanju naših praks.« (L15, L40)

Socialna delavka poudarja, da sta za kakovostno izvajanje postopkov zaščite otrok bistvenega pomena **poznavanje specifičnih izkušenj otrok**, ki so žrtve nasilja, zanemarjanja in zlorabe, in **strokovna praksa z omenjeno populacijo**: »Ogromno delovne prakse, predvsem izkušnje dela z otroki, ki so žrtve nasilja v družini, zanemarjanja in zlorab.« (L28) Posebej izpostavi razliko med delom z otroki na splošno in delom z otroki, ki so doživeli travmatično izkušnjo, kar zahteva **dodatne kompetence**. Ena izmed osrednjih strokovnih zmožnost je **razumevanje travme in njenih posledic** pri otroku: »sposobnost razumevanja travme in njenih posledic na otrokovo vedenje, čustveno stanje in razvoj« (L29). Ključno vlogo ima tudi **vzpostavljanje varnega in zaupljivega odnosa**, ki temelji na **empatiji** in **individualnih potrebah otroka**: »Empatičen pristop, sposobnost vzpostavljanja zaupanja in zagotavljanje varnega okolja, prilagoditev odnosa vsakemu otroku posebej, glede na njegove čustvene potrebe in odzive.« (L30–31) Socialna delavka poudarja tudi pomen komunikacijskih spretnosti, kot sta **aktivno poslušanje in prepoznavanje neverbalnih odzivov**. Poleg tega je pomembna tudi **strokovna usposobljenost** za izvedbo forenzičnih intervjujev, ki vključuje **specifične metode in protokole** dela z otrokom v pravnem kontekstu.

Socialna delavka v Hiši za otroke opravlja več vlog, od **izvajanja forenzičnih intervjujev** do **svetovalne in psihosocialne podpore otroku** pred, med in po obravnavi. Pri izvedbi forenzičnega intervjuja je pristop maksimalno prilagojen otroku. Uporabljajo se **odprta in nevtralna vprašanja**, ki omogočajo izražanje brez sugestij in pritiskov: »Vprašanja so zastavljena na način, ki omogoča izražanje brez pritiskov, brez sugestij.« (L8, L19) Mlajšim otrokom je omogočeno **izražanje skozi igro**, pri starejših pa se uporabljajo kompleksnejše oblike pogovora. Pomemben zaščitni element je tudi **snemanje intervjuja**, ki zmanjša možnost za ponovno izpraševanje otroka o travmatični izkušnji in s tem preprečuje **sekundarno viktimizacijo otroka**.

Kakovostno delo z otroki v stiski zahteva **nenehno strokovno nadgrajevanje**. Redna usposabljanja so, kot pravi sogovorka, temelj za **ohranjanje visokih standardov**: »Redna

usposabljanja so seveda zaželena za zagotavljanje visoke kakovosti dela, izpopolnjevanje tehnik sodelovanja z otroki in nenehno strokovno rast.» (L23) Strokovni delavci se vsaj **enkrat do dvakrat letno udeležujejo usposabljanj** v tujini, kjer **spoznavajo tuje prakse, izmenjujejo izkušnje in uvajajo nove metode dela**. Kljub pomembnosti usposabljanj pa socialna delavka opozarja na izzive pri njihovem dostopu. Udeležbo na usposabljanjih **omejujejo pomanjkanje kadra, obseg dela ter omejena finančna sredstva**, kar je posledica delovanja v okviru javnega zavoda. Ti dejavniki vplivajo na **frekvenco in kakovost izobraževanj**, ki so sicer nujna za strokovno delo z ranljivo populacijo otrok.

4.1.2. Center za socialno delo

Socialne delavke na CSD-jih svojo vlogo v zaščitnih postopkih opisujejo kot **večplastno in kompleksno**. Njihove naloge zajemajo **hiter odziv, oceno ogroženosti otroka**, presojanje ustreznih **zaščitnih ukrepov, izvedbo pogovorov z otroki in starši** ter **sodelovanje z drugimi institucijami v okviru multidisciplinarnega tima**. Poudarek je na **takojšnji intervenciji**, kjer se na podlagi **terenskega dela in podatkov iz različnih virov** presoja stopnja ogroženosti otroka in razpoložljivost varovalnih dejavnikov: *»Tako navežemo stik z družino in iščemo, kdo je zmožen, sposoben zaščititi otroka v tistem trenutku. To je na podlagi hitre ocene ogroženosti, da vidimo, kateri so dejavniki tveganja, varovalni dejavniki na podlagi tistega, kar imajo v tistem trenutku.« (C2)* Pri tem socialne delavke poudarjajo, da zaščita pogosto ne pomeni zgolj odvzema otroka iz družine, temveč **podporo staršem in krepitev njihovih starševskih kompetenc**: *»Sliši se zaščita otrok, v bistvu v stroki je tega še najmanj, je bolj delo s starši, da se jim pogoji omogočijo.« (A27)* Kadar podpora v domačem okolju ni mogoča in je otrok doma ogrožen, sledi ukrep nujnega **odvzema otroka** z začasno namestitvijo v **krizni center ali rejniško družino**: *»Včasih te socialne mreže sploh ni, je zelo šibka ali pa so sprti med seboj. Je na žalost potem prvi korak krizni center.« (C7)*

Delo z otroki, ki so vključeni v zaščitne postopke, zahteva poseben nabor **strokovnih kompetenc**, ki presegajo splošno socialno delo z odraslimi. Sogovornice opozarjajo, da je **razumevanje razvojne psihologije otrok, travme in njenega vpliva na otrokovo vedenje** ter **konteksta otrokove izkušnje** ključnega pomena za interpretacijo **otrokovega vedenja in čustvenih odzivov**. Otroci pogosto ne izražajo svojih občutkov **neposredno**, zato morajo socialne delavke znati prepoznati **neverbalne znake in vedenjske odzive**: *»Otrok ne bo nujno rekel, da ga je strah. Mogoče bo ves čas tiho, mogoče bo jezen. Moraš znati brati takšne znake.«*

(C33); »Vedno gledam na otroka v celoti, ne samo, kaj pove, ampak kdo je, od kod prihaja, kakšno je njegovo okolje.« (G35)

Za kakovostno vključevanje otrokovega glasu je ključno **nenehno nadgrajevanje**, kar večina socialnih delavk aktivno prakticira z **udeležbo na izobraževanjih, okroglih mizah in strokovnih posvetih**: »Vsako leto se udeležim več izobraževanj, tudi takih, ki jih organizirajo zunanji izvajalci, ker drugače ne morem slediti spremembam.« (H24) Kljub visoki motivaciji pa **ni enake dostopnosti** do izobraževanj za vse, saj v nekaterih okoljih **primanjkuje možnosti financiranja** ali pa **vodstvo ne prepozna potrebe**: »Imam željo, pa ne morem vedno, ker ni denarja ali ker vodstvo ne vidi potrebe.« (G30) Fizično udeleževanje na izobraževanjih je včasih onemogočeno tudi zaradi **kadrovske podhranjenosti**: »Pa ne boš dobil nadomeščanja, delo te pa počaka.« (G31)

Posebej izstopata dve vsebinski področji, za katere sogovornice menijo, da nujno zahtevata dodatno usposabljanje: **razumevanje travme pri otroku in komunikacija z otrokom, ki je doživel zlorabo**: »Ta trauma informed pristop. To zdaj ful prihaja v ospredje in takrat ko sem jaz še delala socialno delo je bil ta psihosocialni del ful ločen od socialnega dela, kakor da je to neke vrste svetovalno delo, kar socialno delo naj ne bi bilo. In v osnovi tudi ni, ampak so ta znanja pri zaščiti otroka ful pomembna, da imaš vpogled v to, na kaj kaže vedenje otroka, a je možno sklepat na čustveno zlorabo, če vidiš neko vedenje pri otroku.« (F27) Ob tem sogovornice posebej izpostavljajo **področje spolnega nasilja**, kjer menijo, da pogosto **nimajo dovolj poglobljenega znanja za strokovno in varno obravnavo**: »Pa spolno nasilje. To je zelo tako delikatno področje, vsebina. Tudi tu moraš bit specializiran. Ni samo beseda nasilje. Spolno nasilje. Tukaj tudi ni dovolj znanj, da bi bila kompetentna, ja, grem delat s to populacijo. Bi potrebovala konkretno usposabljanje konkretno za to področje. Težko se dojame, kar se je zgodilo, pogosto ne morejo sprejeti pomoči. Mi lahko nudimo informacije, kaj lahko, kje lahko mi pomagamo, kam se lahko obrnejo. Ker to je dolgotrajen proces, da se naučiš živeti s tem dejstvom, da se ti je to zgodilo. Vpliv na otroka kasneje, v tej dobi, kar sem zaposlena, pol šele vidiš, kak bo, ko spremljaš.« (C29)

Ponekod socialne delavke poročajo o **fleksibilni podpori nadrejenih in spodbujanju izobraževanja**: »Tukaj se res podpira, da čim več hodimo na razna izobraževanja.« (H15), drugod pa opozarjajo na **odsotnost možnosti za specializacijo znotraj socialnega dela**, kar otežuje razvoj poglobljenega strokovnega znanja za določeno področje: »Definitivno, da se usposobi strokovne delavce, da so specializirani za neko področje. Ker nekdo, ki dela na

varstvu odraslih, v družini zelo težko funkcionira. Zdaj gledam z vidika malega centra, ker si res ves čas vpet. Specializirano delo z otroki, nasilje, žrtev nasilja.» (C21)

Strokovni razvoj pa ne temelji le na institucionalni podpori, temveč ima pomembno vlogo **osebna iniciativa in notranja motivacija** socialnega delavca. Nekatere sogovornice poudarjajo, da se izobražujejo samoiniciativno, pogosto izven formalnih *okvirjev*: »*Včasih preprosto vem, da moram sama poiskati znanja, ker mi ga sistem ne more dati.*« (G29) Vir znanja so tako postale **strokovna literatura, spletni viri in kolegialne izkušnje**: »*Ko dobim primer, ki mi je nov, poiščem literaturo, berem, vprašam kolegice.*« (C32) Izkušnje iz prakse so pogosto najbolj dragocen vir znanja. **Učenje na konkretnih primerih** omogoča razvoj strokovne intuicije: »*Vsak primer te nekaj nauči in se mi zdi, da je najboljše učenje.*« (H26) Ob tem sogovornice poudarjajo pomen **refleksije in evalvacije** kot bistvenega dela strokovne rasti. **Praksa s konkretnimi primeri** omogoča **razvoj intuicije in občutljivosti za različne okoliščine**, a hkrati zahteva tudi **delo na sebi**: »*Vedno bolj ugotavljam, da potrebujem delo na sebi, torej, kdo sem. Saj vsebino še nekako dobiš, po teh 10 letih, nekaj jo že imaš, pa seji dodeluješ. Da pustiš tu, da si lahko tu, da ne obsojaš, da tisto nezavedno, da imamo samorefleksijo. Na tem je treba delat. Ker lahko pač delaš tudi škodo.*« (C25)

Pogovor z otrokom ima osrednjo vlogo, saj ne služi zgolj **zbiranju informacij**, ampak kot prostor za **izražanje in čustveno razbremenitev**. Socialne delavke poudarjajo, da mora biti pristop **previden, neinvaziven in empatičen, usmerjen v podporo in ne v zasliševanje**: »*Otrok je že tako obremenjen in moraš vedeti, da nisi ti tista oseba, ki bo zdaj poglobljala stvari, ampak tista, ki bo to nosila skupaj z njim.*« (D12); »*Gre za vzpostavljanje odnosa, ne za zasliševanje.*« (B5) Cilj je **zmanjšanje občutka krivde**, ki ga otroci pogosto ponotranjijo, zlasti kadar gre za nasilje v družini: »*Večkrat vidimo, da otroci prevzamejo krivdo. Pomembno je, da jim damo vedeti, da niso odgovorni za to, kar se je zgodilo.*« (C16) Otroku prejme jasno sporočilo, da **njegova čustva niso napačna** in da **ni odgovoren za okoliščine**, v katerih se je znašel: »*Otroku povem, da ima pravico čutiti, kar čuti. Da so njegova čustva v redu. Da ni nič narobe z njim.*« (C5) Socialni delavci se pri tem **izogibajo represivni drži** in pristopajo k otroku kot **posamezniku z lastno izkušnjo**, ki jo je treba spoštovati.

V sodelovanju z otrokom sogovornice pozornost namenjajo **prilagajanju jezika**, saj otroci pogosto ne razumejo strokovnih izrazov in postopkovnih pojmov. Uporaba **jasnih in preprostih izrazov** je ključni element, ki omogoča, da otrok razume potek dogodkov in da se lahko tudi sam izrazi: »*Treba je paziti, da uporabljaš otroku razumljive besede, da razložiš*

*pojme na način, ki ga razume.» (F31) Prilagajanje pa ne zajema samo besednega izražanja, temveč tudi **telesno govorico, ton glasu in čustveno odzivnost**. Telesna govorica lahko bistveno vpliva na **otrokovo doživljanje sogovornika**, kar se lahko odraža v njegovem vedenju: »Če se otrok zapre, pomeni, da sem jaz naredila nekaj narobe. Potem moram spremeniti način.« (C35) Pomembna je tudi **potrpežljivost**, ki jo sogovornice omenjajo kot enega izmed osnovnih pogojev za vzpostavitev zaupanja. Vsi otroci namreč niso vedno pripravljeni govoriti takoj in pogosto **potrebujejo več časa, več srečanj**: »Nekateri rabijo več časa. In prav je tako. Ne moreš siliti.« (C35)*

Socialne delavke opozarjajo, da je vključevanje otrokovega glasu tesno povezano tudi s **kontinuiteto odnosa in varnim okoljem**, ki ga omogoča dolgoročno sodelovanje z istim strokovnjakom. Neprestana menjava socialnih delavcev lahko pri otroku namreč povzroči **izgubo zaupanja in občutek negotovosti**, kar se neposredno odraža v njegovi pripravljenosti za sodelovanje: »Če se vsakič menja strokovni delavec, otrok ne ve več, komu lahko zaupa, pa kje je varen.« (C13) Vzpostavitev varnega odnosa se odvija **postopoma**. Strokovne delavke to dosežejo s **pristno in ne obsojajočo komunikacijo**, v kateri se otrok čuti **slišanega in sprejetega**: »Če otrok začuti, da ni obsojan, da si tam zanj, se počasi odpre, takrat začneš res slišati, kar nosi v sebi.« (F4)

Pomembno vlogo ima tudi **fizično in čustveno okolje**, v katerem se pogovori odvijajo. Ker so formalne institucije pogosto zaznane kot zastrašujoče, nekatere socialne delavke pogovore izvajajo kar na šoli ali doma, v **otroku poznanem okolju**: »Včasih je bolje, da se z otrokom pogovorimo v šoli, kjer je v svojem okolju in kjer se počuti bolj sproščeno.« (B14) Socialne delavke poudarjajo tudi pomembnost **preprečevanja ponavljajočih se zaslišanj**, saj lahko večkratno pripovedovanje zgodbe povzroči **retravmatizacijo**: »Trudimo se, da otroka ne silimo vedno znova pripovedovati. Če je že enkrat povedal, to zabeležimo in ne ponavljamo.« (G22)

Vsak otrok potrebuje pristop, prilagojen njegovi **starosti, zrelosti in komunikacijskim sposobnostim**: »Eni rabijo veliko podpore, da sploh kaj povedo, drugi kar stečejo. Ni pravila, ampak moraš biti fleksibilen.« (H4); »Imela sem deklico z avtističnimi značilnostmi in tam gre vse počasneje, moraš biti miren, potrpežljiv in prilagajati dražljaje.« (A79) Pri tem je ključno vodilo **individualizacija pristopa**, saj vsak otrok nosi svojo zgodbo, svoj način komunikacije in doživljanja. Vsak otrok je **individuuum z lastnimi potrebami, izkušnjami in mehanizmi**

spoprijemanja: »Vsak otrok je zgodba zase. Ne gre po šabloni, ampak moraš zaznati, kaj on potrebuje, kako komunicira, kaj ga sprošča.« (A45)

Socialne delavke poudarjajo, da uspešen pogovor z otrokom temelji na **zavestni in občutljivi uporabi komunikacijskih strategij**, ki otroku omogočajo, da se varno izraža. Ključno izhodišče predstavljata **aktivno poslušanje in ustvarjanje varnega okolja**, kjer otrok začuti, da je **njegovo mnenje pomembno**: »Otrok mora začutiti, da te zanima, kar govori.« (A40) Poleg slišanja pa socialne delavke več pozornosti namenjajo **preverjanju razumevanja pomena otrokovih besed in izogibanju napačnih interpretacij** simbolnih ali nejasnih izrazov. **Transparentna komunikacija z informiranostjo o postopku, vlogi strokovnega delavca in otrokovih pravicah** je nujna predpostavka za aktivno sodelovanje otroka v postopku. Socialne delavke si prizadevajo, da otroku predstavijo **celoten okvir postopka**: »Otroku vedno povem, kdo sem, kaj počnem, zakaj je tukaj in kaj bomo delali.« (A28), vključno z informacijami o drugih udeležencih: »Razložim mu, kdo je sodnik, kdo tožilec, kdo je iz Hiše za otroke, kdo sem jaz..., da si zna predstavljati, kdo vse bo sodeloval.« (F5) Pomembna praksa je tudi **zagotavljanje povratnih informacij**, saj mora otrok razumeti, kaj se dogaja z njegovo izjavo in katere nadaljnje korake lahko pričakuje. Nekatere socialne delavke poudarjajo pomen **kontinuirane podpore in usmerjanja še k drugim virom pomoči**: »Povem mu tudi, da če bo kaj potreboval, če se bo karkoli zgodilo, da mi lahko piše ali me pokliče.« (H13)

Socialne delavke opozarjajo na **sistemske omejitve**, ki vplivajo na možnost kakovostnega vključevanja otrokovega glasu. Med najpogostejšimi težavami navajajo **preobremenjenost strokovnih delavcev**, zaradi katere pogosto **ni mogoče nameniti dovolj časa pripravi in obravnavi posameznega otroka**: »Včasih si želim, da bi imela več časa za pripravo otroka. Ampak imamo toliko primerov, da komaj sproti obdelamo najnujnejše.« (G10) Dodaten izziv predstavlja **pomanjkanje strokovnjakov**, zlasti psihologov, ki so pogosto ključni člen v zahtevnejših primerih ali obravnavi mlajših otrok, kjer je potrebna specifična psihološka presoja: »Na našem centru nimamo psihologa, kar pomeni, da se pogosto znajdemo v vlogi, za katero nismo najbolj usposobljeni.« (C80) Eden resnejših strukturnih problemov pa predstavljajo **omejene možnosti za namestitve otrok**, zlasti v primerih takojšnje zaščite. V praksi to pomeni, da se otroci včasih **zadržujejo v neprimernem okolju** dlje, kot bi bilo varno in strokovno ustrezno: »Zgodi se, da ni prostora nikjer, niti v kriznem, niti v rejništvu. In potem mora otrok ostati v neprimernem okolju.« (C19) V takšnih primerih se **zamakne obravnava**, otrok pa ostane v okolju, ki mu **ne zagotavlja občutka varnosti in stabilnosti**.

4.1.3. Policija

Predstavnika policije poudarjata, da je **vkjučevanje otrokovega glasu v predkazenskih postopkih omejeno**, saj policija deluje v okviru strogo **formalizirane zakonodaje**, ki **ne omogoča veliko manevrskega prostora**: »Preveč manevrskega prostora nimamo, ker so naši postopki oziroma predkazenski postopki formalizirani po alinejah. Ker mi smo samo orodje tega zakona, ki je pod okriljem Ministrstva za pravosodje. Tam piše, Policija lahko to, to, to naredi. Se pravi, mi ne moremo iti levo in desno. Ker potem primer pade.« (J13) Omejitvam se pridružuje tudi **stroga kontrola nad delom policistov**, saj so **postopki podvrženi pregledu in nadzoru različnih organov**: »/.../ mi smo podvrženi tudi nadzoru direktorata za policijo in druge varnostne naloge. In potem se gre od alineje do alineje pogledat in se secira podrobno vsak postopek, vsak korak. Ali je bil narejen tako, kot mora biti, ali ne.« (J15) To dodatno **zmanjšuje prostor za prilagajanje postopkov otrokovi individualni situaciji**.

Sogovorca opozarjata na **razliko med policijskim razgovorom in forenzičnim intervjujem**. Policija ni pristojna za izvajanje forenzičnih intervjujev, razen če ima strokovnjak **ustrezen certifikat**. Kljub temu se v policiji usposablja za razgovore z otroki, pri čemer uporabljajo znanja s področja forenzičnih pristopov: »Mi v Policiji absolutno zmeraj rečemo, tudi sedaj, ko imamo nove policiste, jih ne usposabljam za forenzični intervju, saj tega lahko opravlja samo tisti, ki ima določen certifikat iz tujine. Drugače je pa usposabljanje za razgovor z otrokom. Jih pa izvajamo v okviru znanj, ki smo jih pridobili v okviru forenzičnega intervjuja.« (K20)

V okviru policijskega razgovora je **pristop do otroka** bistvenega pomena. Po mnenju sogovorcev **ni vsak strokovnjak primeren za delo z otroki**. Delo zahteva poseben **čut, potrpežljivost in razumevanje**: »Lahko je policist odločen pri preiskovanju kaznivih dejanj s prepovedanimi drogami, ima pa težavo z otrokom govoriti.« (J7) Pomembno je, da se otroka obravnava na **prijazen in spoštljiv način**, v **otroku prijaznem okolju**, ki **spodbuja njegovo izražanje**: »Pomembno je, kako bomo mi to izvedli. Tu pa je mogoče glas otroka slišati. Da so sobe prijazne, da so policisti prijazni.« (J17) Ključna je izvedba prvega stika, saj ta vpliva na **otrokovo doživljanje celotnega postopka**. Sogovorca poudarjata, da mora biti prvi stik **prijazen, varen in spoštljiv**: »Pomemben je že ta prvi stik, ko rečeš "Dober dan". Ko pride otrok, ki je doživel nekaj hudega, karkoli je doživel, tudi če samo prekršek, že prvi stik je pomemben. Se pravi, tukaj pa mi lahko upoštevamo glas otroka, da smo prijazni, da so policisti usposobljeni za to, kar se trudimo, da se jih poslušajo, da se jih ne gre v razred iskat in reči "Policija je prišla". To je vse stvar izvedbe.« (J18–20)

Izpoved otroka o nasilju je **ena najtežjih izkušenj za otroka**, zato mora biti razgovor dobro **premišljen in ustrezno načrtovan**, saj gre pogosto za **enkratno, neponovljivo priložnost**: *»Če smo jo zamudili, smo jo zamudili. Torej se je treba na zadevo pripraviti, vsaj vedeti, na kakšen način. To ni razgovor z otrokom v vrtcu, ko ga pelješ na sprehod in vprašaš "Kaj ste danes jedli za kosilo?". Tega ni. To je pogovor o enih težkih temah in je treba to delati premišljeno. Tukaj je treba res širše gledati na te stvari.«* (K31) V središču vseh postopkov mora biti **načelo največje koristi otroka**, vsak primer mora biti obravnavan z **občutljivostjo in pozornostjo**: *»Ko so otroci, se je včasih treba ustaviti in zadihati in pa premisliti, kaj je zdaj v največjo korist otroka. Ko imamo otroke, bodisi na intervenciji zvečer, dajmo pogledat, kaj je v tistem trenutku najboljše za otroka, pa tudi potem v razgovoru z otrokom.«* (K27), *»Sej se zgodi, včasih ne gre, ne moreš zaradi nujnosti postopka ali pa zaradi kakšnih drugih okoliščin. Ampak vedno se pa gleda največja korist otroka. In se upošteva tisto, kar so otroci kdaj povedali, slišali, dejali. Pa tudi sami vemo, da je treba skrbeti za določene stvari, da smo res profesionalni.«* (J21) Organizacija razgovora mora biti **prilagojena otrokovi vsakdanji rutini**, da se prepreči dodatna psihološka obremenitev: *»da ne greš direktno v šolo v razred in ga pokličeš ven, ampak da so to taktične stvari, da se povežeš s šolo, vprašaš, kdaj ima otrok kakšne napovedane zadeve, kdaj ima kakšen test, napovedano spraševanje. Če si predstavljate, da ob 8. zjutraj ima razgovor o spolni zlorabi, ob 10. pa piše test iz matematike. Ne bo šlo.«* (K23)

Kadar razgovor z otrokom poteka v Hiši za otroke, **prostorska ureditev in oprema pozitivno vplivata na otrokovo počutje**. Prisotnost igrač, sproščen ambient in možnost prigrizka prispevajo k ustvarjanju **občutka varnosti in sproščenosti**: *»Ko koristimo njihove prostore, je otrokom tista Hiša v bistvu zelo všeč. Tisti hodniki, kjer so igrače, se otrok res sprosti, potem pa ga povabiš v čajno kuhinjo na kakšen prigrizek in sok.«* (K7) Takšno okolje omogoča, da se otrok pred razgovorom **čustveno umiri**, kar pa vpliva na njegovo **sposobnost izražanja**. Dodatno varnost vzpostavlja možnost, da otrok **skupaj s starši predhodno spozna prostore in osebe**, kar vpliva na **občutek nadzora nad dogajanjem in zmanjšuje negotovost**: *»Potem greš z otrokom v tisto sobo in si najprej s starši še malo pogledaš, če ga pripeljejo starši. Otrok cel čas ve, kje bosta mami in oče.«* (K8) Če pa razgovor z otrokom ne poteka v prostorih Hiše za otroke, se policisti posebej potrudijo poiskati prostor, ki je **otroku poznan in varen** ter čim manj spominja na uradne postopke: *»Tudi če razgovorov ne izvajamo v Hiši za otroke, se zmeraj potrudimo, da je za otroka čim manj stresno, čim manj obremenjujoča izkušnja. Gremo v šolo, v prostor, kjer se otrok počuti varno in je tam zanj prilagojeno.«* (K10) Prilagoditev prostora je

ključen element za **zmanjševanje stresa in obremenjenosti**, ki ju lahko povzroči sama narava razgovora. Skrb za otroku primerno okolje kaže na zavest o tem, da kontekst, v katerem se razgovor izvaja, pomembno vpliva na **otrokovo sposobnost izražanja, razumevanja in doživljanja**. S tem pristopom policija **krepi psihološko varnost** otroka ter **zmanjšuje verjetnost dodatne travmatizacije**. Pristop policistov mora biti **prilagodljiv in celosten**, pogosto pa **presega zgolj uradno vlogo**: *»/.../ da je to izpeljano na način, ki je njemu najbolj prilagojen. Smo tudi malo čarodeji včasih. Pa malo učiteljev, malo socialnih delavcev, malo zdravnikov, malo varuš. Skratka, malo vsega.«* (K9) Takšna večplastna vloga je nujna za **zagotavljanje otrokovega občutka varnosti in zaupanja v postopek**.

4.1.4. Sodišče

Predstavnica sodišča poudarja, da je pri obravnavi mladoletnih oškodovancev in prič temeljna naloga sodišča zagotavljanje postopkov, ki so v **največjo korist otrok** in zanj **čim manj obremenjujoči**: *»Da zagotovimo, da so kazenski postopki, v katerih nastopajo mladoletni oškodovanci ali priče, izvedeni na način, ki je zanje čim manj obremenjujoč in je predvsem v njihovo največjo korist.«* (M1) Pri tem je bistvenega pomena, da je **otrokov vstop v kazenski postopek varen, razumljiv in otroku prijazen**. To se odraža tako v **načinu zaslišanja** kot tudi v **prostorski zasnovi**, kjer se zaslišanje izvede: *»Poskrbeti je treba, da se otrok vključi na način, ki mu je razumljiv, varen in najmanj obremenjujoč. Skrbimo, da postopki potekajo v otroku prijaznem okolju, ki zmanjšujejo občutek strahu.«* (M11) Zaslišanja otrok se ne izvajajo v klasičnih sodnih dvoranh, temveč v **posebej prilagojenih prostorih**, kjer otrok ni v stiku z drugimi udeleženci postopka. Ti zaslišanje **spremljajo prek zvočne in video povezave**, kar otroku omogoča več **zasebnosti** in **zmanjšuje občutek obremenjenosti**: *»Zasliševanje se za to ne izvaja v klasični sodni dvorani, temveč v posebej prilagojenih prostorih, kjer se otrok počuti bolj sproščeno. Poskrbi se, da so druge osebe v ločenem prostoru, zaslišanje spremljajo preko zvočne in slikovne povezave.«* (M2)

Za sodišče je ključnega pomena, da se **otrok ne zaslišuje večkrat po nepotrebnem**, saj vsako dodatno zasliševanje predstavlja **dodatno psihološko obremenitev** in **povečuje možnost retravmatizacije**. Sodnica zato pogosto **sama opravi zaslišanje**, saj ima na sodišču na voljo **tehnično opremljeno in otroku prilagojeno sobo**, kar omogoča večjo **prilagodljivost** in bolj **neposreden nadzor nad potekom postopka**.

Vendar pa sodnica opozarja na sistemske pomanjkljivosti v predkazenskih postopkih. Prva izjava, ki jo otrok poda bodisi na Policiji bodisi na CSD-ju, pogosto **ni ustrezno dokumentirana** in zato **nima zadostne dokazne vrednosti**: *»V fazi predkazenskega postopka, ko se prvi razgovor z otrokom opravi bodisi s strani policije bodisi strokovnega delavca v teh primerih se pogosto zgodi, da razgovor z otrokom ni ustrezno zabeležen ali pa ni potekal na način, ki bi zagotavljal, da se otrokova izjava lahko kasneje uporabi kot dokazno gradivo.«* (M18) Kot možno rešitev predlaga **obvezno zvočno in video snemanje prvega razgovora z otrokom**, saj video posnetek **ohranja celovitost otrokovega izražanja**, vključno z njegovo **neverbalno komunikacijo in čustvenimi odzivi**, ki pa se v zapisniku izgubijo: *»Osebnostno menim, da bi bilo zelo pomembno, da se že ta prvi razgovor z otrokom zvočno in vizualno posname. Torej tudi s sliko, saj video posnetek omogoča vpogled v otrokovo neverbalno komunikacijo, način izražanja, čustvene odzive. Otrok pogosto tudi kaj nariše, napiše. To so vse pomembne informacije, ki jih s klasičnim zapisnikom izgubimo.«* (M19) S takšnim pristopom bi bilo mogoče **zmanjšati število kasnejših zaslišanj**, saj bi se lahko postopek nadaljeval na podlagi **že zbranega gradiva, brez nepotrebnega ponavljanja**: *»S posnetkom razgovora z otrokom bi se zmanjšalo tudi število kasnejših zaslišanj. S tem bi se izognili nepotrebnemu ponavljanju vprašanj in bi lahko nadaljevali na podlagi že obstoječega materiala.«* (M20) V praksi sodniki pogosto prejmejo zapisnike, ki **niso dovolj podrobni ali pa so vsebinsko pomanjkljivi**, kar omejuje njihovo uporabnost kot dokazno gradivo in predstavlja oviro za učinkovito zaščito otrok: *»Na žalost pa se v praksi dogaja, da prejmemo zapisnike policijskih razgovorov, ki niso dovolj podrobni, niso ustrezno napisani, zato se težko uporabijo kot dokaz v postopku.«* (M22)

4.2. Multidisciplinarno povezovanje in sodelovanje v okviru modela Barnahus

4.2.1. Hiša za otroke

V okviru Hiše za otroke je **medinstitucionalno sodelovanje** opredeljeno kot temeljna vrednota, ki izhaja iz zakonskega okvira. Socialna delavka pojasnjuje, da postopki izhajajo iz Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi, ki *»poudarja medinstitucionalno sodelovanje za zagotavljanje celostne obravnave otrok.«* (L34) Prav zakonska ureditev predstavlja okvir za usklajeno delovanje različnih strokovnih profilov, s ciljem **celovite zaščite otroka**.

Prvi korak pri oblikovanju načrta pomoči otroku predstavlja **zbiranje informacij o njegovih specifičnih potrebah**. Strokovnjaki v Hiši za otroke **pridobivajo poročila** od vključenih institucij, kar omogoča **celostno presojo in načrtovanje ustrezne obravnave**: »Pri nas zbiramo informacije, prosimo za poročila za lažjo presojo specifičnih potreb otroka.« (L35, L45) Na tej osnovi se v sodelovanju z drugimi institucijami oblikujejo **protokoli in metode dela**, ki so prilagojeni posameznemu primeru: »V sodelovanju z drugimi institucijami se določijo protokoli za sodelovanje, metode dela, postopki, bodisi forenzična zaslišanja, telesni pregledi, psihosocialna pomoč in podobno.« (L36) Tak pristop omogoča **usklajenost postopkov in strokovno dopolnjevanje** različnih sistemov.

Pred samo obravnavo otroka se vedno organizira **pripravljalni sestanek**, na katerem **otrok še ni prisoten**. Tam sodelujejo strokovnjaki različnih institucij (npr. CSD, policija, sodišče, zdravstvo, nevladne organizacije), ki si **izmenjajo ključne informacije in izkušnje** v povezavi z otrokom in njegovo družino. Namen sestanka je **usklajevanje metod dela**: »Na teh sestankih gre za izmenjavo podatkov, ki so potrebni za obravnavo otroka, znanj, izkušenj strokovnjakov na podlagi sodelovanja z otrokom, družino, usklajevanje in načrtovanje metod dela.« (L37–39) Ključnega pomena pri medinstitucionalnem sodelovanju je **jasna delitev nalog in ciljev**. Vsaka strokovna služba prevzame **odgovornost za svoje področje**, obenem pa se doseže **skupen dogovor o metodah in ciljih obravnave**: »Vsak se osredotoči na svojo specifično nalogo, uskladimo se glede skupnih ciljev in metod dela glede na posamezni primer.« (L40) Takšen pristop prispeva k **hitrejšemu ukrepanju in zmanjšanju podvajanja nalog**. Eden ključnih elementov uspešne obravnave je tudi **učinkovit pretok informacij med institucijami**, kar omogoča **pravočasno, usklajeno in celostno obravnavo otroka**: »Jasno dorečene komunikacijske poti med institucijami lahko zelo olajšajo izmenjavo informacij, ki so potrebne za celostno obravnavo otrok.« (L42) Učinkovita komunikacija preprečuje **časovne zamike** in zagotavlja večjo **usklajenost strokovnega odziva**. Multidisciplinarni tim se medsebojno **dopolnjuje v znanju in pristopih**. Na sestankih se skupaj **načrtuje potek postopkov, razjasnjujejo vloge posameznikov in pripravljajo strokovna poročila**, ki pomagajo pri **razumevanju otrokovega položaja**. Tak pristop prispeva k **večji strokovni koherenci v obravnavi**.

Kljub jasno opredeljenim zakonskim podlagam in primerom dobre prakse socialna delavka opozarja na **izzive v sodelovanju**, ki izhajajo iz **neenotnih praks dela** med različnimi institucijami in regijami: »Vsekakor lahko pride do izzivov, predvsem zaradi pomanjkanja kadrovskih virov, nepoenotene prakse dela med različnimi enotami, različnimi regijami.« (L43,

L46, L59) Tovrstne težave kažejo na potrebo po nadaljnjem **sistemske usmerjenem usklajevanju praks in krepitvi organizacijskih pogojev** za medinstitucionalno sodelovanje.

4.2.2. Center za socialno delo

Uvedba modela Barnahus je pri socialnih delavkah na CSD-jih sprožila različno stopnjo razumevanja in vključenosti v nov sistem sodelovanja. Medtem ko so tiste, ki so s Hišo za otroke že sodelovale, dobro seznanjene z Zakonom o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke (ZZOKPOHO, 2021), nekatere še niso imele možnosti sodelovanja in zato izražajo **delno ali pomanjkljivo poznavanje zakonodaje**: *»Nimam še izkušenj, niti ne poznam, na kak način delajo. Kako izobraževanje, ki bi ga oni ponudili, bi bilo dobrodošlo.«* (D27) Tovrstna razlika v poznavanju zakonodajnih podlag in vloge CSD-ja v postopkih nakazuje na **potrebo po dodatnem informiranju in usposabljanju** socialnih delavcev, saj je njihovo razumevanje ključnega pomena za **učinkovito sodelovanje**. Nekaterne socialne delavke se zanašajo na **splošna pričakovanja o sodelovanju**: *»Nekako pričakujem, da če bomo sodelovali, da nas bodo oni vključili. Ne vem pa, kaj točno piše v zakonu in kakšen je potek sodelovanja.«* (B41)

Pri socialnih delavkah, ki so že sodelovale s Hišo za otroke, so izkušnje sodelovanja zelo različne, vse od **aktivne vključenosti**, kjer je CSD sodeloval že ob prijavi nasilja in podal predlog za zaslišanje v Hiši za otroke: *»Ja, s Hišo za otroke smo že sodelovali. Najprej smo tisti, ki, običajno, podamo prijavo na policijo in smo prvi pobudniki, da se začne raziskovati ali gre tukaj za kakršnokoli nasilje v družini, ki ga zaznamo.«* (I26), do **popolne odsotnosti izkušenj** zaradi narave primerov ali nezadostne vključenosti v postopek: *»Pri meni še ni bilo primera, kjer bi sodelovali s Hišo za otroke.«* (B36) Določene socialne delavke hkrati izražajo **negotovost glede pristojnosti in postopkov**, kar nakazuje na nepoznavanje zakonskih možnosti v smislu podaje predloga za zaslišanje v Hiši za otroke. Ena izmed sogovornic pravi: *»V praksi je pa tako, da mi, kar smo imeli izkušnjo, da se je obravnavalo spolno nasilje, se ni tam izvedlo. Zato ker imam jaz informacijo, mora kazensko sodišče odrediti tam tudi potem razgovor z otrokom. Vsaj tak je bilo do zdaj. Se pravi je omejeno. To more sodišče odredit.«* (B37) Nepoznavanje pristojnosti lahko vpliva na neizkoriščenost modela Barnahus tudi v primerih, kjer bi bila njegova uporaba ustrezna in morebiti za otroka varnejša.

Sodelovanje CSD-ja s Hišo za otroke vključuje več ključnih faz. Ena prvih nalog je **priprava strokovnega poročila**, ki vsebuje bistvene **informacije o otrokovem okolju, družinski**

dinamiki in predlaganih ukrepih: »Ko je sodnik razpisal oziroma dal pobudo, da se ta zadeva izpelje v Hiši za otroke, smo imeli en sestanek sklican. Potem smo center kot tak mogli pripraviti poročilo.« (G82)

Na pripravljalnem sestanku imajo socialni delavci možnost **aktivnega vključevanja** pri **pripravi in oblikovanju vprašanj** za forenzični intervju, kar predstavlja pomemben **zaščitni mehanizem pred neprimernimi vsebinami**, ki bi otroka lahko dodatno obremenile: »Tam na tem pripravljalnem sestanku, kjer se zbirajo vprašanja, ki se bodo otroku na zaslišanju v Hiši zastavila, da ni kakšno takšno, za katerega bi mi ocenili, da je neustrezno oziroma bi lahko dodatno oškodovalo otroka.« (H33) Sodelovanje pri pripravi vprašanj je ena ključnih funkcij pri **zagotavljanju otrokove koristi** v samem postopku.

Po pripravljalnem sestanku sledi spremljanje forenzičnega intervjuja, kjer imajo socialni delavci pomembno funkcijo, saj njihova prisotnost omogoča **sprotno zaznavanje otrokove stiske in pravočasno ter ustrezno ukrepanje**: »Enkrat, ko sem bila tam, se je zgodilo, da ob odzivu otroka, ki je bil zaslišan, nekako smo opozorili, da otrok zdaj je pa že res v hudi stiski in da je smiselno pretehtati, ali je to vprašanje nujno treba, ali se vztraja ali se kakorkoli drugače reagira. V tem delu mogoče mi malo bolj poznamo družino in otroka ter nekatere stvari prej opazimo ter nanje opozorimo.« (I32) Ta izjava osvetljuje močno vlogo socialnih delavcev pri prepoznavanju **neverbalnih znakov stiske**, ki izhajajo iz **globljega poznavanja otroka in njegovih okoliščin** in predstavlja pomemben zaščitni element pred psihološkimi obremenitvami otroka v postopku.

4.2.3. Policija

Sodelovanje med policijo in Hišo za otroke sega že v začetno fazo načrtovanja. Sogovorec J je kot član medresorske delovne skupine sodeloval pri vzpostavitvi zakonske, organizacijske in prostorske strukture: »Govorimo o ideji, kako in kaj bo Barnahus pri nas, kam ga umestiti, na koncu tudi glede urejanja prostorov, pri zakonodaji, pri podzakonskih aktih...« (J1–2) Policija je sodelovala v **izboru in usposabljanju strokovnjakov za izvajanje forenzičnih intervjujev**, ki temeljijo na mednarodno priznanih standardih. Forenzični intervju predstavlja posebno obliko pogovora z otrokom v kazenskem postopku, ki zahteva **visoko raven strokovne usposobljenosti**.

V petletnem prehodnem obdobju, določenem z zakonom, je bila Policija prepoznana kot **ključni organ za podporo pri izvedbi forenzičnih intervjujev**. Poleg osnovnega

usposabljanja so bili strokovnjaki vključeni v dodatno izobraževanje po principu »Train the trainers«, kar omogoča **prenos znanja znotraj institucije in krepitev strokovnih kompetenc**. Sogovorka K poudarja, da policija aktivno vlaga v širjenje znanja o delu z otroki, zato v sodelovanju s Hišo za otroke organizira tematska usposabljanja za širši krog policistov: *»V letošnjem letu smo začeli z enim takim obsežnejšim usposabljanjem za policiste, ker si želimo, da bi bilo čim več policistov usposobljenih tudi za delo z otroki. Zato smo tudi vabili k sodelovanju Hišo za otroke.«* (K4)

V okviru sodelovanja ustrezno usposobljeni policisti **opravljajo forenzične intervjuje** po sodni odredbi, kadar Hiša za otroke **nima razpoložljivega strokovnjaka**, ter **izvajajo uvodne razgovore**, pogosto tudi v prostorih Hiše za otroke. Ti prostori so otrokom prijazni, v bolj zapletenih primerih pa je policistom na voljo tudi **strokovna podpora osebja Hiše za otroke**, še posebej, ko gre za otroke s posebnimi potrebami: *»Zraven je vedno na voljo tudi osebje Hiše za otroke in vedno pomagajo, ko imaš mogoče otroka, mogoče z nekimi posebnimi potrebami in, seveda, ti se moraš pripraviti na takšen razgovor. In so mogoče neke posebnosti, tam pa so strokovnjaki. In potem ti dajejo napotke, kako bi lahko to speljali, da dobimo čim več informacij in da čim manj travmatiziramo otroka.«* (J10) Razgovori se lahko tudi **snemajo**, čeprav njihova dokazna vrednost še **ni sistemsko urejena**: *»Zdaj, koliko je to lahko dokaz na sodišču, ni naše. Mi poskušamo čim več in upam, da v nekaj letih, da se bo tudi naša pravna kultura, da bo to sprejeto, ko bo prvi razgovor, da bomo mi poskrbeli za čim več informacij in vsak naslednji razgovor se bo samo tisto, kar je treba dopolniti.«* (J12) Kljub temu policija vidi v tem pomemben korak k zmanjšanju ponavljajočih se zaslišanj otrok in boljši pripravi sodnih postopkov. V primerih, ko je bil uvodni razgovor opravljen v prostorih Hiše za otroke, je otrok ob morebitnem ponovnem prihodu že **seznanjen s prostorom in osebjem**, kar povečuje **občutek varnosti**. Če je bil uvodni razgovor **temeljito izveden** in so bile **pridobljene ključne informacije**, se v forenzičnem intervjuju lahko zastavijo **dodatna vprašanja**, ki jih predlagata obramba in sodišče. Posledično je lahko intervju **krajši, vsebinsko bolj usmerjen in za otroka manj obremenjujoč**.

Postopki multidisciplinarnega sodelovanja se začnejo s **sodno odredbo**. Če Hiša za otroke nima razpoložljivega strokovnjaka za izvedbo, zaprosi **Policijo**. Ta **prevzame dokumentacijo primera, pregleda gradivo in se začne pripravljati**. V tej fazi Hiša za otroke policistu priskrbi vse **potrebne informacije in dokumentacijo** (poročila šole, CSD-ja ipd.): *»Hiša za otroke, ki ti nudi pomoč, torej, če jaz potrebujem poročilo šole o otroku, bo zanj v mojem imenu zaprosila Hiša. Če potrebujem s Centra za socialno delo, bodo naredili enako. Če potrebujem dosedanj*

obravnavo družine, karkoli, predkaznovanost o sebi, bo to naredila Hiša.« (K15) Pred vsakim forenzičnim intervjujem se v Hiši za otroke **organizira pripravljalni sestanek**, kjer sodelujejo različni strokovnjaki. **Namenjen je usklajevanju poteka in vsebine razgovora**, pri čemer intervju običajno sledi v roku **14 dni**, kar omogoča **pravočasno, premišljeno in usklajeno izvedbo**.

Policisti, ki izvajajo forenzične intervjuje, izpostavljajo, da gre za **psihološko izjemno zahtevno delo**, ki zahteva **popolno zbranost in časovno prilagodljivost**: »Če gre za enkratno dejanje spolne zlorabe, mogoče boš relativno hitro konec, ampak vedno te lahko nekaj preseneti. Ko imamo razgovore z otroki, to ni, da boš rekel, okej ob 13. imam razgovor z otrokom in ob 14. bom doma na kosilu. Pozabi. Bo lahko tudi 16. popoldan.« (K26) Policistom, ki sodelujejo s Hišo za otroke, je omogočena **strokovna supervizija**, kjer lahko **reflektirajo lastno prakso**, se **učijo iz primerov** ter **medsebojno izmenjujejo izkušnje in pristope**: »To so res zelo kvalitetne vsebine. Refleksija lastnega dela, da veš, kaj drugače narediti naslednjič. Ne nazadnje vsi delamo razgovore z otroki. Izkušnje, do katerih pridemo, so enake. Če nekdo iz drugega vidika pogleda na tvoje delo, je potem malo drugače.« (K11) Supervizije prispevajo k **stalnemu strokovnemu razvoju in omogočajo razumevanje razlik med vrstami kaznivih dejanj, čustvenimi odzivi otrok in načinom odzivanja nanje**: »Ker so razgovori v primerih zanemarjanja bistveno drugačni oziroma vprašanja so drugačna kot v primeru spolnih zlorab. Pa kako razbremeniti otroka, ker otrok je v stiski, ko je tam ... Zato je dobro, da se usedemo dol, da si povemo, kaj je bilo dobro, kaj je bilo slabo, kaj bi naslednjič spremenili. Pa saj se na vsakem primeru znova učimo.« (K13) Sogovorka zaključuje z mislijo, da delo na področju zaščite otrok zahteva **nenehno učenje in prilagajanje**, saj se spreminjajo tako otroci kot okoliščine kaznivih dejanj. **Strokovna rast in prilagodljivost** sta tako ključni komponenti uspešnega sodelovanja: »Ko delaš na tem področju, moraš nonstop iti naprej, ne smeš obstati, kjer si. Drugače te čas povozi. Svet se vrti naprej z neizmerno hitrostjo in dejstvo je, da otroci so drugačni, kazniva dejanja so drugačna in včasih še tisti, ki s takšnimi kaznivimi dejanji delamo vsak dan, nas lahko kakšna stvar preseneti.« (K14)

4.2.4. Sodišče

Če sodnik oceni, da bi bilo v otrokovo največjo korist, da zaslišanje poteka v Hiši za otroke, izda **sodno odredbo**, s katero se formalno določi izvedba forenzičnega intervjuja: »Kadar pa presodimo, da bi bilo v otrokovo največjo korist, da se zaslišanje izvede v Hiši za otroke, v skladu z zakonodajo izdamo pisno odredbo, s katero zavodu Hiša za otroke naložimo izvedbo

forenzičnega intervjuja.» (M4) V sodni odredbi so natančno **določeni izvajalec intervjuja, ključne okoliščine**, ki jih je treba razjasniti, ter **datum pripravljalnega sestanka in zaslišanja**. Takšen pristop omogoča **strukturirano pripravo in predvidljiv potek postopka**. Hiši za otroke in strokovnjaku, ki bo izvedel forenzični intervju, se omogoči **vpogled v kazenski spis**, kar predstavlja pomemben korak v **kakovostni pripravi na zaslišanje**. Na ta način strokovnjak pridobi **celosten vpogled v okoliščine primera**.

V okviru modela Barnahus ima sodišče **poleg odločevalske tudi organizacijsko vlogo**, saj je odgovorno za **sklicovanje in vodenje pripravljalnega sestanka**, ki poteka v prostorih Hiše za otroke: *»Ena od nalog je tudi, da skličemo in vodimo pripravljalni sestanek, ki poteka v prostorih Hiše za otroke.»* (M6) Na pripravljalnem sestanku sodelujejo predstavniki vseh ključnih institucij – Hiša za otroke, tožilstvo, policija, CSD, zagovornik, zakoniti zastopnik in po potrebi tudi svetovalec. Cilj je **uskladiti potek intervjuja in oblikovati ustrezna vprašanja**, ki bodo otroku zastavljena: *»Predebatiramo, katera vprašanja so ustrezna, katere okoliščine je treba razjasniti in kako naj zaslišanje poteka, da bo čim manj obremenjujoče za otroka.»* (M9–10) V tem procesu vse institucije **enakovredno sodelujejo in prevzemajo skupno odgovornost za otrokovo dobrobit**.

4.3. Učinkovitost modela Barnahus skozi oči strokovnih delavcev

4.3.1. Hiša za otroke

Po mnenju socialne delavke model Barnahus prinaša več pomembnih prednosti za zaščito otrok v Sloveniji. Ena izmed ključnih prednosti je **uporaba video posnetkov forenzičnih intervjujev**, ki se uporabljajo v sodnih postopkih in **zmanjšujejo potrebo po večkratnih zaslišanjih otrok**: *»Prednost modela Barnahus je ta, da se posneti intervjuji uporabijo v nadaljnjih sodnih postopkih in zmanjša potrebo po ponovnem soočanju otroka s sodnimi postopki.»* (L51) S tem se bistveno **zmanjša tveganje za ponovno retravmatizacijo otroka**. Cilj zavoda je, da je *»Hiša za otroke zadnja točka, kjer otrok poda izjavo.»* (L52). Ključnega pomena je tudi **predpriprava otroka na zaslišanje**, ki vključuje **spoznavanje prostorov in vzpostavitev prvega stika s strokovnimi delavci**. To prispeva k **občutku varnosti in večji sproščenosti otroka med zaslišanjem**: *»Da se ga pred izvedbo intervjuja pripelje k nam, da spozna prostor, da spozna strokovne delavce.»* (L53)

Pomembna prednost modela je tudi **nudenje psihosocialne podpore otroku in družini**, ki traja do šest mesecev po zaključeni obravnavi. Ta storitev je **prostovoljna**, vendar dostopna vsem, ki se znajdejo v stiski po travmatičnem dogodku: *»Otrokom in družini nudimo storitev psihosocialne pomoči, ki je prostovoljna in traja šest mesecev od obravnave.«* (L54)

V Hiši za otroke so v prejšnjem letu začeli razvijati **evalvacijska orodja**, ki so **prilagojena različnim starostnim skupinam** otrok in **omogočajo sistematično pridobivanje povratnih informacij** o obravnavi: *»Izdelali smo vprašalnike za pridobivanje teh mnenj, so prilagojeni tako mlajšim otrokom kot tudi malo starejšim.«* (L10–14) Vprašalniki naslavljajo vidike, kot so **informiranost otroka** v vseh fazah postopka, **ustreznost prostorov** ter **občutek slišanosti in razumevanja**. Pri mlajših otrocih se uporabljajo **vizualna evalvacijska orodja**, kot je lestvica zadovoljstva s smeškoti, ki omogočajo **enostavnejše izražanje občutkov**. Starejši otroci pa izpolnjujejo **strukturirane vprašalnike**, ki vključujejo **odprta vprašanja** in **omogočajo podrobnejši vpogled v njihove izkušnje in občutke** med postopkom. Vsa evalvacijska orodja so dostopna tako v **fizični kot digitalni obliki**, otroci pa jih lahko **izpolnijo doma ali s pomočjo strokovnega delavca**, kadar je to treba. Ta praksa omogoča večjo **prilagodljivost in dostopnost**, obenem pa **krepi zmožnost institucije za refleksijo lastne učinkovitosti in izboljševanja prakse**.

4.3.2. Center za socialno delo

Socialne delavke iz CSD-jev imajo glede sodelovanja s Hišo za otroke različne izkušnje, pri čemer nekatere poudarjajo **izrazito pozitivno izkušnjo**. Poudarjajo, da gre za **dobro premišljen in usklajen postopek**, kjer je **otrok v središču obravnave**. Ena od sogovornic opisuje izkušnjo kot zelo **dragoceno za slovenski prostor**: *»Moram pa reči, da tako s sodišči kot Hišo za otroke se res zelo pripravi na zaslišanje otrok, speljejo na, ne vem, ali lahko rečem, prijeten način, ampak najmanj obremenjujoč način za otroka. In mi je res dragoceno, da to imamo v slovenskem prostoru.«* (I34) Sogovornica poudarja **občutljivost do otroka in tehtnost odločitev**, kadar obstajajo dvomi o ustreznosti zaslišanja. Vloga institucij, ki poznajo otroka, je po njenem mnenju upoštevana: *»Tudi ta povezava s Hišo za otroke in sodiščem, zelo slišijo ostale institucije, ki smo prisotne, ki poznamo otroka, upoštevajo in potem tehtajo, kaj je za njihov postopek na sodišču nujno treba.«* (I52)

Zadovoljstvo socialnih delavk s sodelovanjem je pogosto povezano z **zmanjšanjem psihološke obremenitve otroka**. **Priprava otroka na obravnavo** in **ustrezna komunikacija** prispevata

k večji **sproščenosti in občutku varnosti** pri otroku: »Otroci so dobro seznanjeni na res njim primeren način s pravicami, vsemi, ki jih imajo. In to ena na ena, ne vpričo obdolženega, da si nekaj ne bi upali povedati. Res dobro jih pripravijo prej. Se mi zdi, da se z otroki res tolikokrat prej srečajo, s svetovalkami in izpraševalko, da si zaupajo že do takrat. In ima otrok res možnost biti sproščen v tem pogovoru. Čeprav o težki situaciji.« (I57) Takšna priprava omogoča, da tudi **pogovori o težkih temah potekajo v varnejšem okolju.**

Kot izjemno pomembno socialne delavke izpostavljajo tudi **enkratno in strokovno ustrezno zaslišanje otroka**, ki ga **ščiti pred sekundarno viktimizacijo**: »To, da se ne povzroča dodatne travme oziroma da ne zaslišujejo otroka po nepotrebem, pa da bi dodatno preverjali. To bi moralo biti. Ko se nekdo izpove, je to to. Zakaj rabimo še tolikokrat preverjat. Sploh pri otrocih. Lahko je nekaj, kar je videl, kar je naučen, lahko je nekaj, kar je slišal. Ampak če se je to zgodilo, če je to opisal, je to to. Bi moralo biti enkratna zgodba. Enkratna izpoved tega. In na podlagi tega potem čim prej zaščitit in povzročitelja kaznovat. Od tu naprej pa seveda takoj pomoč otroku.« (C47) Pomen **preprečevanja neposrednega stika otroka z obdolžencem** izpostavlja tudi druga sogovornica. Poudarja, da zaslišanje v Hiši za otroke otroka **ščiti pred ponavljajočimi se opisi dogodkov in možnostjo soočanja z obdolžencem v sodni dvorani**: »Če ne bi bilo zaslišanje v Hiši za otroke, pa bi otrok bil o tem recimo večkrat spraševan in tudi na sodišču bi lahko bil iz oči v oči ta obdolženi prisoten na zaslišanju otroka in verjamem, da bi takrat bilo veliko hujše za otroka.« (H38) Pomemben mehanizem, ki omogoča enkratno izpoved, je **snemanje forenzičnega intervjuja**. Posnetek se v nekaterih primerih lahko uporabi tako v predkazenskem kot kazenskem postopku, kar lahko otroka **ščiti pred ponovnim zaslišanjem**: »Mi smo imeli eno specifiko, kakor so mi potem tudi v Hiši za otroke pojasnili, da naša zadeva je že v predkazenskem postopku bila obravnavana v Hiši za otroke. Kar je po eni strani dobro, z vidika otroka, da govori enkrat. In je to posneto in se ta posnetek potem uporabi v predkazenskem in tudi če potem pride do kazenskega postopka.« (G55)

Kljub številnim prednostim modela pa nekatere socialne delavke opozarjajo na **omejitve enkratne izpovedi v praksi**. Poudarjajo, da otrok o svoji izkušnji pogosto **spregovori večkrat**, že **pred samo vključitvijo v Hišo za otroke**. Bodisi gre za pogovor z učiteljem, svetovalno službo ali strokovnjaki s CSD-ja: »Dejstvo je, da ta model ne spremeni, kolikokrat bo otrok spregovoril o izkušnjah. Ne spremeni, ker se o nasilju in zlorabi najprej zaupa v šoli, potem svetovalni delavki, svetovalna delavka pokliče center, gremo ali mi tja sami ali pa s policijo. Se pravi vsaj dvakrat je povedal v predkazenskem postopku. V bistvu otrok vsaj enkrat minimalno, ampak jaz bi rekla, da zagotovo večkrat spregovori o nasilju, preden pride sploh do zaslišanja

v Barnabus.« (E29) To nakazuje, da model sicer **zmanjšuje ponavljajoča se zaslišanja v pravosodnem okviru, a ne more popolnoma preprečiti ponavljanja izpovedi.**

Sogovornice posebej izpostavljajo **strokovno usposobljenost osebja** v Hiši za otroke, ki zna otroku pristopiti na **spoštljiv in zaščitniški način**, kar omogoča boljše pogoje za **vzpostavitev zaupanja in sodelovanje**. Ključen je **način, kako se z otrokom vzpostavi prvi stik, in kdo vodi razgovor**: *»Meni se zdi, da je ključnega pomena, kdo je tisti, ki govori z otrokom. Pomembno je, s kom se otrok prvič sreča, kdo ga sprašuje, na kak način ga sprašuje in se mi zdi, da ta gospa, s katero sem jaz imela opravka, spraševala je in je imela res tista neka znanja, ki jih mogoče en kriminalist nima ali pa nima toliko izkušenj. In to je tista neka specifika in se mi zdi čudovito, da bi to na ta način potekalo. Da res nekdo, ki ima to znanje, da se zna približat in da zna izvesti ta intervju, ker to je zahtevno delo. In je tudi odvisno od tega, na kak način si zastaviš in kolk potem izveš. Da se potem tudi sodi nekomu in da je nekaj pravici zadoščeno. Ta občutek potem žrtve, da je slišana pa zaščitena.«* (G65) Po mnenju sogovornice so **specifična znanja in izkušnje s forenzičnimi intervjuji** tisto, kar razlikuje strokovne delavce v Hiši za otroke od drugih institucij. Takšna izvedba intervjuja pomembno prispeva k temu, da je otrok **slišan, razumljen in da postopki vodijo k ustrezni obravnavi dogodka.**

Nekatere socialne delavke opozarjajo, da na CSD-jih pogosto nimajo zadostnih možnosti za poglobljene izkušnje na področju spolnih zlorab otrok. Tovrstni primeri so redki, zaradi česar **primanjkuje specializacije**. Ravno zato prepoznavajo pomembno dodano **vrednost specializirane institucije**, kot je Hiša za otroke: *»Na srečo, moram poudariti, da na srečo, imamo manj teh postopkov ... posledično tudi nimamo toliko izkušenj.«* (I35) Po njihovem mnenju lahko prav strokovnjaki znotraj Hiše za otroke, ki se **kontinuirano izobražujejo in specializirajo za to področje**, nudijo **višjo stopnjo podpore otroku, večjo verodostojnost postopkov in večji občutek, da je otrok slišan in zaščitен.**

Med prednostmi sodelovanja socialne delavke izpostavljajo **jasno razdeljene vloge strokovnjakov in usklajenost protokolov**, kar pomembno vpliva na **kakovost izvedbe postopkov**. S **strukturiranim sodelovanjem in dogovorjenimi pristopi dela** postane proces bolj **učinkovit, predvidljiv in osredotočen na največjo korist otroka**. Ena izmed socialnih delavk poudarja: *»To sodelovanje in vloge, ki so razdeljene, in protokol, to je pa super zastavljeno. Mi smo šli, če ste videli po njihovem protokolu, točno po tem smo delali oziroma po tej zakonodaji. In res je bilo tesno sodelovanje. To pomeni, in že s tisto svetovalko, potem na kak način bo samo forenzični intervju opravljen. Vse stvari so bile jasne, vnaprej*

dogovorjene. Kar se tega tiče, enkratno. Ampak enkratno iz vidika nas, vključenih.» (G61) Takšna priprava **krepi tudi občutek varnosti med strokovnjaki**, saj je **potek postopkov jasen, odgovornost pa je skupna**.

Poleg izvedbe samega zaslišanja sogovornice visoko vrednotijo **možnost nadaljnje psihosocialne podpore**, ki jo Hiša za otroke ponuja otroku in družini. Ta podpora se **ne ustavi pri formalni obravnavi**, temveč se **nadaljuje skozi spremljanje in načrtovanje pomoči**, če strokovnjaki ocenijo, da bi to za otroka bilo potrebno. Ena izmed socialnih delavk opisuje primer **individualnega prilagajanja glede na potrebe otroka in aktivno sodelovanje med institucijami** v smeri zaščite otroka: *»Šlo se je za en primer, ko je bila deklica v roku dveh mesecev dvakrat zaslišana za dva različna primera, enkrat kot žrtev spolne zlorabe s strani druge osebe in enkrat kot žrtev s strani svoje mame. In se nam je zdelo, glede na njene pretekle zdravstvene težave, kar zelo veliko za deklico. In so takrat iz Hiše za otroke bolj intenzivno kontaktirali deklico, z njo opravili več predhodnih srečanj, ji dali vedeti, kako in kaj, da se lahko umakne in da ne rabi, če ne želi na kakšne stvari odgovoriti, kar se tiče matere. In tudi na koncu so ponudili in vedno ponudijo svetovanje oziroma terapijo. Res se da z njimi dogovarjat in načrtovati pomoč. In bit z njimi povezan v dobrobit otroka.» (H49, H53, H58)* Ob tem gre za **skupno načrtovanje dolgoročne pomoči** z namenom **ustvarjanja varnega okolja**, kjer lahko otrok **prejme nadaljnjo podporo** v obliki svetovanja ali terapije.

Kljub številnim pozitivnim vidikom medinstitucionalnega sodelovanja znotraj modela Hiše za otroke pa sogovornice prav tako opozarjajo na **pomembne izzive in pomanjkljivosti v komunikaciji in sodelovanju**. Ena od ključnih težav, ki jo izpostavlja ena od sogovornic, je **pomanjkljiva in nejasna komunikacija** po opravljenem zaslišanju. Čeprav so nekateri primeri sodelovanja potekali tekoče, druge izkušnje kažejo, da lahko že **odsotnost nadaljnjega stika in povratnih informacij** povzroči **občutek izključenosti in negotovosti glede nadaljnje obravnave** otrok in družine. Ena od socialnih delavk pove: *»Pri sodelovanju nisem opazila sprememb, čisto tako. Neko povezovanje pa vključevanje in zdaj nobenega glasu več ni od njih. Sem jim pisala maile in ne dobim odziva, tako da ne vem točno, kaj se tam dogaja.» (F45)* **Odsotnost informiranja** po koncu postopkov vpliva tudi na zaznano **pomanjkanje transparentnosti med institucijami**, kar lahko **oslabi zaupanje v sodelovanje in zavira nadaljnjo koordinacijo**: *»Ampak mene zdaj oni niso nič obvestili, ali bodo delali z družino, a so se oni vključili. Pa so rekli, da bodo, pa nisem dobila nobenega odziva.» (F40)* Takšne izkušnje kažejo, da lahko tudi dobro zastavljeni modeli sodelovanja **izgubijo na učinkovitosti**,

kadar **ni vzpostavljenega mehanizma za redno in pravočasno izmenjavo informacij** med vsemi udeleženi institucijami.

V najbolj kritični refleksiji sogovornica izrazi dvom v dejansko usmerjenost modela Barnahus k zaščiti otrok, saj gre po njenem mnenju za **enosmerno izpolnjevanje formalnih zahtev**: »Če mene vprašaš, je to samo za postopke tožilstva in sodišča, zato da je njim olajšano delo. In tukaj sploh ne gre za otroke. Tako da realno jaz mislim, da ne vem, kako bodo oni opravičili svoj obstoj.« (F53) Izjava izraža **razočaranje nad domnevno formalizacijo postopkov in pomanjkanjem občutka za sodelovanje**, ki bi temeljilo na skupnem cilju, **celostni zaščiti otroka**.

Poleg pomanjkanja informacij socialne delavke opozarjajo tudi na **časovne zamude in dolgotrajnost sodnih postopkov**, ki za otroke in družino predstavljajo **psihosocialno breme**. Po izkušnjah sogovornic te zamude pogosto izhajajo iz **organizacijskih in procesnih zapletov, vključno z bolezenskimi odsotnostmi, napakami pri vročitvah vabila ter pomanjkanjem usklajenosti med institucijami**: »Narok nam je dvakrat odpadel. Enkrat zato, ker tožilstvo ni pravilno vročilo vabila očetu in ga seznanilo z zaslišanjem, drugič pa zaradi bolezni tožilke. In se je to zavleklo za 3 mesece skoraj.« (F38) Takšne prekinitve lahko vodijo v **nepokritost vmesnega obdobja**, ko bi otrok in družina potrebovali podporo, a je **zaradi odprtega postopka ne prejmejo**. Prav v tem vmesnem obdobju se socialni delavci znajdejo v **etični dilemi med dolžnostjo zaščite in strahom, da bi z vstopom v družino vplivali na verodostojnost otrokove izjave**: »V tem času si mi nismo upali vzpostaviti kontakta z družino, da ne bi vplivali na informacije, ki bi jih otroka podala. Zato ker nismo želeli vplivat na pričanje, da ne bi vstopali iz neke skrbi, da ne bi pol otroki zaradi centra ne pričali.« (F46) Ta negotovost pogosto vodi do stanja **pasivnega opazovanja**, ki ga sogovornica doživlja kot **občutek nemoči**: »Škoda mi je bilo tiste punce, ker si se počutil tako strašno nemočnega, ker se nisi smel, vsaj tako nam je bilo rečeno, o samem dogajanju doma spregovoriti. Hkrati je pa naša naloga, da ji nudimo support.« (G77) Prisotna je tudi **kritika togosti sistema**, ki ne omogoča dovolj fleksibilnosti obravnave posameznih primerov, saj se v praksi pogosto dogaja, da so **sistemske zahteve nadrejene potrebam otroka**: »Je isto, kot če se delaš, da slona ne vidiš v sobi noter. Zato je bilo to tak težko, ker nas je vse skrbel ta del, da ne bi zadeva padla, ker bi okužili, ker bi vplival nekdo.« (G44) **Zamude v postopkih** pomenijo tudi **izgubljeno priložnost za takojšnjo obravnavo travme**, kar še dodatno obremeni otroka. Sogovornica izpostavi pomembnost časa: »Ta čas, ki mine, ko moreš o nečem spregovoriti, o nekaj hudi zadevi in hudi stiski, je vsaka minuta včasih dolga.« (G62), in opozori, da bi moral **sistem pokazati večjo odzivnost in**

prilagodljivost: »Ta del se mi zdi, da je tisti, kjer bi mogli malo pospešiti in se ne samo nekih protokolov držat. Ker otroki ali pa oseba, ki je v nekaj hudi stiski, takrat ne more razmišljat o protokolih, temveč o tem, kako se bo zadeva rešila.« (G43)

Čeprav sogovornice večinoma prepoznavajo strokovno in celostno podporo, ki jo Hiša za otroke nudi otrokom, pa se pojavljajo tudi **pomisleki glede psiholoških učinkov okolja in prisotnosti večjega števila strokovnjakov med zaslišanjem**. Ena izmed socialnih delavk izpostavlja zadržke do tako imenovane **nevidne prisotnosti** vseh tistih, ki zaslišanje spremljajo za zastekljeno steno. Čeprav se zaslišanje izvaja v posebej prilagojenem prostoru, ki naj bi otroku omogočil občutek varnosti, lahko **tehnologija in zavest o številnih opazovalcih pri otroku vzbudita občutek nelagodja ali dodaten pritisk**: »Super je zastavljeno, ampak jaz si ne znam predstavljati pritiska, ki ga je ta deklica čutila. Soba luščna, ampak kamere so, ne? In otrok ve, da je za steno en velik TV in za tem pa ena sejna soba, kjer sedijo osumljeni, njegov odvetnik, mamica z odvetnikom, en kup zaposlenih tam v Hiši za otroke, sodnik, zapisnikar ...« (G85) V tem pogledu se razkrije **dilema med prizadevanjem za strokovno izvedbo in dejansko čustveno izkušnjo otroka**. V nasprotju s tem pa druga sogovornica poudarja, da ima ključni pomen **iskrena in spoštljiva komunikacija z otrokom**, ki temelji na **pravočasnem informiranju** ter zagotavljanju **fizične ločenosti od povzročitelja nasilja**. Sogovornica poudari, da se otroku vedno **na primeren način razloži, kdo bo prisoten in kako bo postopek potekal**, kar **krepi občutek nadzora, pripomore k razumevanju in varnosti**: »Ko gre za to, sem jaz vsekakor pristaš tega, da je z otroki vedno treba bit iskren. V katerikoli fazi sodelovanja z institucijami je na starosti primeren način treba otroku podati zanj potrebne informacije. To ni v redu, da se mu prikrivajo stvari. In enako je tudi pri tem, da na obravnavah je prisoten domnevni povzročitelj nasilja oziroma obdolženi. Ampak iz lastne izkušnje vam lahko zagotovim, da je vedno v Hiši za otroke srečanje, zaslišanje tako organizirano, da nikakor ni možno, da se otrok sreča z obdolženim.« (I48) Poudari tudi **pomen razbremenjevanja otroka skozi celoten postopek**, saj ima otrok ob sebi strokovnjaka za spraševanje in osebo za **psihosocialno podporo pred, med in po zaslišanju**. Po njenem mnenju takšna organizacija postopkov otroku omogoča, da **lažje obvladuje čustveno stisko** in doživi **zaslišanje kot podporno izkušnjo, ne kot dodatno travmo**: »Otrok ima ob sebi osebo, ki je strokovnjak za spraševanje, prav tako ima ob sebi osebo, strokovnjaka za razbremenjevanje. Tako da res nudijo to podporo in osebno menim, da je za otroka dolgoročno manjša škoda, da se ga ustrezno seznani z vsemi pomembnimi informacijami in se mu ob tem nudi podpora, kot pa da se mu

karkoli od tega prikriva. Ker v bistvu ima tam največ podpore in največ pomoči. Kjerkoli drugje bo srečal to osebo, bo zanj lahko večja stiska.» (I33)

4.3.3. Policija

Oba predstavnika policije model Barnahus ocenjujeta kot **koristen in učinkovit**, predvsem z vidika zagotavljanja **otroku prijaznega, varnega in prilagojenega okolja**. Sogovorka K poudarja, da takšno okolje **pozitivno vpliva na otrokovo pripravljenost za sodelovanje**: »Mi imamo z njimi res odlične izkušnje sodelovanja. Meni se zdi, da že to, ko vidiš otroka, ko gre od tebe ven, ko ga po koncu forenzičnega intervjuja vprašaš "Ali bi se ti še kdaj tukaj pogovarjal z menoj?", nisem še doživela, da bi otrok rekel "Ne".« (K22) Pomemben vidik uspešne obravnave v Hiši za otroke je tudi **skrb za otrokove osnovne potrebe**, kot so lakota, žeja, počitek. Te potrebe vplivajo na **otrokovo sposobnost sodelovanja in izražanja**: »Ko pride v Hišo za otroke, se mora v prvem delu poskrbet za njegove osnovne potrebe, ki jih v tistem trenutku ima. Tak otrok je lačen, je žejen. Od tega, da mu pripraviš zajtrk, do potem forenzičnega intervjuja. Se res trudijo to izkušnjo otroku čim bolj umiliti.« (K29) V okviru Hiše za otroke se strokovni delavci trudijo ustvariti **varno in spoštljivo okolje**, ki omogoča otroku, da bo lahko **spregovoril o travmatični izkušnji**: »Vsi skupaj poskušamo res za otroka narediti, ne ravno najbolj prijetne izkušnje, ker govori o spolni zlorabi, ampak da se že tako hudo dejanje vsaj malo umiri.« (K49)

Po mnenju sogovorca J zaposleni v Hiši za otroke delo opravljajo z **veliko mero predanosti in osebne motivacije**. Pogosto **sodelujejo tudi izven delovnega časa**, da zagotovijo otroku **ustrezno podporo in izpeljavo postopkov**: »Se pa tam res trudijo. Jaz mislim, ko tudi osebno poznaš ljudi, pa veš, kakšen je kot človek. In delajo s srcem to. To so pripravljene delati tudi popoldan, ko je treba vročiti vabilo, se je treba pogovoriti z družino, povedati, kje je Hiša, spoznati otroka. Pa se tudi zapeljat v Črno na Koroškem, če je treba. Pa ti vzame cel dan skoraj, da vse to urediš pa da prideš še nazaj.« (J27–28) Čeprav občasno prihaja do časovnih zamikov, sogovorka K pojasnjuje, da so ti **posledica številnih deležnikov in usklajevanja med njimi**, ne pa nujno pomanjkljivost sistema: »Treba je vedeti, da je tukaj ogromno enih partnerjev vmes. Od vročanja do tega, da vsi prejmejo vabilo na zaslišanje, in odvetniki in CSD, včasih nas pri mizi sedi 15. Ampak če na obravnavi ni tožilca, ni sodnika, otroka, odvetnikov, zagovornikov, se obravnava ne bo izpeljala.« (K48)

Policista opozarjata tudi na pravne omejitve, s katerimi se sooča Hiša za otroke. Zavod deluje v okviru Zakona o kazenskem postopku (ZKP) in Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v hiši za otroke (ZZOKPOHO), kar pomeni, da so **postopki formalizirani, manevrski prostor pa ostaja omejen**: »Hiša za otroke je podvržena Zakonu o kazenskem postopku. Nimajo manevrskega prostora, postopki morajo potekati, kot so zapisani v ZKP in v zakonu, ki ureja delovanje Hiše za otroke. Še vedno je ta procesni del ZKP, izvedbeni je pa zakon o delovanju Hiše za otroke. Se pravi isto imajo vse formalizirano. Spet govorimo o tem, kako bo to izvedeno na otroku prijazen način. Zato je Hiša za otroke. Ne morejo prehitovati postopkov. Ne morejo nekaj narediti brez odredbe sodišča.« (J31) Sogovorec J poudarja **potrebo po zakonodajnih spremembah**, ki bi omogočile, da bi bil lahko otrok **zaslišan že v predkazenskem postopku**, s čimer bi **zmanjšali število ponavljajočih se intervjujev**: »Si želimo, da bi v predkazenskem postopku oziroma že v preiskavi bili otroci zaslišani tam kot priče kaznivega dejanja. Ampak pri tem bi bilo treba spreminjati ZKP in to so postopki, ki tečejo leta in leta.« (J34) Ob tem sogovorka K opozarja, da **neusklajenost med slovensko zakonodajo in tujimi praksami** lahko pomeni, da določeni pristopi, ki se drugod izkažejo kot učinkoviti, **niso neposredno prenosljivi v slovenski pravni sistem**.

4.3.4. Sodišče

Po uvedbi Hiše za otroke kazenski postopki na področju zaščite otroka ne potekajo nujno hitreje, kar sogovorka pripisuje **organizacijski kompleksnosti sistema**. Usklajevanje med institucijami, logistične priprave in večstopenjski postopki **zahtevajo dodaten čas in prilagajanje**. Po besedah sogovornice gre za kompleksen postopek, ki **vkjučuje organizacijo pripravljalnega sestanka, usklajevanja vabil in prisotnost vseh udeležencev** ter samo izvedbo intervjuja v Hiši za otroke, ki je strukturno zahtevnejši kot zaslišanja na sodišču: »Gre za precej kompleksen postopek, ki zahteva veliko usklajevanja med različnimi institucijami. Najprej je tu organizacija pripravljalnega sestanka, pa da se zagotovi ustno vročanje vabila otroku za zaslišanje, kar lahko vzame precej časa. Tudi samo zaslišanje v Hiši za otroke je bolj strukturirano. Vključuje več udeležencev in korakov, kar pomeni, da se mora postopek časovno prilagoditi vsem.« (M23–24) Na trajanje postopka lahko vpliva tudi potrebna **priprava strokovnjaka**, ki izvaja forenzični intervju, še posebej kadar gre za primere z **določeno kompleksnostjo ali specifičnostjo otrokove situacije**.

Kljub prizadevanjem, da bi otrok podal izjavo samo enkrat, se v praksi še vedno pojavljajo primeri večkratnih zaslišanj. Eden od razlogov je **zamenjava odvetnikov** med različnimi

fazami postopka, kar pogosto vodi v **dodatna vprašanja obrambne strani**: »V predkazenskem postopku je obramba obdolženega po uradni dolžnosti, ob preiskovanju se ta dolžnost prekine in v kazenskem postopku ponovno dodeli. To pomeni, da lahko pride nov odvetnik, ki ni sodeloval na pripravljalnem sestanku in želi otroku zastaviti dodatna vprašanja. Če obramba presodi, da nima dovolj informacij iz prvega zaslišanja, potem pogosto sledi ponoven predlog za zaslišanje.« (M28) K dodatnim zasliševanjem prispeva tudi **odsotnost kliničnih psihologov** pri prvem zaslišanju. Zaradi **kadrovske podhranjenosti** ti strokovnjaki pogosto niso prisotni v zgodnji fazi postopka, kar vodi v dodatne obravnave in obremenitve za otroka: »Če bi lahko bili prisotni ob samem zaslišanju otroka, kar zaradi pomanjkanja kadra pogosto ni izvedljivo, bi se izognili dolgotrajnim postopkom in ponavljajočih zaslišanjih. Posledično klinični psihologi otroka pogosto vabijo na ločen razgovor, kar pomeni še eno dodatno izpostavitvev otroka.« (M29) Sogovorka zato predlaga, da bi Hiša za otroke morala razpolagati z **lastnim kadrom kliničnih psihologov v stalni podporni vlogi**. Njihova prisotnost bi omogočila **takojšnjo strokovno presojo** ob prvem zaslišanju in bi pomembno pripomogla k **zmanjšanju nadaljnjih postopkov ter psihološke obremenitve otroka**: »Ob tem sem mnenja, da bi Hiša za otroke morala imeti štiri ali pet kliničnih psihologov, izvedencev, v podporni vlogi.« (M31)

4.4. Vizija sodelovanja in razvoja

4.4.1. Hiša za otroke

Socialna delavka iz Hiše za otroke poleg številnih prednosti modela Barnahus opozarja tudi na **ključne sistemske izzive**, ki vplivajo na kakovost zaščitnih postopkov. Med najpomembnejše spada **razdrobljenost institucionalnih faz**, kjer različne institucije pogosto **delujejo nepovezano, brez enotne koordinacije**. Posledično prihaja do **podvajanja postopkov in večkratnih zaslišanj**: »Otrok običajno poda izjavo vsaj dvakrat pred vključitvijo v Barnahus.« (L49–50) Eden izmed pogostejših zapletov predstavlja **pomanjkljiva komunikacija** med institucijami, ki vodi do **neusklajenosti postopkov in informacij**: »Včasih se zgodi, da je komunikacija med institucijami pomanjkljiva, se med seboj ne obveščajo in prihaja do podvajanj ali neusklajenosti postopkov in informacij.« (L61) Takšna neusklajenost lahko **negativno vpliva na učinkovitost obravnave ter dodatno obremenjuje otroka**. Socialna delavka opozarja tudi na **pomanjkanje specializiranih terapevtskih služb**, kar vpliva na **dolge čakalne dobe** za strokovno pomoč otrokom. Po njenem mnenju je nujno poskrbeti za

poenotenje dela med institucijami, zaposlovanje dodatnega kadra, povečanje dostopnosti storitev in zagotovitev ustreznih finančnih sredstev.

V praksi multidisciplinarnega sodelovanja socialna delavka opaza **neenako stopnjo angažiranosti med strokovnimi profili**: *»Nekateri strokovni delavci sodelujejo bolj aktivno kot drugi, nekateri ocenjujejo, da ne vidijo potrebe po vključitvi.«* (L59) To kaže na potrebo po **večji ozaveščenosti o pomembnosti sodelovanja** ter bolj **sistematičnem vključevanju vseh ključnih akterjev**, ki sodelujejo pri zaščiti otroka.

Kljub obstoječim izzivom pa zavod Hiša za otroke **nadaljuje z razvojem in širitvijo vsebin**. Z letom 2024 so začeli vključevati tudi otroke, ki so žrtve ali priče drugih oblik nasilja ter otroke, vključene v kazenske postopke: *»Z letom 2024 smo vključili tudi obravnave otrok, ki so priče ali žrtve drugih oblik nasilja, ter otrok v kazenskih postopkih.«* (L56) To kaže na nadgradnjo modela Barnahus in njegov **prilagodljiv razvoj, usmerjen v celovito zaščito otroka**.

4.4.2. Center za socialno delo

Socialne delavke opozarjajo na sistemsko potrebo po **prestrukturiranju pogojev dela**, pri čemer izpostavljajo **kadrovsko podhranjenost, občutek izgorelosti in pomanjkanje trajnostne systemske podpore**. Ti izzivi neposredno vplivajo na **zmanjšano kakovost strokovnega odločanja** in omejujejo možnost za **poglobljeno delo z otrokom in družino**. V ospredje je postavljena **časovna obremenitev**, ki jo povzroča **kopičenje administrativnih nalog**, kar pa otežuje osredotočenost na **vsebinski del obravnave**. Ena izmed sogovornic opisuje konkretne posledice omenjenih obremenitev: *»Birokracije je veliko, upoštevati roke, kdaj si vabil, kdaj kdo ni prišel, kaj moreš imeti zapisano. In se trudim, da se pol spomnim, kaj je bilo. Težko je tudi pisat, pa se pogovarjat, ker spet nisi pri stvari. Ni pogovor enak. Premalo nas je za kvalitetno delo.«* (C61) V tej izjavi je zaznati **pritisk med kvaliteto in kvantiteto dela**, ki ga ustvarja sistem, pri čemer obseg nalog **presega človeške zmožnosti** in **zmanjšuje čas**, ki bi lahko bil **namenjen neposrednemu delu z otrokom**.

Pojavlja se tudi **kritika dolgotrajnosti postopkov**, ki so pogosto prepočasni za potrebe otrok v akutni stiski. Dolgotrajnost postopkov lahko vpliva na **otrokov občutek negotovosti** in dodatno **poslabša njegovo psihosocialno stanje**. Ena izmed sogovornic izpostavlja potrebo po takojšnjih ukrepih: *»Pa kar dolgo trajajo stvari. Da bi bilo aktivno, sproti. Ne čez en teden ali pa čez 14 dni, ampak sproti. Da se nemudoma otroka naloži pa pelje tja. Pa se potem dela*

naprej. Saj tudi če se kasneje še nekaj ugotovi, verjamem, da je težko najti vsa vprašanja na začetku, ampak bi bila na ta način manjša stiska.» (G92)

Kadrovske razmere se neposredno odražajo v **številu obravnavanih primerov na posameznega socialnega delavca**. Ena izmed sogovornic opozarja, da bi **več zaposlenih** lahko pomenilo **manj primerov** in s tem možnost za **bolj poglobljeno in intenzivno delo** z otroki in družinami: *»Ena pomembna stvar bi bila kadrovska okrepitev, se pravi več zaposlitev, kar bi pomenilo manj zadev, manj primerov na strokovnega delavca in bi lahko tudi bolj poglobljeno se delalo, intenzivno.» (B64)* Poleg tega sogovornice poudarjajo, da obstoječe obremenitve **onemogočajo redno strokovno usposabljanje**: *»Pa velikokrat si že prijavljen na izobraževanje, pa ga pol kar odpoveš, ker vidiš, da ti ne bo zneslo, pa pol imamo še timske sestanke, ki so itak zelo pomembni na ravni enote, pa vse te zahtevne primere takrat na timu predebatiramo. Tako da imaš cel teden fejest zapolnjen. Pa daš potem izobraževanja na neuradne dneve.» (A141)* Ta izjava osvetljuje **napetosti med potrebo po kontinuiranem strokovnem razvoju in realnostjo preobremenitev**, kar lahko predstavlja resen izziv za vzdrževanje kakovostne prakse.

Poleg kadrovske podhranjenosti in časovne obremenitve je ena sogovornica izpostavila **sistemsko pomanjkanje podpore za socialne delavce pri soočanju s čustvenimi in psihičnimi obremenitvami**: *»Sem zahtevala supervizijo in zdaj čakam že en mesec na njo. In preden jo bom dobila, bom verjetno že sama ne vem kaj naredila. Ne dobimo, no. Nimamo nobene sistematične, sistemske podpore za strokovne delavce. Civilna zaščita ima, gasilci imajo, policija ima. Pa v interventni delamo.» (F66)* Po mnenju sogovornice bi morale biti nudenje podpore v obliki supervizije del **etičnega okvira dela** na področju zaščite otrok. Takšne oblike podpore bi morale biti **sistematične in ne prepuščene osebni pobudi posameznika**: *»Nudenje podpore bi moglo bit del strokovne etike. In ne da moraš ti prosit za supervizijo, individualno. V teh primerih jaz rabim individualno. Ko pa rabiš support, pa ostaneš samo. Pa direktorji in pomočniki sploh ne vedo, kaj delamo na vseh področjih dela.» (F69)*

Pogosta tema med sogovorkami je bilo **pomanjkanje pravne podpore** in z njo povezanih težav pri vodenju zahtevnih postopkov. V nekaterih primerih so bile socialne delavke primorane delovati **brez podpore pravnika**, kar je vplivalo na **občutek strokovne varnosti**: *»Vsi smo strokovni delavci, različni profili so več kot dobrodošli. Nimamo vsega znanja. Saj se trudiš, da vidiš, tudi izkušnje, ampak ni isto.» (C83)*

Kot možno rešitev nekatere izmed sogovornic predlagajo **delo v paru**, kjer gre za **dopolnjevanje dveh istih ali različnih strokovnih profilov za boljše naslavljanje kompleksnosti primerov** ter **nudenje strokovne in čustvene opore**: *»Da lahko čim bolj v paru delamo, ker tudi to opažamo, da še bolj kvalitetno v paru delamo. Dva različna vidika. Veliko lažje je dva pogleda, sploh takole je fino, ko so različni profili, recimo, je socialna delavka pa tam ena pedagoginja pa potem psihologinja pa pravnica. In je cel miks. Pol pa še socialne delavke iz različnih obdobj. To maš popoln tim, z vsemi možnimi znanji.«* (A145)

Podobno tudi izkušnje dela s psihologinjo potrjujejo **koristi interdisciplinarnega odnosa**: *»Sama se velikokrat v tem delu povežem z našo psihologinjo, ker ima ona določena znanja, ki jih jaz nimam, in se mi zdi, da je to dobrodošlo, da lahko mal kombiniramo. Tako da skušamo slišat in sledit željam, ampak hkrati pa prepoznat v tistih željah tudi korist. S psihologinjo delo v paru sicer ni vedno dopustno, bi si pa želeli. Če bi šli striktno po katalogu, naj bi v paru, če se le da.«* (G91)

Različni pogledi in kompetence tako omogočajo bolj **poglobljeno razumevanje otrokove situacije**. Izpostavljeno je tudi, da se takšne oblike sodelovanja pogosto uresničujejo na individualni ravni, znotraj obstoječih kadrovskih možnosti. Nekatere socialne delavke so pri tem opozorile na **potrebo po vključitvi in stalni prisotnosti psihologa v strokovnem timu**: *»Nimamo vsega znanja. Saj se trudiš, da vidiš, tudi izkušnje, ampak ni isto. Rabiš to podporo in žal mi tega tukaj nimamo.«* (C80)

Nekatere sogovornice kot nujno izboljšavo prakse poudarjajo **potrebo po kontinuiranem terenskem delu**, ki omogoča bolj **poglobljeno razumevanje razmer v družini in realnih potreb otroka**. Neposreden stik z okoljem uporabnikov omogoča bolj **celostno presojo varnosti, dinamike odnosov in možnosti za učinkovito intervencijo**. Vendar pa je tovrstna oblika dela pogosto **onemogočena zaradi preobremenjenosti** socialnih delavcev in **časovnih stisk**.

V ospredju se kaže zaznava, da **sistem pogosto daje prednost pravicam staršev**, pri tem pa zapostavlja korist otroka. Ena izmed socialnih delavk izraža dilemo, ki jo pogosto doživlja v praksi: *»Delovni odnos je težko vzpostaviti, da stranka ne razmišlja ves čas, kaj boš ti, na žalost, moral uporabiti, ker smo tudi kaj zaradi zaščite mladoletnih otrok in pol v isti zadevi moraš iti na sodišče, kjer te napadejo zaradi tega, ker to je dokazni material, tega se zavedamo, ampak pol pa družino nazaj povabit, pa se trudit vzpostaviti delovni odnos je res umetnost.«* (C72)

Pri tem pomembno **oviro predstavljajo pravni zastopniki staršev**, ki zastopajo interese staršev, brez upoštevanja otrokovih koristi. Pri tem ena od sogovornic izpostavlja konfliktno dinamiko, pri čemer so **otrokove potrebe in stiske potisnjene v ozadje razprav**: *»Odvetniki ne vidijo*

koristi otroka, ampak gredo, pa zastopajo neke pravice staršev in pol je samo napadanje, zavlačevanje postopkov. Saj če imajo pravico, naj se borijo, naj dokazujejo, samo naj se tukaj ne pozabi na otroka. Težko je sprejet odgovornost, da je nekdo nekaj naredili, za kar bo seveda odgovarjal. Ampak ma pa možnost, da to zadevo popravi.» (C71)

Še en velik izziv predstavljajo omejeni vzvodi za sodelovanje z družinami, zaradi **prostovoljnosti nekaterih ukrepov**. Socialna delavka kot primer izpostavlja **načrt pomoči**, ki v praksi pogosto **nima zadostne teže**: »Mogoče kakšna razširitev, da bi bil tudi ta načrt pomoči, da bi bil bolj obvezen, kot je. Tisto, ko nimamo nekega vzvoda prisile, da bi se človek tega malo bolj obvezal pa da neka pomoč, ki jo ponujamo poleg storitev na centru in ostalih programov. To jim ponudimo, vse je prostovoljno. Potem pa eni so itak že malo bolj odporni pa, ko vidijo, da je na centru, pa se za vsak slučaj vključijo, ker niso prepričani, kakšna bo posledica, ampak teh posledic ni.« (A131) Brez formalnih mehanizmov socialni delavci težko zagotovijo **aktivno sodelovanje družin**, predvsem v primerih, ko gre za odporne ali neodzivne starše. Sistem sicer **omogoča oblikovanje podpornih storitev**, vendar **ne zagotavlja uresničevanja teh ukrepov**.

Ena izmed izrazitejših stisk je **nezadosten dostop otroka do psihološke in psihiatrične pomoči**. V primerih, ko otroci kažejo znake duševne stiske, kot so samopoškodbeno vedenje, motnje hranjenja ali travmatski odzivi, **sistem ne zmore pravočasno zagotavljati obravnave**, ki bi bila usmerjena v preprečevanje poglobljanja težav. Socialne delavke tako opozarjajo na **predolge čakalne dobe** za psihologe in pedopsihiatre, kar **onemogoča učinkovito ukrepanje**: »Nimamo oblik pomoči za otroke. Tukaj potem, ko starše toliko spodbudimo, da nam vsaj prinesejo, da so napotnico uredili za psihologa, ker bo to dolgotrajni proces. Sploh če je nekje ideja oziroma predlog, da se bo nameščalo v rejništvo. Pa predno sploh pridejo na vrsto.« (C78) Še posebej so izpostavljeni programi s področja duševnega zdravja otrok in mladostnikov, kjer čakalne dobe pogosto trajajo več mesecev: »To je vse toliko zasičeno. Pa ti programi za duševno zdravje otrok in mladostnikov. A veš, kok je zdaj čakalna, 6 do 8 mesecev. Ti imaš pa otroka, ki se reže. Mislim pa prehranjevalne motnje ima v akutni fazi, pa reže se. Zdaj pa 6 do 8 mesecev je čakalna v Rakitni. Kaj boš? Pa stvari ne funkcionirajo.« (F70) Socialne delavke se v stiski včasih zatekajo k **neformalnim strategijam svetovanja** staršem, **kako »zaobiti sistem«**, da bi otrok sploh lahko prišel do pregleda: »Izziv je dobit tudi pedopsihiatra. Žal moram reči, da mi staršem včasih dajemo tudi napotke, kako zaobiti to, da se pride do nujne pediatrične pomoči, da je otrok vsaj pregledan in da strokovnjak vsaj takrat oceni, ali bi otrok potreboval kakšna zdravila ali ne. Drugače pa tam leto do leto in pol je čakalna doba za pedopsihiatra. To je dolga čakalna doba in tega se zavedamo.« (I67) Takšne

zamude nosijo veliko posledic, saj se **prej blažje težave** do dejanske obravnave pogosto **poglobijo** do te mere, da je **edina preostala namestitev v strokovni center ali zavod**: »Mislim pa, da bi morali imeti vsi otroki možnost dostopa do ustrezne obravnave takrat, ko jo potrebujejo. Ne pa čez eno leto ali pa dve leti, ko so v bistvu težave res lahko že toliko poglobljene, da moramo že razmišljati o namestitvi v strokovne centre, vzgojne zavode. Pa primarno mogoče res ne bi bilo treba, če bi uspeli ustrezno obravnavati otroke in nuditi ustrezno pomoč staršem pri premagovanju te težave.« (I53) V praksi je vse bolj pogost tudi **problem neustreznih oziroma nezadostnih možnosti za namestitev otrok v kriznih primerih**: »Zdaj zaznavamo, da če pride do nujnega odvzema, so ali krizni centri polni, pa se namešča tudi izven regijsko, da so strokovni centri polni, ni več prostora v stanovanjskih skupinah in ni možnosti namestitve otrok. Ni pa rešitev, da so otroki, tako kot se zdaj dogaja, po več mesecev v kriznem centru. Da ni rejniških družin.« (B69) Ena od sogovornic opozarja na **strukturno praznino** med sistemskimi oblikami namestitev, ki **zajema otroke in mladostnike, ki ne izkazujejo »dovolj resnih« težav za strokovne centre ali »dovolj blagih« težav za druge oblike pomoči**: »Kdo ti bo vzel otroka, ki nima sploh takih hudih vedenjskih težav. Mislim, ne bo, ker oni rečejo 'vsak ni za nas'. Fino. Pa za otroka bi bilo najboljšo, da se umakne iz družine. In v bistvu sploh nimamo namestitev za mladostnike, ki nimajo vedenjskih, čustvenih in učnih težav. Pa otrok tudi ni za odzem, starši se strinjajo, da bi šel otrok v eno stanovanjsko skupino, ampak nimaš ga kam vključiti, ker ali nima tok hudih težav ali pa ima prehude težave. Ta ni za nas, ker nima tok takih težav, ta pa ni več za nas, ker je že za psihiatrijo. In s tem se srečujemo.« (F58)

Pomembno razpravo odpira tudi **pomanjkanje preventivnih programov za starše**, zlasti za tiste, kjer socialni delavci zaznavajo vzgojno nemoč in nizke starševske kompetence. Trenutni programi po mnenju sogovornic **ne omogočajo dovolj široke in sistematične podpore**. Ena sogovornica izpostavlja **potrebo po razvoju preventivnih programov na nacionalni ravni**, ki bi obsegali tudi delo na domu, kar bi okrepilo neposredno podporo družinam in omogočilo boljši vpogled v dinamiko družinskega življenja: »Mi tekom postopka zaznavamo vzgojno nemoč, da bi rabili se okrepiti na tem področju, pa sploh ni programov, kamor bi jih lahko napotili. Že tudi to, da bi bilo možno delo na domu. Sistemsko bi se moralo preoblikovati, mogoče ne samo lokalno, ampak vseslovenska sistemska rešitev.« (B68) Pri tem nadaljuje, da bi lahko bili programi za krepitev starševskih veščin **vzpostavljeni znotraj samih CSD-jev**, ob predpostavkah, da bi bili ti **kadrovsko okrepljeni, z več poudarka na preventivnem delu z družinami**: »In krepitev preventivnih programov znotraj centra. Da bi bilo več teh nekih programov, ki bi jih lahko ponudili staršem. In za programe za krepitev starševskih veščin, tudi

konec koncev tam, kjer je nasilje. Lahko tudi znotraj centra. Se pravi, da bi se kadrovsko okrepili in na način, da bi bilo manj zadev na strokovnega delavca, in na način, da bi se v bistvu poleg teh postopkov, ki jih imamo na centru, bolj v preventivo šlo in bi se ti programi tudi na centru lahko izvajali, da bi lahko napotoval znotraj centra.» (C60) Takšni programi bi lahko ponudili bolj **strukturirano in podporno okolje za ozaveščanje, učenje in spremembo vedenjskih vzorcev** in s tem ponudili **priložnost za zgodnejše ukrepanje in dolgoročnejše učinke zaščite otrok**.

V okviru razprav o viziji razvoja sistema zaščite otrok socialne delavke izpostavljajo tudi **izzive multidisciplinarnega sodelovanja**. Večina jih prepozna, da je sodelovanje **ključno za celostno obravnavo otroka in družine**, vendar pa opozarjajo na ovire, ki omejujejo njegovo učinkovitost. Ena izmed ovir je **prepozno sprožanje zaščitnih postopkov**, saj institucije, ki zaznajo otrokovo stisko, **odlašajo z obveščanjem pristojnih služb**: *»Včasih institucije zaznajo stisko, hudo stisko otroka, ampak nekako še vedno obstaja miselnost ali pa čut določenih zaposlenih, da pa zmorejo to v okviru svetovalne službe v šoli ali pa v okviru obravnave v ambulantni v zdravstvenem domu neke stvari razrešiti. Kar se potem skozi čas izkaže, da ne. In takrat se potem obračajo na centre za socialno delo in smo pogosto mi tisti prvi, ki prepozno sicer sprožimo določene postopke, ampak so vsaj sproženi.«* (I47) Zaradi tega so CSD-ji pogosto **prisiljeni reagirati pozno**, ko so lahko **razmere že kritične**. Treba je poudariti, da pri tem **ne gre za pomanjkanje volje**, temveč za **komunikacijske »razpoke«** med institucijami. Zato sogovornice poudarjajo **pomen dvosmerne in odprte komunikacije** med institucijami, ki temelji na **razumevanju vlog in odgovornosti vseh vključenih**: *»Mi imamo to, vi povejte, kaj imate vi, pa da vidimo, kje smo se izgubili. Ta pripravljenost. Ne tisto, nič ne delate, smo vas klicali. To razumevanje, da ni slabe volje. Smo pa vsepovsod različni ljudje, različno sprejemamo. Da se specializiramo, pa, da še naprej sodelujemo. Ker mi vsi imamo isto populacijo. Eno družino, pa morajo vsi ti biti vključeni, da lahko dobimo neko celo sliko. Moramo sodelovati.«* (C86) Pogosto prihaja do neusklajenosti pristojnosti, kar pomeni, da posamezne institucije delujejo vzporedno, brez jasnega dogovora o delitvi odgovornosti: *»Vsi smo skupaj v tem čolnu, zdaj ali bomo skupaj veslali ali pa vsak v svojo smer ali pa eden bo veslo vrgel, eden ne bo veslal, pa jaz naj cel čoln naprej vlečem. Ne gre, žal.«* (A146) Poleg sistemskih ovir sogovornice opozarjajo tudi na **fluktuacijo kadra**, ki **prekinja kontinuiteto odnosov in zgrajenih sodelovalnih mrež**. S pogostimi menjavami zaposlenih se **rušijo že obstoječi dogovori**, kar zahteva **nenehno vzpostavljanje novih delovnih razmerij**.

Vzporedno lahko prihaja do **komunikacijskih napetosti**, predvsem kadar prihaja do nerazumevanja pristojnosti drugih institucij.

Za učinkovito medinstitucionalno sodelovanje sogovornice izpostavljajo **redna delovna srečanja**, ki omogočajo **izmenjavo informacij**, **spoznavanje praks različnih institucij** in **razjasnitev pričakovanj**. Takšna srečanja so opisana kot **prostori za skupno učenje** in **vzpostavljanje skupnega jezika**, kar pripomore k razumevanju pristojnosti: *»Imamo na tem področju delovna srečanja, da si povemo, kaj mi rabimo. Da se spoznamo, ne v smislu, da bi vplivali drug na drugega, ampak da spoznamo delo drug od drugega. Saj tudi s sodniki imamo, kar je zelo dobrodošlo. Ker oni ne vedo, kaj, kako mi delamo oziroma kako, na kake načine prihajamo do nekih dokazov, izjav, razgovorov. Pa pol da mi razumemo procesno, kako tečejo stvari. Kaj pa oni rabijo, da lahko sploh razmišljajo o nečem.«* (C70) Prav takšna srečanja **omogočajo gradnjo zaupanja** med institucijami in **preprečujejo napačna pričakovanja** ali **interpretacije vlog**. S skupnim pristopom je mogoče zagotoviti celostno in pravočasno pomoč družini: *»Nekako se vsi zavedamo, da samo skupaj lahko res ustrezno pomagamo otroku ali pa celotni družini. Vsak posamezno lahko sicer nekaj dela, ampak učinek pa potem ni. Tako da res samo skupaj nam lahko uspe.«* (I54)

Poleg sistemskih mehanizmov za povezovanje institucij sogovornice opozarjajo tudi na ključni **vpliv ustrezne vodstvene funkcije** v institucijah. Kakovost sodelovanja namreč ni samo rezultat formalnih dogovorov, temveč tudi posledica vodstvenega odnosa do dela, zaposlenih in drugih institucij. Vodje, ki znajo **vzpostaviti jasne dogovore**, **učinkovito komunicirati** in **podpirati svoje zaposlene**, prispevajo k boljši **koordinaciji** in **razreševanju zapletov**: *»Zelo se pozna, kakšne so vodje, pa kako so oni med sabo, ker naša pomočnica, ona, če nekaj ne štima, njej ni problema telefona zavrtet pa enega kregat, ker je ... eno strokovno delavko, ne vem. In se pol pozna, ker pol pa vodje med sabo red naredijo in se pol povsod dol pozna. Je pol naslednja komunikacija veliko bolj ali pa se kej tako spremeni.«* (A70)

4.4.3. Policija

Poleg zakonodajnih izzivov sogovorca izpostavljata strukturne ovire, kot so **kadrovske in prostorske omejitve**, ki vplivajo na **dostopnost storitev**. Ključno težavo predstavlja dejstvo, da se Hiša za otroke nahaja izključno v Ljubljani, kar pomeni dodatno breme za otroke iz oddaljenih regij. Kot poudarja sogovorka K, že sama **dolgotrajna pot lahko negativno vpliva na otrokovo počutje, koncentracijo in sodelovanje**: *»Ne da otrok pride v Hišo, ampak da*

Hiša pride čim bližje k otroku.» (J36) Tak otrok je pogosto fizično in psihično obremenjen, zato je pomembno, da se ob prihodu najprej poskrbi za njegove osnovne potrebe, saj to bistveno vpliva na uspešnost obravnave: »Ker ko otrok pride ob 9. zjutraj na zaslišanje iz Murske Sobote dol, ima za seboj že 5 zastojev, 3 prometne nesreče pa 4 ure na cesti. In pride zmatran. In ko pride v Hišo za otroke, se mora v prvem delu poskrbet za njegove osnovne potrebe, ki jih v tistem trenutku ima.« (K54)

Sogovorec J poudarja **pomen osebne angažiranosti posameznikov** pri zaščiti otrok. Ne zadostuje zgolj institucionalno ukrepanje, ampak je ključno, da **vsak, ki zazna ogroženost, prevzame vlogo glasu otroka in aktivno prispeva k zaščitnim postopkom**: *»Vsi tisti, ki pa sodelujemo v vseh teh postopkih, je pomembno, da smo od samega začetka glas otroka. Se pravi, če jaz nekaj zaznam pri sosedih, da se postavim za tega otroka in da sodelujem v teh postopkih, ne da se ustrašim, ker je sosed močan in visok. Ampak jaz sem glas otroka, jaz sem slišal, sem videl, kaj se z njim dogaja.« (J38)* Pomembno je, da vsi delujemo **proaktivno in kontinuirano**, ne le v trenutku prijave. Po sogovornikovem mnenju prav **stalna prisotnost otroškega glasu ostaja eden izmed šibkejših členov zaščitne mreže** v Sloveniji: *»To velja tudi za učitelje in za vse, da so glas otroka, da sodelujejo ves čas. To je tisto, kar mogoče še v Sloveniji šepa.« (J37)*

Poudarjena je potreba po **odkritem medinstitucionalnem sodelovanju**, ki ne temelji na prelaganju odgovornosti, temveč na **iskanju skupnih rešitev**. Sestanki naj služijo **kritični refleksiji in dogovarjanju**, ne zgolj potrjevanju: *»Če pa poskušamo vsaj enkrat letno, da se sestanemo, tudi če je treba za 2 dni, pa ni to namen, da se trepljamo v smislu vi ste dobri in mi smo dobri, mislim to, da si tudi povemo in da predebatiramo tiste stvari, kjer mogoče ne tečejo tako kot bi morale. Ampak ne da se potem s prstom kaže, kdo je kriv, ko pride do medijskih zadev. Poanta tega je, ko so odprta težka vprašanja ali pa dileme, kaj lahko naredimo v zvezi s tem. Kaj lahko mi naredimo, kaj lahko vi, koga je treba vključiti, kje si lahko pridemo nasproti. Samo zato, da naredimo vse za otroka.« (J39)*

Za učinkovito zaščito otrok je po mnenju sogovorcev nujna **višja profesionalnost v pravnem sistemu**, zlasti med sodniki in odvetniki. Ti morajo **zagotoviti etično in spoštljivo vodenje postopkov**, kar **povečuje pripravljenost posameznikov, da se izpostavijo in prijavijo nasilje**: *»/.../ naj vodijo postopek tako, kot mora biti. Tudi odvetniška zbornica dela veliko na tem, da tisti, ki so za zaščito otrok, bodisi osumljeni bodisi žrtve, da se držijo nekih etičnih standardov. To je tisto potem. Potem bo tudi več ljudi prijavljalo, stalo za svojimi besedami,*

ves čas sodelovalo z vsemi, od policije do sodišča in tako naprej.« (J40–J42) Sogovorka K opozarja, da lahko negativne izkušnje strokovnjakov, ki prijavijo nasilje (npr. učitelji) vodijo v **umik iz postopkov in posledično manjše število prijav**. S tem se **zmanjšuje možnost pravočasne pomoči otroku**: »Včasih bereš, kako odvetniki, obramba mučijo učiteljico, ki je prijavila nasilje nad otrokom. Mine te, da boš še kadarkoli prijavil. Boš raje napisal anonimko na policijo v smislu 'preverite tega otroka, jaz se z imenom in priimkom ne bom več izpostavljala'. Pa svoj dopust moraš jemati, pa greš stokrat na sodišče. To so tiste črne pike.« (K55–56)

Policija poudarja **pomen preventive in ozaveščanja**, saj nasilja ni mogoče odkrivati brez sodelovanja zunanjih deležnikov. **Aktivno vključevanje okolja** je ključno za prepoznavo ogroženosti otroka: »Policija ne trka od vrat do vrat pa sprašuje, ali tukaj bivajo žrtve nasilja. Mi potrebujemo druge ljudi, ki bodo rekli, glejte, tam je ključ od tistih vrat, tam se nekaj dogaja. Torej mi potrebujemo šole, vrtce, CSD-je, potrebujemo sosede, vse, ki nas bodo opozorili, da se v družini nekaj dogaja.« (K32–34) Ključna so **osebna poznanstva in zaupanje** med policisti, šolami in CSD-ji. Tak pristop omogoča **hitrejšo izmenjavo informacij, boljše razumevanje situacije in bolj usklajene ukrepe**: »Šola, CSD in rajonski policist si morajo biti ena takšna triperesna deteljica. Da jaz, ko se znajdem pred neko težavo, ko ne vem, kako naprej, mogoče se znajdem z otrokom in nekaj opažam, da vem, da dvignem telefon in vem, koga bom na CSD dobila, vem, koga bom v šoli dobila. Da jim predstavimo, tako in tako opažamo, ali ste tudi vi morebiti opazili? Ko sodelujemo, če se osebno poznamo, potem zadeve stečejo.« (K42) V okviru multidisciplinarnih timov se išče **ravnotežje med otrokovimi željami in realnimi možnostmi**. Pomembno je, da se otrokove potrebe razumejo in da strokovnjaki otroku znajo na primeren način **objasniti omejitve, kadar pride do le-teh**: »Z vidika zaščite in sodelovanja s CSD-jem je policija ena izmed tistih, ki z njimi sodeluje v multidisciplinarnem timu. To je del zaščite otroka, da se posluša otrokov glas, kaj si otrok v tistem trenutno želi in kaj je z vidika CSD trenutno tudi uresničljivo. Pa včasih otroku tudi pojasniti, zakaj nekaj ne gre.« (K35–36)

4.4.4. Sodišče

Sodnica opozarja na **geografsko omejeno dostopnost** Hiše za otroke, ki deluje izključno v Ljubljani. Otroci morajo zavod pogosto obiskati dvakrat, najprej za pripravljalni obisk, nato za forenzični intervju, kar pa za družine iz oddaljenih krajev predstavlja **logistično in časovno**

breme. V praksi to pomeni, da morajo otroci dvakrat potovati v Ljubljano, kjer najprej spoznajo prostore in strokovne delavce, šele nato sledi zaslišanje. Takšni premiki so lahko za otroka **dodatno psihološko obremenjujoči**. Omejena dostopnost vpliva tudi na **možnost koriščenja psihosocialnih storitev**, ki jih Hiša za otroke nudi do šest mesecev po zaslišanju. Družine iz bolj oddaljenih krajev te pomoči pogosto **ne morejo izkoristiti**, če nimajo redno dostopa do Ljubljane: *»Celotna obravnava, ki jo Hiša zagotavlja, vključno s psihosocialno podporo otroku in družini do 6 mesecev po zaslišanju, je izredno dragocena, ampak tukaj se zopet vrnemo k pomisleku, kako naj otrok in družina iz oddaljenega kraja to pomoč koristi, če nimajo možnosti rednega dostopa do Ljubljane.«* (M33) Sogovorka kot možen ukrep predlaga **vzpostavitev dislociranih enot Hiše za otroke** po različnih regijah v Sloveniji, s čimer bi se zagotovila **enakopravna dostopnost storitev** za vse otroke, ne glede na kraj bivanja.

Poleg dostopnosti sogovorka poudarja tudi potrebo po večji **učinkovitosti in koordinaciji** med institucijami. Predlaga **uvvedbo videokonferenčnih sistemov** za izvedbo pripravljalnih sestankov in spremljanje zaslišanj, kar bi zmanjšalo potrebo po **fizični prisotnosti** vseh strokovnjakov v Ljubljani ter **poenostavilo usklajevanje**: *»Z našega vidika bi bilo smiselno razmisliti tudi o večji uporabi videokonferenc, predvsem za pripravljalne sestanke in spremljanje poteka zaslišanj. S tem bi se izognili nepotrebnim vožnjam v Ljubljani, prihranili bi veliko časa in sredstev ter olajšali usklajevanje med institucijami.«* (M34) Takšen pristop bi **prihranil čas in sredstva**, hkrati pa bi **omogočil bolj tekoče in učinkovito sodelovanje** med strokovnjaki iz različnih regij, brez **nepotrebnih zamud in logističnih zapletov**.

Sogovorka posebej izpostavi tudi zakonodajno ureditev, ki dovoljuje obravnavo v Hiši za otroke izključno mladoletnim osebam. V praksi pa se pojavljajo primeri **polnoletnih oseb s posebnimi potrebami**, ki zaradi svojih kognitivnih ali komunikacijskih značilnosti potrebujejo **enako raven prilagoditve kot otroci**. Zato meni, da bi bilo smiselno, da zakon dopušča izjeme in omogoči obravnavo v Hiši za otroke tudi **polnoletnim osebam z razvojnimi posebnostmi**, saj so tam strokovnjaki posebej usposobljeni za **varno, občutljivo in prilagojeno komunikacijo**: *»Trenutno je ta možnost omejena na mladoletne osebe, torej do dopolnjenega 18. leta starosti. V praksi pa se srečujemo tudi s primeri polnoletnih oseb s posebnimi potrebami, ki so po kognitivnih in čustvenih sposobnostih na ravni otroka. V takšnih primerih bi bilo zelo smiselno, da bi zakon dopuščal izjeme, da bi se takšne osebe lahko obravnavale v Hiši za otroke, kjer so strokovnjaki usposobljeni za občutljivo in prilagojeno komunikacijo.«* (M36)

5. RAZPRAVA

Razpravo bom strukturirala tako, da bom odgovarjala na raziskovalna vprašanja. Drugo in tretje raziskovalno vprašanje sem združila, saj se vloga različnih strokovnih profilov v sodelovanju s Hišo za otroke tesno prepleta s potekom medinstitucionalnega sodelovanja v okviru modela Barnahus.

1. Kako model Barnahus v Sloveniji zagotavlja vključevanje otrokovega glasu v postopke zaščite?

Vključevanje otrokovega glasu v zaščitne postopke je ključno za uresničevanje otrokovih pravic, kjer se otroka ne razume le kot objekt zaščite, temveč kot aktivnega udeleženca s pravico do izražanja mnenja in soudeležbe v postopkih, ki se ga tičejo. Lundy (2007) opredeljuje štiri ključne elemente za uresničevanje otrokove participacije: prostor, glas, občinstvo in vpliv. Ti elementi se medsebojno dopolnjujejo in predstavljajo okvir za razumevanje učinkovite udeležbe otrok v procesih odločanja. Model Barnahus, ki v Sloveniji deluje v okviru zavoda Hiša za otroke, te elemente uresničuje v različni meri, od dobro vzpostavljenih mehanizmov do še neizkoriščenih potencialov.

Prostor označuje potrebo po varnem in spodbudnem okolju, kjer lahko otrok izrazi svoje mnenje, občutke in podeli izkušnje. Gre za temeljni pogoj, brez katerega ni mogoče pričakovati kakovostne in učinkovite participacije (Lundy, 2007). V skladu s tem razumevanjem so sogovorniki poudarili pomen fizične in čustvene varnosti v Hiši za otroke, kjer so prostori namensko oblikovani za zmanjševanje napetosti in spodbujanje izražanja. Model Barnahus zagotavlja ustrezne pogoje tako na fizični kot organizacijski ravni. Prostori so otrokom prilagojeni tako vizualno kot funkcionalno. Uporaba toplih barv, prisotnost igrač, interaktivnih pripomočkov in elementov domačnosti krepijo občutek varnosti in sproščenosti, ki otroku omogočajo, da se že pred pogovorom čustveno razbremeni. Prav tako je pomembna možnost, da se otrok skupaj s starši predhodno seznani s prostorom in strokovnimi delavci, kar krepi občutek zaupanja in predvidljivosti. Ta priprava omogoča, da otrok vstopa v proces z več razumevanja in zaupanja, kar pozitivno vpliva na njegovo pripravljenost za sodelovanje. Poleg fizičnega prostora model Barnahus zagotavlja tudi organizacijski prostor, ki omogoča kontinuiteto v obravnavi, kjer so vsi strokovnjaki, ki sodelujejo v postopku, zbrani na enem mestu. To zmanjšuje potrebo po večkratnem pripovedovanju travmatične izkušnje in posledično zmanjšuje možnost retravmatizacije. Takšen način dela omogoča stabilen in

usklajen postopek, ki povečuje jasnost otrokove vloge in krepi njegov občutek nadzora nad dogajanjem.

Element glas pomeni, da mora imeti otrok priložnost izraziti svoje mnenje (Lundy, 2007). Otrok ne sme biti razumljen zgolj kot pasivni vir informacij v postopku, temveč kot aktivni udeleženec v postopku (Toros, 2021b). V okviru Barnahus se pravica do izražanja uresničuje predvsem skozi forenzični intervju, ki ga vodi posebej usposobljen strokovnjak za razvojno občutljivo in na travmi razumevajočo komunikacijo. Strokovni delavci poudarjajo, da otrok v tem postopku ni zgolj vir informacij, temveč je nosilec izkušnje, ki jo izraža tudi skozi neverbalno komunikacijo. Takšen pristop spodbuja otrokov glas, vendar je pomembno, da se ta ne razume le kot formalno zapisana izjava, temveč kot sporočilo, ki ima vsebinsko težo in zahteva nadaljnji odziv sistema. Poleg forenzičnega intervjuja pa se otroci lahko izrazijo po končani obravnavi s pomočjo evalvacijskih orodij, ki so prilagojeni starosti in razvojnim sposobnostim otroka.

Pomembno dimenzijo predstavlja vprašanje, kdo otrokov glas sliši in kako se nanj odzove. Lundy (2007) opredeljuje občinstvo kot tretji temeljni element modela otrokove participacije, ki se nanaša na pripravljenost odraslih, da otrokov glas dejansko slišijo in ga upoštevajo. Čeprav strokovnjaki v Hiši za otroke zagotavljajo pogoje za slišanje otroka, pa je dejanska upoštevanost otrokovih besed odvisna od učinkovitosti medinstitucionalnega sodelovanja in skupne odgovornosti vseh deležnikov v sistemu zaščite otrok. Iz tega razloga je nujno vzpostaviti enoten protokol prenosa informacij med institucijami, da se zagotovi kontinuiteta upoštevanja otrokove izkušnje. Multidisciplinarno sodelovanje v okviru modela Barnahus to dimenzijo načeloma krepi, saj združuje različne strokovne poglede in omogoča širše razumevanje otrokove perspektive. Vendar pa ugotovitve raziskave kažejo, da ta potencial ni vedno polno izkoriščen in je omejen na ožji institucionalni okvir, v katerem informacije med institucijami ne krožijo dovolj učinkovito. Ena izmed sogovornic je opozorila na manko povratnih informacij o otroku in nadaljnjih postopkih, kar nakazuje na pomanjkljiv sistemski prenos informacij in odsotnost enotnega protokola, kar lahko vodi v izgubo pomena otrokovih besed in onemogoča njihovo vključitev v nadaljnjo obravnavo.

Najmanj prisoten element Lundyjinega modela (2007) je vpliv oziroma dejanski učinek otrokove izjave na končne odločitve. V okviru kazenskega postopka je vpliv pogosto omejen, saj je odločanje prepuščeno tožilstvu in sodišču. Čeprav otrok neposredno ne sodeluje pri končnem odločanju, ima njegova pripoved pomembno težo in je vključena v nadaljnji potek obravnave. Pomembno posredno vlogo imajo tudi strokovni delavci v okviru

multidisciplinarnega sodelovanja, ki lahko s svojim delom, opravljenimi razgovori z otrokom, zapisniki, opazovanjem in povratnimi informacijami pripomorejo k večji upoštevanosti otrokove izkušnje. Vendar pa, kot opozarja ena izmed sogovornic, še vedno obstaja tveganje, da sistem otroka dojema zgolj kot dokazni vir in sredstvo za izpolnjevanje procesnih zahtev, ne pa kot subjekt s pravico do vpliva na odločitve.

Model Bouma in sodelavcev (2018, v Toros, 2021b) dopolnjuje Lundyjin koncept, saj poudarja praktične elemente otrokove participacije: informiranost, slišnost in vključenost. V Hiši za otroke je informiranost zagotovljena z dodelitvijo svetovalnega delavca, ki otroku nudi podporo in ga na njemu razumljiv način seznanja z namenom obravnave, njegovo vlogo, vlogo drugih strokovnjakov ter pomenom izjave, ki jo bo podal. Takšna oblika podpore zmanjšuje tveganje za napačne interpretacije, hkrati pa krepi otrokovo pripravljenost za sodelovanje in občutek nadzora nad dogajanjem. Otrokov glas je slišan predvsem skozi forenzični intervju. V tem procesu ima otrok možnost izraziti svojo izkušnjo tako verbalno kot tudi skozi neverbalne odzive in čustveno doživljanje. Ugotovitve kažejo, da so otroci v večini primerov pripravljeni na sodelovanje, ena od sogovornic pa poudarja, da se otroci po zaključku intervjuja pogosto izrazijo, da bi bili pripravljeni znova sodelovati, kar potrjuje pozitivno izkušnjo s postopkom. Element vključenosti se v modelu Barnahus odraža prek uporabe evalvacijskih vprašalnikov, ki so prilagojeni starosti otrok in jim omogočajo izraziti mnenje o lastni izkušnji v procesu. Gre za razmeroma novo prakso, ki jo izvajajo od leta 2024, zato trenutno še ni podatka o tem, kako se povratne informacije evalvirajo in integrirajo v nadaljnje oblikovanje praks. Tovrstna vključitev otrokove izkušnje bo pomembno prispevala k razvoju bolj odzivnih in otroku prilagojenih pristopov.

2. Kakšna je vloga različnih strokovnih profilov pri vključevanju in upoštevanju otrokovega glasu v postopkih zaščite v sodelovanju s Hišo za otroke?
3. Kako poteka medinstitucionalno sodelovanje v okviru modela Barnahus v Sloveniji?

Hiša za otroke predstavlja osrednji prostor vključevanja otrokovega glasu v kazenskem postopku, pri čemer izhaja iz razumevanja otroka kot aktivnega udeleženca, ki ima pravico biti slišan, razumljen in upoštevan v vseh fazah postopka. Tak pristop je skladen z določili Konvencije o otrokovih pravicah (1989), zlasti z 12. členom, ki opredeljuje otrokovo pravico do izražanja mnenja v vseh zadevah, ki se ga tičejo. Strokovni delavci v Hiši za otroke se zavedajo, da otroci, ki se vključujejo v postopke zaščite zaradi nasilja ali zlorabe, niso homogena skupina. Vsak otrok v obravnavo prinaša svojo zgodbo, raven razumevanja in način

izražanja, kar zahteva visoko stopnjo občutljivosti in individualizacije obravnave (Toros, 2021a). Poudariti je treba, da individualizacija ni samo etična obveza, temveč je nujna tudi za preprečevanje dodatnih psiholoških obremenitev otroka.

Poseben poudarek ima v tem okviru forenzični intervju, ki se izvaja v Hiši za otroke. Ta predstavlja osrednji trenutek, ko je otrokov glas slišan in postane relevanten element kazenskega postopka. Sama izvedba zahteva visoko stopnjo usposobljenosti, saj neprimerna vprašanja, sugestiven pristop ali neupoštevanje otrokove neverbalne komunikacije lahko povzročijo sekundarno viktimizacijo. Socialna delavka v Hiši za otroke ima zato specializirana znanja s področja travme, razvojne psihologije in komunikacije z otroki, kar omogoča kakovostno obravnavo. Kot poudarja Kaldal (2020a), je eden izmed pogojev modela Barnahus prav razvojno ustrezna in otroku prilagojena komunikacija v varnem okolju, ki zmanjšuje tveganje za sekundarno viktimizacijo in krepi otrokov glas v pravosodnem postopku. Posebno mesto zavzema tudi svetovalna vloga socialne delavke, ki ni zgolj spremljevalna, ampak hkrati tudi podporna, saj zagotavlja, da otrok razume, kaj se z njim dogaja, kakšna je njegova vloga v obravnavi, kako postopki potekajo in kakšne so vloge drugih udeležencev postopka. S to aktivno vključenostjo otroka se krepi njegov občutek varnosti in zaupanja, hkrati pa tudi nadzor nad lastnim življenjem (Lind Haldorsson in Heiberg, 2019).

Vloga socialnih delavk na CSD-ju je pri vključevanju otrokovega glasu v zaščitne postopke ključna, saj so pogosto prve, ki vstopajo v stik z otrokom, prepoznajo ogroženost in sprožijo zaščitne ukrepe. Njihova vloga pri vključevanju otrokovega glasu pa ni brez izzivov. Zaradi pomanjkanja specializacije, institucionalne podpore in kadrovskih obremenitev se pogosto izogibajo poglobljenim razgovorom z otroki, predvsem mlajšimi in tistimi z izkušnjo spolne zlorabe. Kot poudarja Toros (2021b), je temelj učinkovitega vključevanja otrok v zaščitne postopke neposreden dialog z otrokom, ne pa posredovanje informacij prek odraslih. Vselej pa se v praksi pogosto zgodi ravno nasprotno, saj se nekatere strokovne delavke ne čutijo suverene za samostojno vodenje pogovora z otrokom in to vlogo raje prepuščajo psihologom. Ta negotovost v komunikaciji z otrokom ni odraz pomanjkanja motivacije, temveč posledica pomanjkanja specializiranih znanj. Mnoge socialne delavke ob tem izražajo skrb, da bi z neustreznim pristopom ali napačno zastavljenimi vprašanji nehote povzročile dodatno stisko ali vplivale na verodostojnost otrokove izpovedi (Vis, Holtan in Thomas, 2012).

Kljub izzivom ostajajo socialne delavke na CSD-jih nenadomestljiv člen v procesih zaščite, saj njihove poglobljene informacije o otrokovem družinskem in socialnem okolju dopolnjujejo

forenzično obravnavo. Njihova vloga se ne zaključi samo s prispevanjem poročila, temveč imajo pomembno vlogo na pripravljalnih sestankih, kjer lahko aktivno prispevajo k oblikovanju vprašanj, prepoznavajo rizične vsebine in zagotovijo vpogled, ki ga drugi strokovni delavci pogosto nimajo. Mešl in Drobnič Radobuljac (2019) opozarjata na pomembnost sodelovanja CSD-ja z drugimi institucijami, saj v okviru Barnahusa njihovo širše prepoznavanje družinskega konteksta in življenjskih okoliščin otroka omogoča, da v določenih primerih med samim spremljanjem forenzičnega intervjuja opozorijo na otrokovo stisko in pomagajo pri prilagoditvi poteka postopka.

Policija kot institucija deluje v strogo določenem zakonskem okviru, ki pogosto omejuje fleksibilnost pri vključevanju otrokovega glasu. Kljub zakonsko predpisanemu okviru delovanja policije se na posameznih mestih vselej oblikuje pomemben prostor za občutljivost in strokovno presojo. Ta »prostor«, kot opozarjajo Woodman, Rocke in McArthur (2023), pogosto temelji na individualnih zmožnostih, empatiji in strokovni zavzetosti posameznikov, ne pa na enotnih sistemskih rešitvah. Predstavlja razliko med tehnično izvedbo postopka in pristopom, ki otroku zagotavlja varnost in občutek slišnosti. Takšen pristop se kaže ob prvem stiku z otrokom, kjer način nagovora, izbira prostora, v katerem bo potekal razgovor, in način komunikacije bistveno vplivajo na otrokovo doživljanje celotnega postopka. Participacija oziroma način, kako je otrok slišan, se v tem kontekstu ne kaže samo v vsebini njegovih besed, temveč v odzivu sistema nanje, da so pospremljene z razumevanjem, da se upošteva otrokov tempo, da se strokovni delavec zaveda ranljivosti otroka v trenutkih, ko pripoveduje o travmatični izkušnji (Toros, 2021a). Takšna občutljivost ni samoumevna, temveč je rezultat zavestnega truda strokovnjakov, ki v okviru zakonodajnih omejitev iščejo možnosti za približanje postopkov otrokovim potrebam.

V sodelovanju s Hišo za otroke policija prevzema dvojno vlogo, podporno in izvajalsko. Obe zahtevata tako tehnično usposobljenost kot psihološko občutljivost. Policija deluje kot podpornik Hiši za otroke pri zagotavljanju ustrezno usposobljenih strokovnjakov za izvedbo forenzičnih intervjujev v primerih, ko Hiša nima razpoložljivega svojega strokovnega delavca (Council of Europe, 2018b). V vlogi izvajalca forenzičnega intervjuja ima policija pomembno operativno vlogo. S pravočasnim pridobivanjem dokumentacije, zbiranjem informacij o preiskavi, komunikaciji z drugimi vključenimi institucijami in v sodelovanju s Hišo za otroke skrbi, da forenzični intervju poteka tekoče in v skladu z dogovori. Pri tem je pomembno, da je strokovni delavec sposoben prepoznati posebnosti primera in upoštevati otrokove potrebe že v

sami fazi načrtovanja razgovora. Uspešnost sodelovanja je tako v veliki meri odvisna predvsem od medsebojne usklajenosti in izmenjave informacij med institucijami. Prevezanje vloge izvajalca forenzičnih intervjujev je po besedah sogovornice »psihološko zelo zahtevna« in zajema izjemno stopnjo psihološkega razumevanja, empatije in prilagodljivosti. Pomemben varovalni dejavnik v tej vlogi je dostop do supervizije, ki jo izvajalcem intervjujev omogoča Hiša za otroke. Policistom omogoča, da reflektirajo lastno delo, obravnavajo čustvene odzive in razvijajo boljše pristope ob izmenjavi praks z drugimi strokovnjaki. Supervizije hkrati nudijo pomembno psihološko podporo, ki preprečuje izgorelost in krepi kakovost obravnave (Council of Europe, 2018b).

Vloga sodišča pri vključevanju otrokovega glasu je večplastna in pogosto ujeta med pravnimi zahtevami po objektivnosti kazenskega postopka in sodobnimi načeli participacije otrok v zaščitnih postopkih. Kot poudarja Zermatten (2010), načelo največje otrokove koristi deluje kot postopkovno pravilo, ki zahteva presojo vpliva vsake odločitve na otroka, hkrati pa je interpretativno načelo, ki odraslim nalaga odgovornost za odločanje v otrokovo dobrobit. Sodnica, vključena v raziskavo, jasno prepozna pomen otroku prijaznega okolja, pomena enkratnega zaslišanja in celostne zaščite otrokovega doživljanja sodnega postopka. Vzpostavitev varnega, razumevajočega in neobremenjujočega okolja v sodnem postopku ne vpliva zgolj na otrokovo sposobnost jasnega izražanja v skladu z njegovo starostjo in razvojnimi zmožnostmi, temveč pomembno prispeva tudi k zmanjšanju občutka strahu in nemoči, krepi otrokovo samozavest in zaupanje v sodne postopke (Iorfa idr., 2022). Sodišča so sicer pogosto osredotočena predvsem na procesno ustrezen način zaslišanja in uporabnost otrokove izjave v nadaljnjem kazenskem postopku. Ob tem ostaja vprašanje, v kolikšni meri je otrokov glas razumljen kot izraz njegove osebne izkušnje za razumevanje okoliščin in presoje največje koristi in ne le kot dokazno gradivo. Sodišča pogosto razpolagajo z nepopolnimi ali vsebinsko pomanjkljivimi zapisniki razgovorov, kar zmanjšuje dokazno vrednost otrokove izjave in lahko vodi v dodatna zaslišanja. S tem se ustvarja nevarnost večkratnih zaslišanj, ki povečuje tveganje za sekundarno viktimizacijo in zmanjšuje otrokovo zaupanje v sistem.

Pri zaslišanju otroka ima sodnik dve možnosti: lahko izda odredbo za zaslihanje v Hiši za otroke ali pa zaslihanje izvede sam, na sodišču. Sodniki v praksi pogosto posegajo po slednji možnosti, saj imajo na sodišču dostop do tehnično opremljene sobe. Ta praksa po besedah sogovornice omogoča večjo fleksibilnost in neposreden nadzor nad potekom postopka, a hkrati odpira pomembno vprašanje, ali je sodnik kot posameznik dovolj usposobljen za otroku prijazno

izvedbo zaslišanja, ki se lahko približa načelom na travmi temelječega in razvojno primernega pogovora. Čeprav nekateri sodniki in sodnice izkazujejo visoko stopnjo občutljivosti za otrokovo doživljanje, ta praksa ni poenotena, kar pomeni, da je kakovost zaslišanja pogosto odvisna od osebnih kompetenc in pripravljenosti posameznega sodnika ter prostorskih zmožnosti v sklopu sodišča, da lahko zagotovijo otroku prilagojeno in prijazno okolje. Sodišče ima v sodelovanju s Hišo za otroke pomembno organizacijsko vlogo, saj skliče in vodi pripravljalni sestanek, določa ključna vprašanja, ki oblikujejo potek forenzičnega intervjuja ter spremlja potek intervjuja. Sodelovanje sodišča in Hiše za otroke omogoča višjo raven koordinacije in priprave, vendar pa je sodelovanje pogosto odvisno od posameznega sodnika, kar ponovno ustvarja neenotno prakso med regijami.

Model Barnahus v Sloveniji temelji na ideji preseganja razdrobljenosti sistema in zagotavljanja usklajene, strokovno podprte in otroku prijazne obravnave. Hiša za otroke tako vzpostavlja komunikacijske poti med institucijami z organizacijo pripravljalnih sestankov, oblikovanjem protokolov in jasne razdelitve vlog med institucijami. Na normativni ravni je temelj za takšno sodelovanje Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke (2022) in Zakonom o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njegovi celostni obravnavi v Hiši za otroke (ZZOKPOHO, 2021). Zakon določa temeljna načela delovanja Hiše za otroke, Uredba pa konkretizira način sodelovanja med institucijami.

Uredba (2022) natančno opredeljuje obveznosti sodelovanja med Hišo za otroke in drugimi ključnimi udeleženci v zaščitnih postopkih, med njimi tudi CSD-ji. Členi od 10. do 13. posebej poudarjajo obveznost skupnega delovanja pri zagotavljanju prisotnosti otroka na zaslišanju, posredovanja informacij in tehnične podpore za izvedbo nalog CSD-ja. Po Uredbi je predvideno, da se CSD obvešča o začetku in zaključku obravnave (11. člen) ter da lahko CSD sam zaprosi za izvedbo nalog v prostorih Hiše za otroke (12. člen).

V praksi se v tem delu kaže razkorak med normativnim okvirom in dejansko izvedbo. Iz izkušenj socialnih delavk iz CSD-jev je poznavanje Uredbe (2022) omejeno. Nekatere socialne delavke so izrecno navedle, da za obstoj Uredbe niso vedele, kar kaže na pomanjkljivo sistemsko implementacijo. Če strokovni delavci niso seznanjeni z vsebino pravnega okvira, ta sam po sebi ne more zagotavljati učinkovitega sodelovanja. Ugotovitve hkrati nakazujejo, da je učinkovitost sodelovanja pogosto odvisna od kakovosti medosebnih odnosov in lokalnih praks. V okoljih, kjer je komunikacija dvosmerna in kontinuirana, model Barnahus po

opažanjih sogovork bolje deluje. Nasprotno pa lahko pomanjkanje vsebinskega dialoga in površinsko formalni odnos vodita do prekinjenega pretoka informacij, kar neposredno vpliva na kakovost obravnave otroka. Izpostavljen je bil primer, ko CSD po izvedbi forenzičnega intervjuja ni prejel povratnih informacij o nadaljnjem poteku postopka in sprejetih odločitvah. Odsotnost tovrstnih informacij ne pomeni zgolj tehnične pomanjkljivosti, temveč ima lahko resne posledice pri zagotavljanju celostne podpore otroku, saj so CSD-ji pogosto edini, ki to podporo dolgoročno opravljajo. Po drugi strani pa socialna delavka v Hiši za otroke opozarja na neangažiranost nekaterih CSD-jev, ki se pogosto ne odzivajo na povabila k sodelovanju, ne prisostvujejo pripravljalnemu sestankom in se aktivno ne vključujejo v obravnave. Takšna pasivnost po njenem mnenju zavira celostno in usklajeno obravnavo otrok, saj ovira usklajevanje strokovnih pogledov. Ta različna vpogleda nakazujeta, da so pomanjkljivosti v sodelovanju obojestranske in ne izhajajo zgolj iz nepoznavanja Uredbe ali sistemskih omejitev, temveč tudi iz ne-pripravljenosti za sodelovanje in prevzemanje odgovornosti posameznih strokovnih delavcev. Brez aktivne vloge vseh vključenih institucij ostaja učinek modela Barnahus omejen.

Poleg tega strokovni delavci pogosto opozarjajo na dolgotrajnost sodnih postopkov, ki potekajo brez sprotnega usklajevanja in transparentnega pretoka informacij o nadaljnjih ukrepih. Takšen proces ustvarja občutek izgubljenosti v sistemu, tako za strokovne delavce kot tudi za otroke in družine. Vmesno obdobje, ko otrok čaka na razplet postopka brez kontinuirane pomoči in podpore, zanj pomeni dodatno obdobje negotovosti in stiske, kar je v nasprotju z načelom zaščite otrokove koristi, po katerem deluje model Barnahus.

4. Kako strokovni delavci ocenjujejo učinkovitost modela Barnahus pri vključevanju otrokovega glasu v zaščitne postopke?

Učinkovitost zaščitnih sistemov za otroke se v praksi kaže skozi uspešnost zagotavljanja pogojev, v katerih je otrokov glas slišan, razumljen in tudi upoštevan (Lundy, 2007). Model Barnahus v Sloveniji je bil vzpostavljen z namenom zagotavljanja bolj celovite in manj obremenjujoče obravnave otrok, ki so žrtve nasilja ali zlorab. Osrednja vizija temelji na načelu največje koristi otroka in uresničevanju pravice do sodelovanja v vseh fazah postopka. Vendar pa učinkovitost tega modela ne izhaja zgolj iz njegove idejne zasnove, temveč od načina uresničevanja v vsakdanji praksi različnih institucij.

Strokovni delavci iz vseh štirih vključenih institucij (Hiša za otroke, CSD, policija in sodišče) model Barnahus prepoznavajo kot pomemben napredek na področju zaščite otrok. Kot ključne

prednosti izpostavljajo otroku prijazno okolje, zmanjševanje možnosti za retravmatizacijo ter povezovanje ključnih storitev na enem mestu, kar omogoča večjo kontinuiteto obravnave, krepi občutek varnosti in predvidljivosti pri otroku. Kaldal (2020b) poudarja, da integriran pristop modela Barnahus omogoča celostno obravnavo otroka, ki vključuje forenzični intervju, zdravstveno oceno in psihosocialno podporo, vse to v skladu z največjo koristjo otroka in njegovo pravico do participacije (KOP, 1989).

Ob primerjavi pogledov različnih strokovnih profilov je razvidno, da se nekateri elementi modela različno vrednotijo glede na posamezno institucionalno vlogo. Socialna delavka v Hiši za otroke model razume kot pomembno inovacijo, ki udejanja individualiziran pristop in sistematično evalvacijo otrokovih izkušenj. Socialne delavke iz CSD-jev poudarjajo višjo strokovnost in občutljivost obravnave ter manjšo izpostavljenost otrok sodnim postopkom. Policija prepoznava Barnahus kot prostor, ki jim omogoča kakovostnejšo in otroku prijaznejšo izvedbo razgovorov. Sodišče pa model vrednoti skozi dokazno uporabnost in kot pomemben mehanizem za preprečevanje sekundarne viktimizacije otrok.

Med izpostavljenimi prednostmi modela Barnahus sogovorniki poudarjajo možnost enkratne izpovedi otroka, ki se izvede v varnem in otroku prilagojenem okolju. Posnetek forenzičnega intervjuja se nato uporabi kot dokazno gradivo v sodnih postopkih, kar naj bi v praksi zmanjšalo potrebo po nadaljnjih zaslišanjih. Vendar pa sogovorniki opozarjajo na neskladje med zastavljenimi cilji modela in dejansko prakso v Sloveniji. Po trenutnem veljavnem slovenskem pravnem okviru se namreč Hiša za otroke praviloma vključi šele v fazi kazenskega postopka oziroma predobravnavnega naroka, ko je že potrjen utemeljen sum kaznivega dejanja (Kaldal, 2020b). Do te faze je otrok pogosto že podal svojo izpoved najmanj enemu strokovnjaku, bodisi svetovalnemu delavcu v šoli, bodisi strokovnemu delavcu na CSD-ju in/ali policistu. S tem je cilj enkratne izpovedi otroka že v zgodnji fazi postopka zgrešen. Kaldal (2020b) opozarja, da se otroka v večini primerov najprej zasliši v okviru kriminalistične preiskave za ugotavljanje suma kaznivega dejanja, šele nato pa se izvede zaslišanje v Hiši za otroke, ki ga vodi za to posebej usposobljen strokovnjak, ob navzočnosti sodnika in drugih strokovnjakov. Otrokova izjava, ki je podana med policijsko preiskavo, ni pridobljena v okviru sodnega postopka, zato v praksi nima dokazne vrednosti, saj je neskladna s pravico obdolženca do navzkrižnega zaslišanja (Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic, 1950, v Kaldal, 2020b). Otrok je zato ponovno primoran k podajanju izjave, kar pa lahko privede do neskladij med izjavami, hkrati pa se povečuje tveganje za retravmatizacijo. Kljub sistemskim omejitvam in brez možnosti vplivanja na predkazenski postopek pa, kot poudarja socialna delavka iz Hiše za

otroke, ostaja ključni cilj modela Barnahus, da otrok svojo zadnjo izpoved poda v okviru Hiše za otroke, kjer se z ustrezno pripravo, varnim okoljem in multidisciplinarno podporo otroku omogoči, da je njegov glas slišan in pravno upoštevan.

Strokovni delavci kot izjemno pomemben element učinkovitosti modela izpostavljajo pripravo otroka na zaslišanje. Možnost, da otrok spozna prostore, osebje in potek postopka pripomore k občutku varnosti in zmanjšuje njegovo stisko. Ob tem model vključuje možnost psihosocialne podpore pred, med in do šest mesecev po zaključeni obravnavi, kar omogoča dolgotrajnejšo podporo otroku in njegovi družini ter krepi celostni pristop obravnave. Dodatno pomemben napredek predstavljajo evalvacijska orodja, ki so prilagojena otrokovi starosti in razvojnim sposobnostim. Ta orodja v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah (1989) udeležujejo pravico otroka do participacije in izražanja lastnega mnenja o izkušnji obravnave. Facca in sodelavci (2020) opozarjajo na otrokovo participacijo kot dinamičen proces, ki zagotavlja uporabo tehnik, ki otrokom omogoča, da svojo izkušnjo izrazijo na njim prilagojen način (verbalno, neverbalno ali skozi druge oblike izražanja). Z uporabo evalvacijskih orodij se v model vnaša pomemben element soodločanja, ki otroku omogoča aktivnejšo vlogo pri oblikovanju kakovosti postopkov.

Kljub številnim prednostim pa strokovni delavci opozarjajo na strukturne ovire, ki vplivajo na dejansko učinkovitost modela. Med njimi izstopa kadrovska podhranjenost, zlasti na področju klinične psihologije, ki zmanjšuje možnost prisotnosti ustreznih strokovnjakov v zahtevnejših primerih. Posledično je otrok kasneje vabljen na dodaten razgovor, z namenom pridobitve izvedenskega mnenja, kar lahko ponovno poveča možnost sekundarne viktimizacije. Poleg tega časovni zamiki, ki nastajajo zaradi usklajevanja vseh vpletenih institucij, vplivajo na hitrost izvedbe zaščitnih ukrepov. V tem okviru socialne delavke opozarjajo, da se pogosto vzpostavi vmesno obdobje negotovosti, v katerem otrok in družina ostaneta brez ustrezne podpore, saj postopek še ni zaključen, hkrati pa institucije ne želijo posegati v družinsko dinamiko. V tem času se pojavijo etične dileme med dolžnostjo zaščite in strahom, da bi s svojo prisotnostjo vplivali na verodostojnost otrokove izjave. V nekaterih primerih se tako kaže, da sistem daje prednost formalni pravilnosti postopkom pred občutljivim odzivom na otrokove potrebe.

Poudarjena je potreba po večji dostopnosti modela, z razmislekom o vzpostavitvi dislociranih enot izven Ljubljane. Otroci morajo zavod pogosto obiskati dvakrat, zaradi pripravljalnega obiska ter kasneje za izvedbo forenzičnega intervjuja, kar pa za družine iz bolj oddaljenih krajev pomeni dodatno logistično in časovno obremenitev. Omejena fizična dostopnost hkrati vpliva na možnost koriščenja nadaljnje psihosocialne podpore, ki jo Hiša za otroke nudi do šest

mesecev po zaključeni obravnavi. Družine, ki nimajo rednega dostopa do Ljubljane, te možnosti pogosto ne morejo v celoti izkoristiti. Centraliziranost zavoda pomeni tudi večje usklajevanje strokovnih delavcev in daljši obseg poteka postopkov zaradi morebitnih zamud. Poudarjena je potreba po digitalizaciji sistema, ki bi omogočila večjo učinkovitost pri koordinaciji in usklajevanju institucij. Uporaba videokonferenčnih povezav za izvedbo pripravljalnih sestankov in spremljanj forenzičnega intervjuja bi omogočila, da bi strokovni delavci lahko sodelovali na daljavo. S tem bi se lahko zmanjšalo število logističnih zapletov in časovnih zamikov.

5. Kako strokovni delavci ocenjujejo smiselnost vključitve zavoda Hiša za otroke v predkazenski postopek?

Vprašanje vključitve Hiše za otroke v predkazenski postopek se v izjavah strokovnih delavcev kaže kot pomembno področje, pri čemer razlike v stališčih izhajajo iz njihove institucionalne vloge, poznavanja zakonodaje in razumevanja delovanja zavoda. Čeprav med strokovnjaki prevladuje naklonjenost zgodnejši vključitvi zavoda v postopek, se ta pristop v praksi še ne izvaja sistematično. Zakonska ureditev tega vprašanja ostaja nedorečena, zato zgodnje vključevanje zavoda v predkazenske postopke še ni vzpostavljeno kot stalna praksa. Primeri, v katerih je bil zavod vključen že v fazi postopka, so prej izjema kot pravilo.

Socialne delavke iz CSD-jev večinoma izražajo pozitiven odnos do možnosti zgodnejše vključitve Hiše za otroke v postopke, pri čemer pa nekatere opozarjajo na pomanjkanje informacij o pravnih podlagah in nejasnih postopkovnih smernicah, ki urejajo vključevanje zavoda v postopke zaščite in opredeljujejo oblike medinstitucionalnega sodelovanja med CSD-jem in Hišo za otroke. Ena izmed sogovornic v raziskavi je izpostavila primer zgodnje vključitve Hiše v predkazenski postopek, ki je omogočil, da je otrok izjavo podal enkrat, posnetek forenzičnega intervjuja pa je bil uporabljen v nadaljnjem sodnem postopku. S strokovnega vidika je bila priprava zaslišanja dobro načrtovana, postopek je potekal v prilagojenem okolju, s strokovno usposobljeno izvajalko ter jasno opredeljenimi vlogami vseh prisotnih strokovnjakov, kar je bistveno prispevalo k zmanjšanju sekundarne viktimizacije otroka. Kljub pozitivnim vidikom je sogovornica izrazila pomisleke glede časovnih zamikov, ki so se pojavili v postopku. Od prijave do prvega zaslišanja je minilo več mesecev in tako omejilo možnosti CSD-ja za takojšnje nudenje pomoči in podpore otroku. V vmesnem času strokovni delavci s CSD-ja z otrokom niso smeli govoriti o dogodku, da ne bi vplivali na verodostojnost njegove izjave. Takšna prepoved po mnenju socialne delavke omejuje možnost

celostne podpore, zlasti kadar je otrok v hudi stiski. Po njenem mnenju bi morala zgodnja vključitev Hiše omogočiti psihosocialno podporo že v začetnih fazah postopka, kar pa v konkretnem primeru zaradi formaliziranosti postopka ni bilo mogoče.

Z vidika socialne delavke iz Hiše za otroke je zgodnja vključitev v predkazenski postopek smiselna in skladna z načeli celostne zaščite otrok. Zakon o zaščiti v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi (ZZOKPOHO) sicer omogoča medinstitucionalno sodelovanje v predkazenskem postopku, vendar se po ugotovitvah iz raziskave ta možnost v praksi redko uresničuje. Zavod v številnih primerih vstopi v obravnavo šele po tem, ko so bile z otrokom že opravljene določene obravnave, kar pomeni zamujeno priložnost za izvedbo postopkov v varnem, otroku prilagojenem okolju in v skladu z načelom enkratne izpovedi. Kot opozarja Kaldal (2020b), omejen dostop modela Barnahus v začetnih postopkih pomeni, da otrok prve izjave pogosto ne poda v prilagojenem okolju s specializiranim strokovnjakom, kar lahko vpliva na verodostojnost izjave in poveča možnost retravmatizacije. S tem se prav tako izgubi možnost, da bi zavod že na začetku koordiniral multidisciplinarno podporo in s tem zagotovil takojšen odziv sistema.

Tudi predstavnika policije podpirata idejo zgodnejše vključitve Hiše za otroke v postopke. Pri tem poudarjata, da zavod nudi pogoje, ki jih policija sama pogosto ne more zagotoviti, zlasti ustrezno opremljene prostore, psihosocialno podporo in strokovno znanje za delo z otrokom. V praksi se pogosto zgodi, da policija že v predkazenskem postopku uporablja prostore Hiše za otroke za izvajanje razgovorov z otroki. Pri tem se Hiša vključuje predvsem z zagotavljanjem ustreznega okolja, pri delu s specifičnimi primeri, z otroki s posebnimi potrebami pa tudi z nudenjem strokovne podpore policistom in usmerjanjem glede prilagojenega načina komuniciranja.

Pomembno je poudariti, da trenutna zakonodaja Hiši ne daje osrednje vloge v zgodnji fazi razkritja nasilja. Prvi razgovori z otrokom potekajo v ločenih postopkih policije in CSD-jev, brez ustrezne tehnične opreme ali prisotnosti ključnih akterjev. Kot opozarja sodnica, je uporabnost izjav, pridobljenih v zgodnjih fazah postopkov, vprašljiva, saj so zapisniki razgovorov pogosto vsebinsko pomanjkljivi. V povezavi s tem sogovorniki iz policije in pravosodja predlagajo sistemsko ureditev, ki bi omogočila, da bi se prvi razgovor z otrokom posnel in s tem ustrezno dokumentiral. S takšno ureditvijo bi se zmanjšalo število ponovnih zaslišanj in preprečilo sekundarno viktimizacijo otroka.

Kot opozarja Kaldal (2020b), bi bilo z vidika otrokove pravice do zaščite ter učinkovitega preiskovalnega poteka smiselno, da otrok svojo izjavo poda le enkrat, in sicer v okviru modela Barnahus, kjer so zagotovljeni ustrezni pogoji, otroku prijazno okolje in prisotnost usposobljenih strokovnjakov. Vendar pa sama možnost vključitve Hiše za otroke v zgodnejše faze postopka še ne zadostuje. Pomembne so spremembe v zakonodaji, ki bi omogočile, da se izjava, podana v preiskovalni fazi, lahko uporabi kot dokaz na sodišču. V nasprotnem primeru sistem še naprej omogoča večkratna zaslišanja na različnih lokacijah s strani različnih oseb, kar ni v skladu z načeli otroku prijaznega pravosodja (Kaldal, 2020b). Za uresničitev ciljev modela Barnahus sogovorniki izpostavljajo potrebo po jasno opredeljenih protokolih sodelovanja, nadaljnjih usposabljanjih vseh vključenih strokovnjakov ter razširitvi delovanja zavoda z dislociranimi enotami v različnih regijah. Samo tako bo mogoče zagotoviti, da bo vsak otrok, ne glede na kraj bivanja, deležen enake zaščite, dostopa do strokovne podpore in možnosti enkratne izjave, s čimer se bo v praksi uresničevalo temeljno načelo največje koristi otroka.

6. SKLEP

- Vloga socialne delavke v Hiši za otroke presega tradicionalne okvire in zahteva visoko stopnjo specializacije. Gre za kompleksno vlogo, ki vključuje svetovalne, terapevtske, forenzične in koordinacijske naloge. Ta večdimenzionalnost odpira vprašanje po nadaljnji specializaciji na področju zaščite otrok.
- Socialne delavke na CSD-jih se kljub svoji pomembni vlogi pri prepoznavanju ogroženosti in začetnem vključevanju otrokovega glasu soočajo s preobremenjenostjo, pomanjkanjem kadra in razdrobljenostjo delovnih nalog, kar omejuje možnosti za individualizirano in poglobljeno delo z otrokom.
- Odsotnost ustreznih pogojev in orodij za izvajanje pogovorov z otroki lahko pri strokovnih delavkah na CSD povzroča občutke nemoči in frustracije, kar pa ni posledica pomanjkanja strokovne zavzetosti, temveč sistemske podhranjenosti področja.
- Predstavniki policije izražajo interes za dodatna usposabljanja in boljše vključevanje modela Barnahus v policijsko delo. Ta pripravljenost kaže notranjo motivacijo za vzpostavljanje otroku prijaznejših pristopov z večjo občutljivostjo na otrokovem doživljanju obravnave.
- Uspešnost vključevanja otrokovega glasu ni samoumevna. Ključno vlogo imajo strokovni delavci, ki s svojim pristopom vzpostavijo pogoje, v katerih se otrok počuti varnega, slišane in razumljenega. Model Barnahus v Sloveniji to omogoča z zagotavljanjem otroku prilagojenega okolja, razvojno ustrezne komunikacije in izvedbe forenzičnega intervjuja s strani posebej usposobljenih strokovnjakov. Čeprav Hiša za otroke zagotavlja pomembne pogoje za izražanje otrokovega glasu, ostaja izziv pri dejanskem vplivu njegovega glasu na nadaljnje odločitve. K temu prispevajo pomanjkanje enotnih protokolov in neenotna zavezanost vseh institucij k upoštevanju otrokove perspektive.
- Sodelovalno načrtovanje in skupna odgovornost znotraj medinstitucionalnega sodelovanja predstavlja pomembno dodano vrednost modela Barnahus, saj omogočata oblikovanje celostnega pogleda na otrokovo dobrobit. Pomanjkanje usklajenosti med institucijami pa lahko negativno vpliva na doslednost in kakovost obravnave.
- Nekateri strokovni delavci poudarjajo, da bi zgodnejša vključitev Hiše za otroke v fazo predkazenskega postopka omogočila boljšo zaščito otrok, enkratno izpoved in manjšo verjetnost retravmatizacije. Hkrati opozarjajo na potrebo po jasnih protokolih ter boljši dostopnosti storitev z vzpostavitvijo dislociranih enot Hiše za otroke v različnih regijah. Ker pa v tej fazi postopka še ni pravne možnosti, da bi se otrokova izjava lahko uporabila

kot dokaz, in ker veljajo zahteve po navzkrižnem zaslišanju, enkratna izpoved otroka ni izvedljiva. Vzpostavitev ustrezne zakonodajne rešitve bi bila zato ključna za učinkovito uresničevanje otroku prijaznega pravosodja.

- Ključno sporočilo raziskave se skriva v mislih sogovornika iz policije: »Vsi tisti, ki sodelujemo v vseh teh postopkih, je pomembno, da smo od samega začetka glas otroka.« Zagotavljanje participacije ni naloga posamezne institucije ali trenutka, temveč mora biti stalna in skupna odgovornost vseh strokovnjakov, ki vstopajo v otrokovo izkušnjo. Ko otrok ne zmore ali ne zna izraziti mnenja, morajo strokovni delavci prevzeti to odgovornost z zavedanjem otrokove avtonomije in spoštovanjem njegove individualne izkušnje.

7. PREDLOGI

- **Povečanje kadrovskih kapacitet v ključnih institucijah**

Izpostavljena je bila kadrovska podhranjenost na CSD-jih, ki onemogoča poglobljeno delo z otroki. Z dodanimi kapacitetami bi se omogočila kakovostnejša obravnava in priprava na razgovore z otrokom, večja razpoložljivost za multidisciplinarna sodelovanja, zmanjšala pa bi se tudi obremenjenost obstoječih strokovnjakov.

- **Redne intervizije in supervizije za preprečevanje izgorelosti**

Delo z otroki z izkušnjo travme predstavlja visoko psihološko obremenitev, ki povečuje tveganje za izgorelost pri strokovnih delavcih. Zagotavljanje rednih intervizijskih in supervizijskih srečanj pripomore k čustveni razbremenitvi, omogoča izmenjavo dobrih praks in s tem zagotavlja višjo kakovost obravnav.

- **Specializacija socialnega dela na področju zaščite otrok na CSD**

Vloga socialnega delavca v Hiši za otroke in na CSD-ju na področju zaščite otrok presega splošne kompetence socialnega dela, saj vključuje specifična znanja s področja travme in komunikacije z otroki. Čeprav že obstajajo nekateri specializirani programi, se strokovnjaki v praksi pogosto soočajo s pomanjkanjem časa, kadra in finančnih sredstev za redno udeležbo na izobraževanjih. Vzpostaviti bi bilo treba specializirano izobraževanje, ki bi zagotovilo višjo kakovost in večjo strokovno suverenost pri delu z ranljivo populacijo.

- **Nadaljnje usposabljanje vseh strokovnih profilov**

Raziskava je pokazala, da se nekateri strokovnjaki ne čutijo dovolj usposobljene za neposredno delo z otroki, zlasti v zahtevnejših primerih nasilja. Treba je krepiti zaupanje strokovnjakov v lastne kompetence ter zagotoviti kontinuiran razvoj znanja in veščin. Smiselno bi bilo zagotoviti večjo dostopnost in prilagodljivost izobraževanj ter sistemsko omogočiti udeležbo v okviru delovnega časa.

- **Večja seznanjenost CSD-jev s pravnim okvirom in namenom delovanja Hiše za otroke**

Strokovni delavci na CSD-jih so v veliki meri premalo seznanjeni z zakonodajo, ki ureja delovanje Hiše za otroke (ZZOKPOHO, 2021; Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v hiši za otroke, 2022) ter s svojo vlogo in pristojnostmi v okviru medinstitucionalnega sodelovanja. Smiselno bi bilo zagotoviti dodatna usposabljanja s strani Hiše za otroke z namenom

ozaveščanja o načinu sodelovanja, možnostih podaje predloga na sodišče za vključitev Hiše za otroke in razjasnitev vlog posameznih strokovnih profilov znotraj tega sodelovanja.

- **Vključitev Hiše za otroke v predkazenski postopek**

Trenutna zakonodaja omogoča vključitev Hiše v fazi kazenskega postopka, zaradi česar otrok pogosto poda več izjav v različnih, manj ustreznih okoljih. S tem se povečuje tveganje za retravmatizacijo in zmanjšuje dokazna vrednost njegove izjave. Smiselno bi bilo zagotoviti, da otrok prvo izjavo v predkazenskem postopku poda v varnem in strokovno podprtem okolju Hiše za otroke.

- **Vključitev kliničnih psihologov v obravnave znotraj Hiše za otroke**

Strokovni delavci opozarjajo na časovne zamude in dodatne obremenitve otrok, ki nastajajo zaradi pomanjkanja kliničnih psihologov. V praksi so otroci, po zaključeni obravnavi v Hiši za otroke, znova napoteni h kliničnemu psihologu z namenom pridobitve izvedenskega mnenja, kar pomeni dodatno izpovedovanje o travmatičnih dogodkih in tveganje za retravmatizacijo. Zagotoviti bi bilo treba prisotnost kliničnih psihologov neposredno v Hiši za otroke, s čimer bi se omogočila hitrejša in celovitejša strokovna ocena ter zmanjšala potreba po večkratnem zaslišanju otrok.

- **Vzpostavitev dislociranih enot Hiše za otroke**

Centraliziranost v Ljubljani omejuje dostopnost za otroke in družine iz bolj oddaljenih regij. Otroci so iz tega razloga lahko prikrajšani za storitev psihosocialne podpore, ki jo Hiša nudi do šest mesecev po zaključeni obravnavi. Zagotoviti bi bilo treba enak dostop do storitev za vse otroke v Sloveniji in s tem zmanjšati logistične in psihosocialne obremenitve družin.

- **Digitalizacija postopkov znotraj Hiše za otroke**

Postopki pripravljalnih sestankov in spremljanja forenzičnih intervjujev so pogosto časovno zamudni zaradi fizične navzočnosti strokovnjakov različnih institucij. Prihaja tudi to težav v usklajevanju terminov, kar vpliva na dolgoročnost postopkov. Z uvedbo videokonferenčnega sistema bi se lahko povečala učinkovitost in hitrost poteka postopkov, hkrati pa bi se zagotovila tudi širša dostopnost storitve.

- **Vključitev polnoletnih oseb z razvojnimi posebnostmi v obravnave znotraj Hiše za otroke**

Po trenutni zakonodaji (ZZOKPOHO, 2021) so polnoletne osebe z razvojnimi posebnostmi izključene iz obravnave znotraj Hiše za otroke, čeprav imajo v nekaterih primerih podobne

potrebe po prilagodljivosti postopkov kot otroci. V okviru zakonodaje bi bilo tako treba razširiti ciljno skupino obravnave Hiše za otroke.

- **Razširitev dostopnih oblik pomoči za otroke (nastanitve, krizna podpora, terapevtski programi)**

Razviti bi bilo treba celovit podporni sistem za otroke v kriznih situacijah, ki bi poleg možnosti varne nastanitve, krizne pomoči in nadaljnjih terapevtskih programov vključeval tudi lažje dostopno psihosocialno podporo v času trajanja predkazenskega in kazenskega postopka. Čeprav Hiša za otroke zagotavlja strokovno pomoč pred, med in po obravnavi, tudi do šest mesecev po prvem stiku, se težave pojavljajo pri družinah, ki bivajo daleč od Ljubljane. Smiselno bi bilo razmisliti o alternativnih oblikah dostopa do podpore, kot so mobilne svetovalne službe ali sodelovanje z lokalnimi institucijami. Takšen sistem bi omogočil boljšo dostopnost pomoči in otrokom nudil postopno okrevanje in dolgoročno stabilnost.

8. UPORABLJENA LITERATURA

Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) (2017). *Otrokom prijazno pravosodje: Vidiki in izkušnje otrok in strokovnjakov*. Evropska komisija.

Andersen, L. C. (2022). Phronetically guided use of knowledge: Interstitial work at Barnahus and how it can inform the knowledge debate in social work. *British Journal of Social Work*, 52(2), 1038–1054.

Bakketeig, E. (2017). Exploring juridification in the Norwegian Barnahus model. V S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (ur.) (2017), *Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model* (str. 273–291). Palgrave Macmillan.

Baugerud, G. A., & Johnson, M. S. (2017). The NICHD protocol: Guide to follow recommended investigative interview practices at the Barnahus? V S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (ur.) (2017), *Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model* (str. 121–143). Palgrave Macmillan.

Boljka, U. (b. d.). *Draft Child Participation Policy of the Children's House of Slovenia*. Social Protection Institute of the Republic of Slovenia. Pridobljeno 23. 12. 2024 s <https://rm.coe.int/barnahus-slovenia-child-participation-policy/1680a7254f>

Boljka, U., & Rutai, Z. (b. d.). *Draft child safeguarding policy and procedures of the Children's House of Slovenia*. Child Observatory, Social Protection Institute of the Republic of Slovenia. Pridobljeno 23. 12. 2024 s <https://rm.coe.int/barnahus-slovenia-child-safeguarding-policy-and-procedure/1680a72550>

Byrne, B., & Lundy, L. (2019). Children's rights and policy-making: A 6 P framework. *The International Journal of Human Rights*, 23(3), 357–373.

Capo, K., Espinoza, L., Khadam-Hir, J., & Paz, D. (2019). Creating safe spaces for children's voices to be heard: Supporting the psychosocial needs of children in times of trauma. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 40(1), 19-30.

Council of Europe. (2018a). *20th anniversary of Children's Houses: Icelandic model to counter child sexual abuse continues inspiring change across Europe*. Pridobljeno 17. 12. 2024 s <https://www.coe.int/en/web/portal/-/20th-anniversary-of-children-s-houses-icelandic-model-to-counter-child-sexual-abuse-continues-inspiring-change-across-europe>

Council of Europe. (2018b). *Protection of children against sexual exploitation and abuse: Child-friendly, multidisciplinary and interagency response inspired by the Barnahus model*. Pridobljeno 17. 12. 2024 s <https://edoc.coe.int/en/children-s-rights/8003-protection-of->

children-against-sexual-exploitation-and-abuse-child-friendly-multidisciplinary-and-interagency-response-inspired-by-the-barnahus-model.html

Council of the Baltic Sea States Secretariat. (2021). *Mapping child participation in Barnahus in Europe: Survey results 2021*. Pridobljeno 16. 12. 2024 s <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2021/11/PROMISE-mapping-participation-Barnahus-FINALFINAL.pdf>

Čižman, G. (2019). Določanje koristi otroka v postopkih zaščite na centru za socialno delo. V V. Leskošek, T. Kodele & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 60–82). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dolčič, T., Hvastja Rupnik, L., Javornik, L., & Vunduk, J. (2019). *Zagovorništvo otrok: Navodila za strokovne delavce*. Varuh človekovih pravic Republike Slovenije.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Ur. l. RS 15/17, 21/18 - ZNOrg, 22/19, 67/19 - ZMatR-C, 200/20 - ZOOMTVI, 94/22 - odl. US, 94/22 - odl. US, 5/23 in 34/24 – odl. US.

Eriksson, M. (2024). Enabling children's participation: putting the 'good dialogues' model into practice. *Children & Society*, 38(2), 334–348.

Facca, D., Gladstone, B., & Teachman, G. (2020). Working the limits of »giving voice« to children: A critical conceptual review. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1–10.

Filipčič, K. (2019). Ogrožen otrok v labirintu pravnih pravil. V V. Leskošek, T. Kodele & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 37–59). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Friðriksdóttir, H., & Haugen, A. G. (2017). Child-friendly justice: International obligations and the challenges of interagency collaboration. V S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (ur.) (2017), *Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model* (str. 187–206). Palgrave Macmillan.

Haldorsson, O. L. (2017). *Barnahus Quality Standards: Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. Council of the Baltic Sea States Secretariat & Child Circle.

Haldorsson, O. L., & Heiberg, T. (2019). *Standard 1.2: Orodje za sodelovanje otrok*. Svet držav Baltskega morja, PROMISE projekt. Pridobljeno 13. 12. 2024 s <https://childrenatrisk.cbss.org/>

Hart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF International Child Development Centre.

Henze-Pedersen, S., & Bengtsson, T. (2024). Developing a model for child participation in child welfare services. *Child & Family Social Work*, 29, 1086–1095.

Hill, L., Lundy, L., & Mitchell, M. (2021). *Building a culture of participation in barnahus: implementing Children's Right to Participate in Decision-Making*. Council of the Baltic Sea States Secretariat. Pridobljeno 13. 12. 2024 s <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2021/11/Participation-in-Barnahus-FINAL.pdf>

Hrovat, T. (ur). (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 12. 11. 2024 s https://www.drustvo-dnk.si/images/publikacije/2017-smernice_otroki.pdf

Iorfa, S. K., Effiong, J. E., Apejoe, A., Johri, T., Isaiah, U. S., Eche, G. O., & Ottu, I. F. A. (2022). Silent screams: Listening to and making meaning from the voices of abused children. *Child: Care, Health and Development*, 48(5), 702–707.

Javornik Novak, L. (2014). Zloraba otroka – vloga zakonodaje, preprečevalnih ukrepov in družbene odgovornosti. V I. Jager Agius (ur.), *Otrokove pravice v Sloveniji: od normativnih standardov do učinkovitega varstva* (str. 137–148). Zbornik ob 25-letnici Konvencije o otrokovih pravicah. Zbirka Mednarodno pravo. Ljubljana: Založba FDV. Pridobljeno 3. 12. 2022 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateralala/mednarodno-pravo/6e21ab8014/Otrokove_pravice_v_Sloveniji.pdf

Johansson, S., & Stefansen, K. (2019). Policy-making for the diffusion of social innovations: The case of the Barnahus model in the Nordic region and the broader European context. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 33(1), 4–20.

Johansson, S., (2017). Power dynamics in Barnahus collaboration. V S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (ur.) (2017), *Collaborating Against Child Abuse, Exploring the Nordic Barnahus Model* (str. 251–271). Palgrave macmillan.

Johnsson, L., & Eriksson, M. (2023). *A safe journey through Barnahus: Child participation and steps for improvement at European Barnahus*. Marie Cederschiöld University.

Kaldal, A. (2020a). *Comparative review of legislation related to Barnahus in Nordic countries*. Joint EU DG Reform-Council of Europe project.

Kaldal, A. (2020b). *Legal expert review of the draft law on Barnahus in Slovenia*. Joint EU DG Reform-Council of Europe project.

Konvencija o otrokovih pravicah, 44/25 (1989). Ur. l. SFRJ - Mednarodne pogodbe 15/90.

Lansdown, G. (2014). Lessons learned in children's participation. *Canadian Journal of Children's Rights*, 1(1), 172–190.

Leskošek, V., Miklič, N., & Sitar Surič, S. (2019). Postopki in ravnanja po prijavi zanemarjanja in nasilja nad otrokom. V V. Leskošek, T. Kodele & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 164–201). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Lešnik Mugnaioni, D. (2014). Otroci v primežu zlorabe moči. V Š. Veselič, D. Horvat & M. Plaz (ur.), *Priročnik za delo z ženskami in otroki z izkušnjo nasilja* (str. 93–105). Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja. Pridobljeno 12. 11. 2024 s <http://www.potpisujem.org/doc/91546425d3a1559c5b170983ac6057fa.pdf>

Lundy, L. (2007). »Voice« is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942.

Markina, A., Kapardis, A., & Heinrich, S. (2019). *The Barnahus Model Across the Broader European Context*. European Commission.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: načrtovanje raziskave (študijsko gradivo za interno uporabo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mešl, N., & Drobnič Radobuljac, M. (2019). Otrok z izkušnjo travme v postopkih zaščite. V V. Leskošek, T. Kodele & N. Mešl (ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 202–235). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Miklič, N. (2021). *Barnahus – Children's House in Slovenia: Comprehensive concept of treatment of a child victim of sexual abuse in the criminal proceedings*. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

Miklič, N., & Stojnšek, V. (2023). Forenzični intervju v Hiši za otroke. *Revija Varnost*, 69(1), 138–144. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

NICHD Protocol. (b.d.). Pridobljeno 11.12.2024 s <http://nichdprotocol.com/>

OpenAI. (2024, november). *ChatGPT* (oblikovanje vprašanj za intervju). <https://chat.openai.com/>⁸

OpenAI. (2025, marec). *ChatGPT* (urejanje besedila v poglavju Teoretični uvod). <https://chat.openai.com/>

⁸ ChatGPT je bil uporabljen kot orodje za jezikovno izboljšavo in strukturiranje besedila ter oblikovanje odprtih vprašanj v vodilu za intervjuje. Uporaba umetne inteligence je bila uporabljena v skladu s priporočili Univerze Ljubljana o transparentni in odgovorni rabi tovrstnih orodij.

O'Reilly, L., & Dolan, P. (2016). The voice of the child in social work assessments: Age-appropriate communication with children. *British Journal of Social Work*, 46(4), 1191–1207.

Petrovska, N., Lažetić, G., & Lazar, N. (b. d.). A new model for protection of child victims/witnesses of violence – Children's house (Barnahus). Pridobljeno 15. 12. 2024 s [https://eprints.ugd.edu.mk/31482/1/Children%E2%80%99s%20house%20\(Barnahus\).pdf](https://eprints.ugd.edu.mk/31482/1/Children%E2%80%99s%20house%20(Barnahus).pdf)

SAPI (Social Activities and Practices Institute). (2021). *Involving children in case management: Experience and ideas from children and practitioners in Bulgaria*. PROMISE Barnahus Network.

Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (2024). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonih in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*. Skupnost CSD Slovenije.

Toros, K. (2021a). A system review of children's participation in child protection decision-making: Tokenistic presence or not? *Children & Society*, 35(4), 395–411.

Toros, K. (2021b). Children's participation in decision-making from child welfare workers' perspectives: A systematic review. *Journal of Children's Services*, 16(1), 45–59.

Toros, K., & Falch-Eriksen, A. (2021). »I do not want to cause additional pain«: Child protection workers' perspectives on child participation in child protection practice. *Journal of Family Social Work*, 24(1), 43–59.

Trbovšek, A. (2023). *Načelo otrokove koristi pri nadzorovanem stiku z nasilnim staršem na centru za socialno delo* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Uredba o načinu sodelovanja med Javnim zavodom Hiša za otroke in drugimi udeleženci pri zagotavljanju celostne obravnave v Hiši za otroke (2022). Ur. l. RS 135/22.

Van Bijleveld, G. G., Bunders-Aelen, J. F. G., & Dedding, C. W. M. (2020). Exploring the essence of enabling child participation within child protection services. *Child & Family Social Work*, 25, 286–293.

Van Wormer, K., Roberts, A. R., Springer, D. W., & Brownell, P. (2007). Forensic social work: Current and emerging developments. V K. M. Sowers & C. N. Dulmus (ur.), *Comprehensive handbook of social work and social welfare, the profession of social work*. New Jersey: John Wiley and Sons, Inc.

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. (2018). *Koncept zagovorništva otrok*. Pridobljeno 13. 12. 2024 s <https://www.varuh-rs.si/o-varuhu/organizacijske-enote-in-svet-varuha/zagovornistvo-otrok/levi-meni/koncept-zagovornistva-otrok/?categories=127>

Vis, S. A., Holtan, A., & Thomas, N. (2012). Obstacles for child participation in care and protection cases: Why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*, 21(1), 7–23.

Vlada Republike Slovenije. (2020a). *Ministrica Kozlovič se je seznaniła s predlogi otrok k osnutku zakona o Hiši za otroke*. Pridobljeno 14. 12. 2024 s <https://www.gov.si/novice/2020-09-30-ministrica-kozlovic-se-je-seznaniła-s-predlogi-otrok-k-osnutku-zakona-o-hisi-za-otroke/>

Vlada Republike Slovenije. (2020b). *Ministrica Kozlovič: Ključna sprememba ni samo uvedba hiše za otroke, ampak spreminjanje pristopa in miselnosti*. Pridobljeno 14. 12. 2024 s <https://www.gov.si/novice/2020-07-15-ministrica-kozlovic-kljucna-sprememba-ni-samo-uvedba-hise-za-otroke-ampak-spreminjanje-pristopa-in-miselnosti/>

Vlada Republike Slovenije. (2020c). *Raziskava: Slovenci menijo, da je spolna zloraba otrok resen problem, a skoraj pol jih ne bi prepoznalo znakov zlorabe*. Pridobljeno 14. 12. 2024 s <https://www.gov.si/novice/2020-10-06-raziskava-slovenci-menijo-da-je-spolna-zloraba-otrok-resen-problem-a-skoraj-pol-jih-ne-bi-prepoznalo-znakov-zlorabe/>

Vlada Republike Slovenije. (2021). *Državni zbor sprejel Zakon o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi*. Pridobljeno 14. 12. 2024 s <https://www.gov.si/novice/2021-03-26-drzavni-zbor-sprejel-zakon-o-zasciti-otrok-v-kazenskem-postopku-in-njihovi-celostni-obravnavi/>

Vogrinc, J. (2008). *Tehnike zbiranja podatkov v kvalitativnem raziskovanju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno 14. 3. 2025 s <https://core.ac.uk/download/pdf/35123064.pdf>

Wenke, D. (2017). *Enabling child-sensitive justice: The success story of the Barnahus model and its expansion in Europe*. Council of the Baltic Sea States Secretariat.

Woodman, E., Roche, S., & McArthur, M. (2023). Children's participation in child protection – How do protectioners understand children's participation in practice? *Child & Family Social Work*, 28(1), 125–135.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008). Ur. l. RS 16/08, 68/16, 54/17 – ZSV-H in 196/21 - ZDOsk.

Zakon o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke (ZZOKPOHO) (2021). Ur. l. RS 54/21.

Zaviršek, D., Domiter Protner, K., & Drobnič Radobuljac, M. (2019). Različnost otrok v kompleksnih okoliščinah: interdisciplinarnost in intersekcija kot pogoj prepoznavanja, preprečevanja in podpore otrokom, ki preživljajo nasilje. V V. Leskošek, T. Kodele & N. Mešl

(ur.), *Zaščita otrok pred nasiljem in zanemarjanjem v Sloveniji* (str. 83–123). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Zermatten, J. (2010). The Best Interests of the Child Principle: Literal Analysis and Function. *The International Journal of Children's Rights*, 18, 483–499. Pridobljeno 18. 10. 2024 s <https://doi.org/10.1163/157181810X537391>

9. PRILOGE

9.1. Vodilo za intervju

9.1.1. Hiša za otroke

Demografski podatki⁹

1. Leto zaključka študija, pridobljen naziv, delovna doba

Vključevanje otrokovega glasu

1. Kako bi s svojimi besedami opredelili model Barnahusa?
2. Kaj je vaša vloga v okviru Barnahusa?
Kaj konkretno počnete?
3. Kako vi zagotavljate participacijo otroka v postopku zaščite in katere metode ali tehnike uporabljate za to?
4. Na kakšen način se upošteva glas otroka v postopkih (opis konkretnega primera)?
Kako to vpliva na končni izid postopka?
5. Na kakšen način prilagajate postopke glede na starost otroka?
6. Ali imajo otroci priložnost podati povratno informacijo o svojih izkušnjah v postopku?
Kako to upoštevate pri nadaljnjih postopkih?
7. Ali otroci sodelujejo tudi pri načrtovanju naslednjih korakov postopka?
Če da, kako?

Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev

1. Kako pogosto se udeležujete usposabljanj ali delavnic na temo dela z otroki?
2. Katere specifične kompetence menite, da so najpomembnejše pri delu z otroki v zaščitnih postopkih?
3. Ali lahko navedete konkretne metode ali tehnike, ki ste se jih naučili in jih uporabljate za delo z otroki različnih starosti?

Medinstitucionalno sodelovanje

1. Ali obstajajo formalni postopki ali protokoli za sodelovanje med vašo institucijo in drugimi?
2. Kako ti postopki vplivajo na vaše delo in učinkovitost sodelovanja?
3. Kako pogosto in na kakšen način poteka vaše sodelovanje z drugimi poklicnimi profili in drugimi institucijami?
4. Kako se odločate o vlogah in odgovornostih med institucijami?
5. Kako poteka sodelovanje s centri za socialno delo?
6. Ali lahko opišete primer, ko je prišlo do izzivov ali težav pri sodelovanju med institucijami?
7. Kako ste te težave rešili oziroma bi jih želeli rešiti v prihodnje?
8. Kje vidite možnosti za izboljšave?

⁹ Pri oblikovanju vodila za intervjuje sem si pomagala z orodjem umetne inteligence ChatGPT, za oblikovanje odprtih vprašanj. Uporaba umetne inteligence je bila skladna s priporočili Univerze Ljubljana o transparentni in odgovorni rabi tovrstnih orodij.

Učinkovitost postopkov in organizacija dela

1. Kako ocenjujete učinkovitost trenutnih praks vključevanja otrokovega glasu v Hiši za otroke?
2. Ali menite, da prakse ustrezno ščitijo otrokovo korist?
3. Ali je otrok manjkrat zaslišan, kot bi bil v drugih okoliščinah?
4. Kako poskrbite, da so zaslišanja čim manj obremenjujoča za otroke?
5. Ali izvajate dolgoročne podporne storitve za otroke in družino?
6. Kako poteka spremljanje in vrednotenje učinkovitosti vaših storitev?

Vpogled v dolgoročno sodelovanje in razvoj

1. Ali se v prihodnosti načrtuje širitev Hiše za otroke, tako po lokacijah kot po vsebinskem obsegu?
2. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi se Hiša za otroke vključila že v predkazenski postopek?
3. Ali so bile do sedaj predlagane kakšne konkretne izboljšave? Če da, katere?
4. Kakšne dodatne podporne storitve bi po vašem mnenju še koristile otrokom in družinam?

9.1.2. Center za socialno delo

Demografski podatki

1. Leto zaključka študija, pridobljen naziv, delovna doba

Vključevanje otrokovega glasu – zaščita otroka v primeru nasilja v družini

1. Kakšno vlogo imate v okviru zaščite otrok v primerih nasilja v družini?
2. Kako vključujete otrokov glas v zaščitne postopke in odločitve?

Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev

1. Katere veščine in znanja se vam zdijo najpomembnejši pri delu z otroki v zaščitnih postopkih?
2. Kako pogosto se udeležujete usposabljanj ali delavnic na temo dela z otroki v zaščitnih postopkih?
3. Katere vrste usposabljanj bi vam še koristila pri delu z otroki v zaščitnih postopkih?

Sodelovanje s Hišo za otroke

1. Ali imate izkušnje sodelovanja s Hišo za otroke? Če da, kako bi jih opisali?
2. Ali ste seznanjeni s formalni protokoli, ki določajo vašo vlogo in odgovornost pri zaščiti otrok v okviru Hiše za otroke?
3. Kako pogosto in na kakšen način je potekalo vaše sodelovanje s strokovnimi delavci Hiše za otroke?
4. Katere so bile po vašem mnenju prednosti tega sodelovanja? Kje vidite možnosti za izboljšave?

Učinkovitost postopkov po implementaciji modela Barnahus

1. Kako po vašem mnenju implementacija Hiše za otroke vpliva na hitrost in učinkovitost postopkov zaščite otroka?
2. Ali menite, da Hiša za otroke prispeva k boljšemu vključevanju otrokovega glasu v postopkih zaščite?
3. Ali opazate, da otroci v okviru Hiše za otroke podajo manj izjav kot prej?
4. Ste v svojem delu opazili še katere druge pomembne spremembe po uvedbi Hiše za otroke?

Vpogled v dolgoročno sodelovanje in razvoj

1. Katere izboljšave bi predlagali za zaščitne postopke, ki jih izvajate na Centrih za socialno delo?
2. Kako bi lahko po vašem mnenju še izboljšali medinstitucionalno sodelovanje (s šolami, policijo, sodiščem)?

3. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi se Hiša za otroke vključila že v predkazenski postopek?

9.1.3. Policija

Demografski podatki

1. Leto zaključka študija, pridobljen naziv, delovna doba

Sodelovanje s Hišo za otroke

1. Kako bi opisali svojo vlogo v sodelovanju s Hišo za otroke?
2. Ali obstajajo formalni protokoli ali smernice, ki določajo vašo vlogo pri sodelovanju s Hišo za otroke?
3. S katerimi izzivi ali težavami se srečujete oziroma ste se srečali pri sodelovanju s Hišo za otroke?
4. Kakšne možnosti za izboljšave pri sodelovanju s Hišo za otroke vidite?

Vključevanje otrokovega glasu

1. Kako pri svojem delu upoštevate glas otroka?
2. Kako vaša institucija zagotavlja, da je glas otroka slišan in upoštevan v končnih odločitvah?
3. Kaj bi se po vašem mnenju lahko izboljšalo pri načinu vključevanja otrokovega glasu v kazenske postopke?

Učinkovitost in trajanje postopkov

1. Kako ocenjujete učinkovitost trenutnih postopkov pri obravnavi primerov otrok v sodelovanju s Hišo za otroke?
2. Ali menite, da kazenski postopki po uvedbi Hiše za otroke potekajo hitreje kot prej?
3. Ali otroci po uvedbi Hiše za otroke res manjkrat podajo izjavo?
4. Katere konkretne spremembe bi lahko prispevale k še učinkovitejšemu poteku kazenskih postopkov?

Vpogled v dolgoročno sodelovanje in razvoj

1. Katere dodatne storitve ali spremembe bi po vašem mnenju pripomogle k boljši zaščiti otrok in učinkovitejšemu sodelovanju med institucijami (CSD, policija, šole ...)?
2. Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi se Hiša za otroke vključila že v predkazenski postopek?

9.1.4. Sodišče

Demografski podatki

1. Leto zaključka študija, pridobljen naziv, delovna doba

Sodelovanje s Hišo za otroke

1. Kako bi opisali svojo vlogo v sodelovanju s Hišo za otroke?
2. S kakšnimi morebitnimi izzivi ali težavami ste se srečali pri sodelovanju s Hišo za otroke?
3. Kako so bile težave rešene?
4. Kakšne priložnosti za izboljšave vidite pri sodelovanju s Hišo za otroke?

Vključevanje otrokovega glasu v kazenske postopke

1. Kako vaša institucija zagotavlja, da je glas otroka slišan in upoštevan v kazenskem postopku?
2. Kateri so ključni izzivi pri zagotavljanju, da je otrokova izpoved ustrezno upoštevana v kazenskem postopku?

3. Kaj bi po vašem mnenju lahko izboljšalo način vključevanja otrokovega glasu v kazenske postopke, predvsem v postopkih preiskave in sodnih obravnavah?
4. Katere so ključne zakonske zahteve, da se lahko otrokova izpoved v predkazenskem postopku uporabi kot dokaz na sodišču?
5. Kako se ocenjuje tveganje retravmatizacije otroka v primerih, ko mora biti večkrat zaslišan?
6. Kako se v praksi obravnavajo neskladja med otrokovo prvo izpovedjo (podano na policiji, CSD) in kasnejšim forenzičnim intervjujem v Hiši za otroke?
7. Kako ta neskladja vplivajo na njegovo verodostojnost otrokovih izjav v kazenskem postopku?
8. Ali se v sodnih postopkih opažajo primeri, kjer bi lahko bila otrokova prva izjava ključna, a ni bila izvedena v skladu s pravili kazenskega postopka, zaradi česar ni imela enake dokazne vrednosti? Kakšne posledice ima to na potek postopka in končno odločitev?

Učinkovitost in trajanje postopkov, vpogled v dolgoročno sodelovanje in razvoj

1. Kako ocenjujete učinkovitost trenutnega poteka kazenskih postopkov pri obravnavi primerov otrok, ki so bili žrtve nasilja, zanemarjanja ali zlorab?
2. Ali menite, da kazenski postopki po uvedbi Hiše za otroke potekajo hitreje kot prej?
3. Ali otroci po uvedbi Hiše za otroke podajo izjavo manjkrat kot prej?
4. Kako se to odraža v praksi?
5. Katere konkretne spremembe bi po vašem mnenju lahko še dodatno prispevale k hitrejšemu in učinkovitejšemu kazenskemu postopku ob hkratni zaščiti otrokovih pravic?
6. Katere zakonodajne spremembe bi bile potrebne, da bi se Hiša za otroke v večji meri vključevala tudi v predkazenske postopke in s tem izboljšala položaja otrok?

9.2. Transkript intervjuja

9.2.1. Primer odseka transkripta intervjuja I

AT: Ali imate izkušnje sodelovanja s Hišo za otroke?

Int. I: »Ja, s Hišo za otroke smo že sodelovali.« (I25)

AT: Kakšna je vloga CSD v okviru tega sodelovanja?

Int. I: »Običajno "smo pobudniki, da se predlaga zaslišanje v Hiši za otroke" (I27). Enkrat, ko sem bila tam, se je zgodilo, da ob odzivu otroka, ki je bil zaslišan, nekako "opozorimo, da otrok zdaj je pa že res v hudi stiski" (I28) in da "je smiselno pretehtati, ali je to vprašanje nujno treba, ali se vztraja ali se kakorkoli drugače reagira" (I29, I30). Tako da v tem delu mogoče mi malo "bolj poznamo družino in otroka ter nekatere stvari prej opazimo" (I31) ter na njih opozorimo. Je pa sodišče potem tukaj tisto, ki odloča.«

AT: Katere so bile prednosti tega sodelovanja?

Int. I: »Moram pa reči, da tako s sodišči kot Hišo za otroke "se res zelo pripravi na zaslišanje otrok" (I50), speljejo na, ne vem, če lahko rečem, prijeten način, ampak "najmanj obremenjujoč način za otroka" (I51). In mi je res dragoceno, da to imamo v slovenskem prostoru in tudi ta povezava s Hišo za otroke in sodiščem, "zelo slišijo ostale institucije, ki smo prisotne, ki poznamo otroka, upoštevajo in potem tehtajo, kaj je za njihov postopek na

sodišču nujno treba" (I52), pri čem je še treba vztrajati ali pa kje gre pa že preveč na škodo otroka, pa hkrati ne bomo dobili tako pomembnih informacij za samo postopek, tukaj po potem tudi lahko ustavijo ali pa preusmerijo zaslišanje. Se mi zdi, da če so otroci izpostavljeni tem težkim situacijam, da se res spelje na njim primeren način. Oziroma ne ravno primeren, ker to ni primerna beseda, ampak na otroku najmanj obremenjujoč način.«

»Vsak je za svoje področje malo bolj specialist, ampak na srečo, moram poudariti, da na srečo, imamo manj teh postopkov, kot so žrtve spolne zlorabe majhnih, mladoletnih otrok. Posledično tudi *"nimamo toliko izkušenj"* (I35). In zagotovo je tukaj bolje, da je tukaj Hiša za otroke, kjer so *"specializirani za tovrstne naloge, imajo izkušnje, se lahko poglobljeno res samo tukaj izobražujejo, so v oporo otroku"* (I36) In mislim, da tudi potem je lahko tukaj *"boljša opora otroku"* (I37), kot pa če bi nekdo iz strani centra na vsakih nekaj let spremljal nekega otroka čez te težke situacije. Tako da tukaj je tudi sigurno razlika.«

AT: Kje vidite možnosti za izboljšave?

Int. I: »Tudi bi bilo dobro, da bi se *"Hiša za otroke vključila v predkazenski postopek"* (I39), tudi za *"širše oziroma več kaznivih dejanj, ne samo spolne zlorabe"* (I40). In če bi to zmogli, jaz mislim, da bi bilo v redu. Ker nas na centru je veliko zaposlenih, pa se menjujemo zaposleni. Enako je na strani policije, kriminalisti. Jaz imam dve izkušnji, ko je policija imela za opraviti razgovor z otrokom, seveda brez prisotnosti centra za socialno delo ne gre ... jaz sem bila prisotna in mi je kriminalist rekel, saj vi ste pa usposobljena za razgovor z otrokom, zato ga vi opravite. Kar seveda ja, je takrat presenečenje ... ker *"kaj naj jaz otroka sprašujem, niti ne vem, kaj bi policija v njihovem postopku še potrebovala"* (I41), kriminalist pa reče, da nima znanja za delo z otrokom. Kar seveda tudi razumem. Tudi med kriminalisti so določeni, ki so specializirani za te naloge, pa določeni, ki v eni fazi padejo na to nalogo, da jo morajo takrat nemudoma opraviti. Tako da mogoče res, da bi se tole bolj *"centraliziralo, zaslišanje v Hiši za otroke že v predkazenski postopku"* (I42), absolutno.«

9.3. Odprto kodiranje

9.3.1. Primer odprtega kodiranja intervjuja I

Tabela 9.1: Primer odprtega kodiranja intervjuja I

Oznaka enote	izjava	Pojem/koda	Podkategorija	Kategorija	Tema
I25	»Ja, s Hišo za otroke smo že sodelovali.«	Sodelovanje	Izkušnje sodelovanja s Hišo za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke
I27	<i>"smo pobudniki, da se predlaga zaslišanje v Hiši za otroke"</i>	CSD pobudnik predloga zaslišanja otroka v Hiši za otroke	Oblike in mehanizmi sodelovanja s Hišo za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke
I28	<i>"opozorimo, da otrok zdaj je pa že res v hudi stiski"</i>	Proaktivno opozarjanje	Vloga CSD v postopkih v okviru Hiše za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke

Oznaka enote	izjava	Pojem/koda	Podkategorija	Kategorija	Tema
I29	"je smiselno pretehtati, ali je to vprašanje nujno treba, ali se vztraja ali se kakorkoli drugače reagira"	Prepoznavanje otrokove stiske med postopkom	Vloga CSD v postopkih v okviru Hiše za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke
I30	"je smiselno pretehtati, ali je to vprašanje nujno treba, ali se vztraja ali se kakorkoli drugače reagira"	Presoja primernosti vprašanj	Vloga CSD v postopkih v okviru Hiše za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke
I31	"bolj poznamo družino in otroka ter nekatere stvari prej opazimo"	Vloga socialnih delavcev kot poznavalcev družinske dinamike	Vloga CSD v postopkih v okviru Hiše za otroke	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke
I35	"nimamo toliko izkušenj" (I35)	Pomanjkanje izkušenj zaradi redkosti primerov	Izzivi in dileme v strokovnem odnosu z otrokom	Strokovne kompetence in komunikacijske veščine	Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev
I36	"specializirani za tovrstne naloge, imajo izkušnje, se lahko poglobljeno res samo tukaj izobražujejo, so v oporo otroku"	Usposobljenost izvajalcev	Pozitivni vidiki sodelovanja	Vrednotenje kakovosti sodelovanja	Sodelovanje s Hišo za otroke
I37	"boljša opora otroku"	Hiša za otroke kot boljša opora otroku v občutljivih postopkih	Pozitivni vidiki sodelovanja	Vrednotenje kakovosti sodelovanja	Sodelovanje s Hišo za otroke
I39	"Hiša za otroke vključila v predkazenskem postopku"	Centralizacija zaslišanj v Hiši za otroke v predkazenskem postopku	/	Kritične refleksije in institucionalni pomisleki	Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji
I40	"širše oziroma več kaznivih dejanj, ne namo spolne zlorabe"	Geografska in vsebinska razširitev	/	Kritične refleksije in institucionalni pomisleki	Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji
I41	"kaj naj jaz otroka sprašujem, niti ne vem, kaj bi policija v njihovem postopku še potrebovala"	Pomanjkanje znanja za pogovor z otrokom	Izzivi in dileme v strokovnem odnosu z otrokom	Strokovne kompetence in komunikacijske veščine	Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev

Oznaka enote	izjava	Pojem/koda	Podkategorija	Kategorija	Tema
I42	"centraliziralo, zaslišanje v Hiši za otroke že v predkazenskem postopku"	Centralizacija zaslišanj v Hiši za otroke v predkazenskem postopku	/	Kritične refleksije in institucionalni pomisleki	Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji
I50	"se res zelo pripravi na zaslišanje otrok"	Predpriprava otroka	/	Otroku prilagojeni in zaščitni postopki	Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji
I51	"najmanj obremenjujoč način za otroka"	Manjši psihološki pritisk	/	Otroku prilagojeni in zaščitni postopki	Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji
I52	"zelo slišijo ostale institucije, ki smo prisotne, ki poznamo otroka, upoštevajo in potem tehtajo, kaj je za njihov postopek na sodišču nujno treba"	Upoštevanje predlogov	Pozitivni vidiki sodelovanja	Sodelovanje CSD in Hiše za otroke	Sodelovanje s Hišo za otroke

9.4. Osno kodiranje

9.4.1. Hiša za otroke

1. Tema: Vključevanje otrokovega glasu v postopke zaščite

1.1. Kategorija: Otrokom prijazno okolje

a.) Prostorske in komunikacijske prilagoditve

- Otroku prijazno in varno okolje (L1, L4)
- Prilagojeno informiranje otroka (L6)
- Komunikacijske prilagoditve (L7, L17)

b.) Pristop k participaciji in podpori otroka

- Individualiziran pristop (L3, L16)
- Upoštevanje mnenja otroka (L15)
- Usmerjenost k otrokovi koristi in zaščiti (L40)
- Spremljanje in podpora otroku (L2)
- Emocionalna in informacijska podpora (L5)

1.2. Kategorija: Forenzični intervju

a.) Priprava

- Predhodno zbiranje informacij o otroku (L20)

- Oblikovanje individualne strategije (L21)

b.) Izvedba

- Nevtralen način zastavljanja vprašanj (L8)
- Igra kot komunikacijsko orodje (L18)
- Odprta vprašanja (L19)
- Dinamična prilagoditev (L22)
- Snemanje (L9)

2. Tema: Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev

2.1. Kategorija: Profesionalni razvoj strokovnih delavcev

- Pomembnost rednega usposabljanja (L23)
- Prilagajanje izobraževanj kontekstu (L24)
- Prenos tujih praks (L25)
- Uvajanje novih metod (L26)

2.2. Kategorija: Izzivi pri dostopu do usposabljanj

- Kadrovske in finančne izzivi (L27)

2.3. Kategorija: Ključne kompetence za delo z otroki

- Specifične izkušnje s ciljno skupino (L28)
- Razumevanje travme (L29)
- Empatija (L30)
- Občutljivost za otrokove potrebe (L31)
- Komunikacijske veščine (L32)
- Tehnična usposobljenost za forenzični intervju (L33)

3. Tema: Medinstitucionalno sodelovanje

3.1. Formalna podlaga sodelovanja

- Zakonsko opredeljeni postopki (L34)

3.2. Dejavniki uspešne obravnave

- Zbiranje informacij za presojo potreb otroka (L35, L45)
- Skupno določanje protokolov in metod dela (L36)
- Pripravljalni sestanek brez prisotnosti otroka (L37)
- Usklajevanje in delitev strokovnih znanj (L38–39)
- Jasna delitev nalog in ciljev (L40)
- Pretok informacij (L42)
- Medsebojno dopolnjevanje (L47)

3.3. Izzivi v sodelovanju

- Nepoenotena praksa dela (L43, L46, L59)

4. Tema: Učinkovitost postopkov in organizacija dela

4.1. Kategorija: Predlogi za izboljšave modela Barnahus

a.) Sistemske izboljšave

- Razdrobljenost institucionalnih faz (L49)
- Večkratno podajanje izjave (L50)
- Pomanjkljivosti v prenosu informacij med institucijami (L61)
- Potreba po specializiranih terapevtskih službah (L62)

b.) Strukturne in organizacijske izboljšave

- Pomanjkanje kadrovskih virov (L44, L60)
- Razširitev vsebinskega obsega (L56)
- Multidisciplinarno delo (L59)

4.2. Kategorija: Prednosti modela Barnahus

- Uporaba posnetkov (L51)
- Barnahus kot zaključna točka zaslišanja (L52)
- Psihološka priprava otroka (L53)
- Nudenje psihosocialne podpore (L54)

4.3. Kategorija: Evalvacija učinkov

- Evalvacija učinkovitosti (L55)
- Uporaba evalvacijskih orodij, prilagojenih otrokom (L10–14)

9.4.2. Center za socialno delo

1. Tema: Vključevanje otrokovega glasu v postopke zaščite

1.1. Kategorija: Zaščita otroka

a.) Vloga strokovnih delavcev na CSD pri zaščiti otroka

- Vodenje ukrepov za zaščito otroka (A1, B3, B5, F1)
- Zaščita otrokovih koristi (A14, E6)
- Intervencija v korist otroka (A2, C1, E1, G3, G56)
- Zakonska in institucionalna obveznost neposrednega pogovora z otrokom v postopkih zaščite (A15–17, F8, F16)
- Ocena ogroženosti (A4, C3, E4, E8, G4)
- Odvzem otroka (A5, C7, E9, G59)
- Presoja starševskih kompetenc (E3)
- Aktivacija virov pomoči (A164)
- Navezovanje stika z družino (C2)
- Komunikacija z drugimi institucijami (A77)
- Vrednotenje navezanosti otroka in škode ob odvzemu (A10)
- Pridobivanje informacij in uporaba dokumentacije (A80, I3)
- Celostna podpora otroku in družini (F17)
- Terensko delo (A81, G2, I8)
- Delo s starši kot posredna oblika zaščite (A9)
- Iskanje varne osebe za otroka (C4)

- Priprava otroka na sodišče (B8)
- Zagotavljanje participacije otroka v postopku (A19, D4, E12, G7)
- Koordinacija strokovnega tima (A151, B6, C6, G13)
- Timsko delo (A8, A89)
- Navzkrižje vlog (A63-64)
- Previdnost v ponavljanju izjav (A99, A102)
- Svetovalna vloga (D1)

b.) Medinstitucionalno sodelovanje

- Aktivacija drugih služb (B7, C12, E5, E7, G8, G19, G21)
- Razdelitev nalog (A20)
- Dopolnjevanje perspektiv (A90, A148)
- Postopna predaja odgovornosti drugim institucijam (C10)
- Delitev pristojnosti (A6)
- Vključevanje opažanj drugih institucij v presojo (I22-23)
- Obveznost prijave (A36, C68)

c.) Načrtovanje in izvajanje pomoči otroku in družini

- Vloga nenasilnega starša (E2)
- Individualni načrt pomoči (B19, I4)
- Vključevanje širše družine (H8)
- Sodelovanje s skupnostjo (npr. sosedi) (H9)
- Cilj opolnomočenje družine (A13, G5)
- Krepitev varnih družinskih odnosov (G1)

1.2. Kategorija: Pogovor z otrokom

a) Psihološka podpora in zmanjševanje posledic travme

- Preprečevanje dodatnih travm (C8)
- Podporna vloga (D2)
- Razbremenilni pogovori (D5, D10)
- Izogibanje represivni držbi (A74)
- Usmerjanje otroka (A29)
- Vzpostavljanje in krepitev zaupanja (A34, G23)
- Zmanjševanje obremenjenosti otroka (D11, D12)
- Kontinuiteta v strokovni obravnavi (C13)
- Predvidevanje otrokove reakcije (C11)
- Zaznavanje občutka krivde pri otroku (C16)

b) Ustvarjanje varnega prostora za izražanje otrokovega glasu

- Ustvarjanje varnega prostora (A95, G12)
- Izogibanje ponavljanju zgodbe (G22)
- Prilagajanje prostora in konteksta za stik z otrokom (I7)
- Različne lokacije razgovorov (B14)

- Varen in zaupljiv delovni odnos (F4)
- Varovanje zasebnosti otroka (A32)
- c) Prilagajanje pristopa in sodelovanja z otrokom**
 - Upoštevanje starosti in zrelosti otroka (A18, E11, G18, H11)
 - Komunikacijske spretnosti otroka (D6, H5)
 - Upoštevanje posebnih potreb (A79)
 - Razumevanje postopka in zavedanje posledic (F9)
 - Dinamika med sorojenci in zaznava prevlade (A46)
 - Individualizacija, otrok individuum (A45, A78, B2, E10, I5)
 - Fleksibilnost v načrtovanju (A24, B16)
 - Sodelovanje s starši (B15)
 - Otroku domače okolje (A82)
 - Kontinuirano sodelovanje (B9, I6)

d) Komunikacijske strategije

- Aktivno poslušanje v odnosu z otrokom (A40)
- Preverjanje razumevanja (A41)
- Preprečevanje napačnih interpretacij (A42)
- Spoštovanje izražanja otroka (A12, A43)
- Verodostojno beleženje (A44)
- Aktivna in dvostranska komunikacija z otrokom (H4)
- Predstavitev vloge strokovnjaka (H7)
- Neverbalna komunikacija (A88, A91)

1.3. Kategorija: Metode vključevanja otrokovega glasu

a) Informiranje in priprava otroka na postopke

- Transparentnost (A35, B18, H2)
- Obveščanje otroka o pravici do mnenja (F10)
- Pojasnitev vlog odraslih (D7)
- Pojasnitev poteka postopkov (A28, B11, C9, F3, H6, I10)
- Pojasnitev vlog institucij (F5-6)
- Spodbujanje otrokove vednosti, kam se lahko obrne (D8, H13)
- Povratne informacije (C15, H3, H14)

b) Upoštevanje otrokovega glasu v odločanju

- Otrok kot aktivni poročevalec (A38–39, F2, G25)
- Izražanje mnenja (B10, B13, C14, F7)
- Postavljanje vprašanj (B17)
- Vrednotenje želja otrok (A25, F15)
- Razlikovanje med otrokovo željo in koristjo (A27, G14)
- Spodbujanje otrokove samoiniciativnosti (H12)

d.) Ustvarjalne in alternativne metode komuniciranja z otrokom

- Vizualne metode (A83, D10)
- Simbolno izražanje (A84, A93)
- Igra kot komunikacijsko orodje (A85, I12)
- Analiza simbolike (A87)
- Projekcijska vprašanja (A92)
- Fantazijska orodja (A94)
- Uporaba terapevtskih in kreativnih pripomočkov (I11)
- e.) Formalni mehanizmi zastopanja otrokovega glasu**
- Uporaba zagovornika glasu otroka (A30, B12, F11, G10, I1)
- Postavitev kolizijskega skrbnika (F12)
- Vključevanje sodnih izvedencev (I9)

1.4. Kategorija: Izzivi in omejitve v praksi (strukturni, organizacijski in strokovni izzivi v praksi)

a.) Sistemski in organizacijski izzivi

- Preobremenjenost strokovnih delavcev (G10)
- Normativna omejitve sodelovanja (G17)
- Kadrovska stiska (A22)
- Omejene možnosti namestitve otrok (C17, C19)
- Pomanjkanje socialne mreže družine (C18)
- Odsotnost psihologa v timu (C80)
- Neizkoriščena snemalna oprema (G88)

b.) Metodološki in strokovni izzivi

- Potreba po dodatni usposobljenosti (A23)
- Preverjanje avtentičnosti (A49)
- Manipulacija izjav (A48, F41)
- Ponotranjenje odgovora (A50)
- Psihologinja kot glavna izvajalka pogovorov (A21)
- Želja po delu v paru (G16)
- Nasprotje interesov med otrokom in starši (F13)

2. Tema: Kompetence in usposobljenost strokovnih delavcev

2.1. Kategorija: Strokovni razvoj

a) Pridobivanje in nadgrajevanje strokovnih znanj

- Redno udejstvovanje na izobraževanjih in okroglih mizah (H24, I13)
- Dostopnost izobraževanj (A51)
- Podpora delodajalca (A53, H15, H25, I14)
- Fleksibilno financiranje izobraževanj (A54)
- Organizacijska usklajenost (A55)
- Dostopnost dodatnih, zunanjih virov (H18, H20)
- Obnavljanje znanja (B27)
- Pomembnost certifikatov in potrjenih znanj (C28)

b) Samoiniciativno strokovno učenje in razvoj

- Lastna motivacija za dodatno znanje (B24, G29)
- Samorefleksija (C25, G20, H28)
- Učenje iz literature (C32)
- Iskanje znanja (H19)
- Učenje iz izkušenj (H26, I18)
- Mentorstvo (H27)

2.2. Kategorija: Omejitve in ovire pri izobraževanjih

a.) Strukturne ovire dostopnosti

- Finančne omejitve (C20, G27–28)
- Nezmožnost udeležbe kljub razpoložljivosti (G30–31)
- Pomanjkanje možnosti specializacije (C21, E18)

b.) Kakovost in ustreznost vsebine izobraževalnih programov

- Pomanjkanje specifičnih izobraževanj (B20, F18, F20, I15)
- Zavedanje pomena znanja za suverenost v praksi (D18)
- Redka formalna usposabljanja (B21, D13, E13)
- Ponavljanje vsebin izobraževanj (A57, H17)
- Potreba po inovativnosti (A58)
- Pomanjkanje konkretnih vsebin za delo z otroki (A59, A62, B23, D16, D21, F19, H16, H23)
- Potreba po modularnih izobraževanjih (B25)
- Izbira vsebine glede na trenutno potrebo (B22)
- Redka usposabljanja o zaščiti otrok (B23)
- Izobraževanja, ki povezujejo teorijo in prakso (B26)
- Potreba po strukturiranih usposabljanjih (C27)
- Potrebna vsebina: pomen travme pri delu z otroki (F24, F25–27, I16–17)
- Potrebna vsebina: Komunikacija z zlorabljenim otrokom (C29–30, D19)
- Pozitivna ocena izobraževalnih programov (A56, G26)

2.3. Kategorija: Strokovne kompetence in komunikacijske veščine

a) Ključne strokovne kompetence za delo z otroki

- Razvojna psihologija (A60, A72, B30, E20, D23, F22–23, G32)
- Razumevanje simptomov po travmi (C33)
- Večdimenzionalni pogled na otrokovo izkušnjo (C36, G35, I21)
- Potreba po drugačnih veščinah kot pri delu z odraslimi (I20)
- Prilagajanje pristopa glede na razvojno stopnjo in trenutno stanje otroka (B31, B33–34, C34, D20, D25, E15, F32, F36)
- Vzpostavljane delovnega odnosa z otrokom (B28, G41)
- Opolnomočenje otroka (B32)
- Vsak otrok je individuum (E16–17)
- Presoja otrokovih zmožnosti (D24)

- Znanja o vodenju pogovora (E21)
- Veščine za izvedbo forenzičnega intervjuja (E22)
- Presoja škode pri otroku (F29–30)
- Terapevtska znanja (A69)
- Aktivna drža kljub sistemskim omejitvam (G42)
- Pravna pismenost (A65, A71)
- b) Temeljne komunikacijske veščine v delu z otroki**
- Komunikacijske veščine (A73, C40)
- Empatično poslušanje (B29, D22)
- Aktivno poslušanje (E19)
- Prisotnost in zavedanje v stiku z otrokom (C37)
- Nevsiljivo spraševanje (C38)
- Preprečevanje občutka krivde (C39)
- Pristna in odprta komunikacija (F33)
- Ustvarjanje občutka slišnosti (F34, G39–40)
- Potrpežljivost (G34)
- Izkušnja materinstva kot dejavnik občutljivosti (G37)
- Prilagajanje jezika otroku (F31)
- Prilagajanje neverbalne in verbalne komunikacije (C35, F35, I19, I24)
- c) Izzivi in dileme v strokovnem odnosu z otrokom**
- Pomanjkanje znanja za pogovor z otrokom (C24, I41)
- Nehoteno povzročanje stiske otroku (C23)
- Strokovne dileme (A66)
- Zabrisane meje nasilja (A67)
- Tveganje za povzročanje škode brez samorefleksije (C26)
- Pomanjkanje izkušenj zaradi redkosti primerov (I35)
- Prekomerno zasliševanje otroka (H43)

3. Tema: Sodelovanje s Hišo za otroke

3.1. Kategorija: Sodelovanje CSD in Hiše za otroke

a) Seznanjenost s pravno podlago za sodelovanje (ZZOKPOHO, 2021)

b) Seznanjenost s pravno podlago za sodelovanje (ZZOKPOHO, 2021)

- Seznanjenost (E24, F37, H32)
- Delna seznanjenost (A106, G46)
- Predpostavka o obveščanju v primeru sodelovanj (B37, B41)
- Nepoznavanje (C44–45, D28)

c) Izkušnje sodelovanja s Hišo za otroke

- Sodelovanje (F36, G38, H29, I25)
- Ne sodelovanje (A96, B36, C42, D26, E23)

- Nepoznavanje (D27, D30)

d) Oblike in mehanizmi sodelovanja s Hišo za otroke

- Vabilo s strani Hiše za otroke (F44)
- Vabilo s strani sodišča (H32, G81)
- CSD pobudnik predloga zaslišanja otroka v Hiši za otroke (H45, I27)
- Pripravljalni sestanek (F45, H33)
- Skupna priprava vprašanj za zaslišanje (F46, H34)
- Načrtovanje sodelovanja z otrokom in družino (H37)
- Prisotnost na zaslišanju otroka (F47, H35)
- Uporaba prostorov Hiše za otroke (A97)

3.2. Kategorija: Vrednotenje kakovosti sodelovanja

a.) Izkušnje sodelovanja

- Zadovoljstvo s sodelovanjem (H41, I34)
- Posredno zadovoljstvo (A104)
- Nezadovoljstvo s sodelovanjem (F47)
- Neopredeljenost (G45)

b.) Pozitivni vidiki sodelovanja

- Usposobljenost izvajalcev (F48, G65, G80, I36)
- Jasna razdelitev nalog (G61)
- Enkratno, strokovno ustrezno zaslišanje (B43, C47, H48)
- Uporaba posnetka v postopku (G55)
- Hiša za otroke kot boljša opora otroku v občutljivih postopkih (I33, I37)
- Hitrost obravnave (I38)
- Upoštevanje predlogov (I52)
- Dobra struktura protokola (G76)
- Prilagojen pristop Hiše za otroke (H38)
- Pravica otroka do zavrnitve odgovora na vprašanja (H39)
- Ponujeno svetovanje/terapija v Hiši za otroke (H40)

c.) Kritika sodelovanja

- Odsotnost povratnih informacij (F45–46)
- Občutek nemoči (G52)
- Zamude v postopku zaradi procesnih in organizacijskih težav (F38)
- Primanjkljaj transparentne komunikacije (F40)
- Togost protokolov (G73)
- Nepokritost vmesnega obdobja (G77, F43)
- Dolgotrajnost postopka (F42, G57, G62, G69)
- Psihološka obremenitev (G85)
- Pomanjkanje zgodnje psihosocialne podpore (G74)

3.3. Kategorija: Vloga CSD v postopkih v okviru Hiše za otroke

- Priprava poročila (G82)
- Spoštovanje forenzičnih postopkov (A103, F42, G48)
- CSD kot organ socialnega varstva v preiskovalnem postopku (F43, H34)
- Pomoč pri oblikovanju vprašanj za zaslišanje (G83)
- Presoja primernosti vprašanj (H33, I30)
- Proaktivno opozarjanje (H36–37, I28)
- Prepoznavanje otrokove stiske med postopkom (I29)
- Vloga socialnih delavcev kot poznavalcev družinske dinamike (I31)
- Opazovalna vloga strokovnjaka (E25, H42, I34)

4. Tema: Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji

4.1. Kategorija: Otroku prilagojeni in zaščitni postopki

- Pomembnost enkratne izpovedi (B42, B57, C48, C51, D33)
- Manjši psihološki pritisk (A120, B55, G71, I51)
- Institucionalna zaščita otroka (H60)
- Kakovostna priprava in izvedba postopka (I44, I46)
- Psihosocialna podpora otroku in družini (A121)
- Predpriprava otroka (H53, I50, I57)
- Varnostne rešitve in prostorski vpliv (B52, G89, H58, I55)
- Izkušen strokovnjak vodi razgovor z otrokom (B58, C53)
- Informiranje otroka (H49, I48)
- Vse storitve na enem mestu (B51)

4.2. Kategorija: Sistemske in organizacijske omejitve pri implementaciji modela

- Omejena uporaba Hiše za otroke (B38, B45, B48, G90)
- Kadrovska in geografska podhranjenost (A109, B44, B59, D32, E33)
- Pomanjkanje enotne prve obravnave (E29)
- Dolgoročni postopki (A114, G44, G79)
- Pravne vrzeli (A116, H57)
- Nepovezanost institucij (C52, E30)

4.3. Kategorija: Kritične refleksije in institucionalni pomisleki

- Dvomi o učinkovitosti zaslišanja v Hiši za otroke (F49)
- Percepcija, da Barnahus služi institucijam, ne otroku (F53)
- Različne institucionalne vloge (F51)
- Dodatna naloga brez sistemske podpore (E26, E34)
- Centralizacija zaslišanj v Hiši za otroke v predkazenskem postopku (G87, H47, I39, I42)
- Nepopolna uresničitev ciljev (A124)
- Pomanjkanje uresničene prakse (A126, E28, F55, G44)
- Geografska in vsebinska razširitev (B47, B49, G50, I40)

5. Tema: Možnosti za izboljšave

5.1.1. Notranje organizacijske izboljšave v sistemu zaščite otrok

- Pomanjkanje pravne podpore (A149, C71, F65)
- Kadrovska stiska in izgorelost (A134, A144, A159, B64, B66, D38, E37)
- Ni prostora za razvoj kompetenc (A141, C82, C84–85, F63)
- Delo v paru (A145, G91)
- Potreba po vključitvi psihologa v tim (C81)
- Terensko delo in kontinuirana srečanja (C56, C63, C79)
- Pomanjkanje sistemskih podpore za socialne delavce (F66)
- Vodstvena funkcija (A70, F71)
- Več strokovnih profilov (C83)
- Supervizija kot del strokovne etike (F68–69)

5.2. Strukturne in zakonodajne izboljšave

- Omejene možnosti ukrepanja (A129, G92)
- Priznavanje škodljivosti trenutnih praks (D35)
- Pomanjkanje vzvodov za sodelovanje z družino (A131–133)
- Nasprotje med pravicami staršev in koristjo otroka (C72)
- Nesorazmerna časovna obremenitev (A137, C61)
- Pomanjkanje preventivnih programov za starše (B60, B68, B70–79, C67, H50, I49)
- Individualizacija načrta pomoči (B79, C57, C64)
- Pomanjkanje psihološke pomoči za otroke (C74, C78, I67, F70, I53)
- Pomanjkanje ustreznih namestitev za otroke (B69, F58, C77)
- Razširitev definicije nasilja (H61–62)

5.3. Krepitev multidisciplinarnega sodelovanja

- Usklajevanje pristojnosti (A161, D40)
- Fluktuacija kadra (A160, C88)
- Dodana vrednost različnih strok (A148)
- Komunikacijske napetosti (A169)
- Dvosmerna komunikacija med institucijami (E41, I47)
- Delovna srečanja (A157, B82, C70, C86, C90, E39, I54)
- Pomen vodstva (A170)
- Skupna odgovornost (A172)
- Redno sodelovanje (B81, H51)
- Prepozno sprožanje postopkov zaščite (I56)
- Preprečevanje podvajanja postopkov (I60)

9.4.3. Policija

1. Tema: Sodelovanje policije s Hišo za otroke

1.1. Kategorija: Razvoj sodelovanja

a.) Vloga policije pri vzpostavitvi Hiše za otroke

- Medresorsko sodelovanje (J1)
- Vključevanje v zakonodajni in infrastrukturni razvoj (J2)
- Usposabljanje kadra (J3)

b.) Oblike sodelovanja

- Operativno sodelovanje v konkretnih primerih (J4)
- Usposabljanje policistov in osebja (J5, J7, K3)
- Podpora v prehodnem obdobju (J6, K1)
- Izvedba forenzičnih intervjujev na podlagi sodne odredbe (K2)

c.) Vloga policije

- Protokol razporeditve vlog (K16)
- Aktiviranje policistov (K17)
- Priprava na intervju in usklajevanje z drugimi institucijami (K18)
- Postopkovna struktura sodelovanja (K19)

d.) Pravna ureditev sodelovanja

- Formalna pravna podlaga sodelovanja (J8)
- Ločevanje vlog v predkazenskem postopku (K6)

e.) Medinstitucionalna podpora

- Uporaba prostorov Hiše za otroke (J9)
- Strokovna podpora osebja (J10, K15)
- Priprava na razgovor z otrokom (J11)
- Snemanje razgovora (J12)
- Skupno usposabljanje policistov (K4)
- Prizadevanje za večjo usposobljenost za delo z otroki (K5)
- Supervizija kot oblika podpore in refleksije (K11)

1.2. Izboljšave sodelovanja

- Prizadevanje za učinkovitost in pravno veljavnost (J13)
- Medinstitucionalna usklajenost (J14)
- Kulturna in jezikovna specifika intervjujev (K12)
- Vrednost izkušenj iz podobnih okolij (K13)
- Raznolikost primerov in učenje iz prakse (K14)

2. Tema: Vključevanje otrokovega glasu

2.1. Strukturne omejitve vključevanja

- Omejena možnost participacije (J15)
- Potreba po spremembi zakonodaje (J16)

- Razlikovanje med policijskim razgovorom in forenzičnim intervjujem (K20)

2.2. Praktična podpora otrokovemu glasu

a.) Pristop in odnos policistov

- Otroku prijazno okolje (J17)
- Vpliv izvedbe na otrokovo izkušnjo (J18)
- Pomembnost prvega stika (J19)
- Empatičen pristop (J20)
- Večplastna vloga policije (K9)
- Prilagoditev prostora in pristopa otrokovi varnosti (K10)
- Obziren pristop do otroka (K22)
- Prilagajanje intervjuja otrokovi rutini (K23)

b.) Etika obravnave

- Načelo največje otrokove koristi (J21)
- Prizadevanje za upoštevanje otrokovega glasu (J22)
- Notranji nadzor in učenje iz napak (J23)
- Taktika in časovna občutljivost pri pristopu k otroku (K26)
- Premislek o otrokovi koristi (K27)
- Občutljivost in resnost otrokove izpovedi (K30)
- Potreba po premišljenem pristopu (K31)

c.) Strateška podpora otrokovemu glasu

- Medinstitucionalno sodelovanje (J24)
- Ločevanje pristojnosti (J25)
- Iskanje rešitev za otrokovo dobrobit (J26)
- Usposabljanje za delo z otroki (K21)
- Vključevanje CSD-ja zaradi varnosti otroka (K24)
- Medinstitucionalno usklajevanje (K25)
- Usklajevanje s CSD-jem (K28)
- Zagotavljanje največje koristi otroka v postopku (K29)
- Prizadevanje za poslušanje otrokove želje (K35)
- Realistična obravnava otrokove volje (K36)
- Potreba po enotnem pristopu (K37)
- Neučinkovitost razdrobljenosti (K38)
- Partnerstvo kot pogoj za zaščito (K39)

3. Tema: Učinkovitost postopkov modela Barnahus v Sloveniji

3.1. Prednost sodelovanja

- Prijazno okolje Hiše za otroke (K7)
- Občutek varnosti za otroka (K8)

3.2. Profesionalna zavzetost

- Osebna motivacija in angažma (J27)

- Predanost (J28)
- Prizadevanje za ustvarjanje varnega prostora za izpoved (K49)
- Otrok kot aktiven subjekt postopka (K50)

3.3. Sistemske ovire učinkovitosti

a.) Pravne ovire

- Omejen manevrski prostor (J29)
- Formalizirani postopki (J30)
- Pomanjkanje fleksibilnosti (J31)

b.) Predlogi za izboljšave zakonodaje

- Primerjalna analiza (J32)
- Upoštevanje standardov Barnahus (J33)
- Poziv k reformi ZKP (J34)
- Neusklajenost tujih praks z domačo zakonodajo (K51)
- Potreba po zakonodajnih spremembah (K52)

c.) Strukturne ovire

- Kadrovske omejitve (J35)
- Infrastrukturne omejitve (J36)
- Pozitivna izkušnja s postopki kljub časovni zamudi (K45)
- Zaščita otroka pred škodljivim okoljem (K46)
- Kompleksnost medinstitucionalnega usklajevanja (K47)
- Odvisnost postopka od prisotnosti vseh deležnikov (K48)
- Predlog za decentralizacijo Barnahus (K53)
- Skrb za osnovne potrebe otroka pred zaslišanjem (K54)

4. Tema: Vizija sodelovanja in razvoja

4.1. Kategorija: Krepitev zaščitne mreže

- Vloga posameznika kot zagovornika otroka (J37)
- Pomen zgodnjega ukrepanja (J38)

4.2. Kategorija: Sistem za dolgoročno zaščito

- Medinstitucionalno sodelovanje (J39)
- Pomen etičnih standardov v pravni stroki (J40–42)
- Povečanje zaupanja v sistem (J43)
- Pomanjkanje zaščite prijaviteljev (K55)
- Odvrčanje strokovnjakov od prijavljanja nasilja (K56)

4.3. Kategorija: Vloga policije pri zaščiti otrok v širšem smislu

a.) Preventivna in izobraževalna vloga policije

- Vloga policije pri preventivi in ozaveščanju (K32)
- Skupnost kot vir zaščite (K34)
- Pomembnost zunanjega poročanja in zaznavanja (K33)

b.) Individualni in neformalni pristopi kot varovalni dejavniki

- Osebni pristop kot podpora otroku (K40)
- Neformalna komunikacija za učinkovito zaščito (K41)
- Osebni pristop kot orodje za zaščito otrokovega glasu (K42)

c.) Sistemska odgovornost in sodelovanje

- Kolektivna odgovornost za zaščito otroka (K43)
- Kritika individualizacije odgovornosti (K44)

9.4.4. Sodišče

1. Tema: Sodelovanje s Hišo za otroke

1.1. Kategorija: Vloga sodišča

- Izdaja sodne odredbe (M4)
- Določitev izvajalca forenzičnega intervjuja (M5)
- Organizacija pripravljanih aktivnosti (M6)
- Omogočanje vpogleda v kazenski spis (M7)
- Sklic in vodenje pripravljalnega sestanka (M8)

1.2. Kategorija: Medinstitucionalno sodelovanje

- Usklajevanje vprašanj za zaslišanje (M9)
- Oblikovanje neobremenjujočega postopka (M10)

2. Tema: Vključevanje otrokovega glasu v kazenske postopke

2.1. Kategorija: Varovanje koristi in zaščita otroka v kazenskem postopku

- Upoštevanje otrokovega razumevanja in počutja (M11)
- Prizadevanje za neobremenjujoč postopek (M1)
- Varovanje koristi otroka (M2)
- Odločanje o obliki zaslišanja otroka (M3)
- Upoštevanje posebnosti posameznega primera pri organizaciji zaslišanja (M27)
- Otroku prilagojena časovna dinamika zaslišanja (M25–26)
- Poudarek na organizaciji in prostoru kot elementu zaščite (M12–14)
- Preventivno ukrepanje z vidika zaščite pred ponavljajočo se viktimizacijo (M15)

2.2. Kategorija: Alternativne oblike zaslišanja otrok

- Izvajanje zaslišanj s strani sodnika (M16–17)

2.3. Kategorija: Sistemske ovire za participacijo otroka

- Neustrezna dokazna vrednost izjav (M18, M22)
- Potreba po avdiovizualni dokumentaciji prve izjave (M19-21)
- Razdrobljenost postopkov (M30)
- Geografske ovire (M32, M35)

3. Tema: Učinkovitost in trajanje postopkov zaščite otrok

3.1. Kategorija: Sistemska zahtevnost

- Kompleksnost postopkov (M23)

- Potreba po institucionalnem usklajevanju (M24)
- Izvzetost ranljivih polnoletnih oseb (M36)

3.2. Kategorija: Večkratno zaslišanje otroka

- Spremembe v obrambi vplivajo na število zaslišanj (M28)
- Pomembnost prisotnosti izvedencev (M29)

3.3. Kategorija: Predlogi za izboljšave sistema

- Kadrovska okrepitev (M31)
- Potreba po dislociranih enotah (M33)
- Digitalizacija kot sredstvo učinkovitosti (M34)